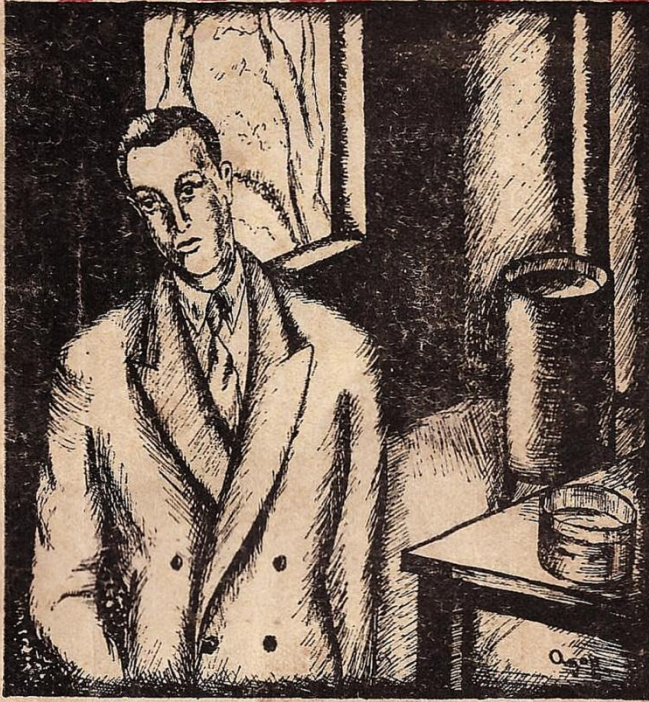

SAİD FAİK

1939

SARNIÇ

HİKÂYELER

UPAS Yayın

-56-

“Sarnıç”

Sait Faik

Kapak

Agop Arad

İlk Basım

Çığır Kitabevi, 1939

Şubat 2025

upas.evvel.org

Sait Faik Abasıyanık 18 Kasım 1906'da Adapazarı'nda dünyaya geldi. İlköğrenimini Rehber-i Terakki Okulu'nda tamamladıktan sonra, 1925'te İstanbul Erkek Lisesi'ne yazıldı. Aldığı disiplin cezası nedeniyle ortaöğrenimini Bursa Erkek Lisesi'nde tamamlamak zorunda kaldı (1928). Bir süre İstanbul Darülfünunu'nda (Üniversitesi) Türkoloji okudu (1928). Babası Mehmet Faik Bey'in isteğiyle iktisat öğrenimi için İsviçre'ye gitti. Lozan'dan kısa süre içinde ayrılarak Fransa'nın Grenoble şehrine geçti ve 1931-1935 yılları arasında Fransa'da kaldı. İstanbul'a dönünce kısa bir süre Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. Babasının ısrarıyla açtıkları toptancı tahıl dükkânını işletmeye başladı, fakat başarısızlıkla sonuçlanan bu girişimin ardından sadece yazı yazarak geçinmeye karar verdi.

Babasını 1939'da kaybetti ve annesi Makbule Hanım'la birlikte Burgazada'daki evlerinde yaşamaya başladı. İkinci Dünya Savaşı sırasında bir ay kadar *Haber* gazetesinde adliye muhabirliği yaptı (1942). "Modern edebiyata yaptığı hizmetlerden dolayı" Amerika'daki Mark Twain Derneği'ne onur üyesi seçildi (1953). 11 Mayıs 1954 tarihinde uzun süredir mücadele ettiği siroz hastalığına yenik düşerek hayatını kaybetti. Annesinin ölümünün ardından (1963) Burgazada'daki evleri "Sait Faik Müzesi" haline getirildi (1964). Vasiyeti gereğince kitap teliflerinden elde edilen gelirler Darüşşafaka Cemiyeti'ne kaldı. 1955 yılında yazarın annesi tarafından başlatılan "Sait Faik Hikâye Armağanı" sürmektedir.

Eserleri

Öykü: *Semaver* (1936, Remzi Kitabevi), *Sarnıç* (1939, Çığır Kitabevi), *Şahmerdan* (1940, Çığır Kitabevi), *Lüzumsuz Adam* (1948, Varlık Yayınları), *Mahalle Kahvesi* (1950, Varlık Yayınları), *Havada Bulut* (1951, Varlık Yayınları), *Kumpanya* (1951, Varlık Yayınları), *Havuz Başı* (1952, Varlık Yayınları), *Son Kuşlar* (1952, Varlık Yayınları), *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (1954, Varlık Yayınları), *Az Şekerli* (1954 -ölümünden sonra-, Varlık Yayınları).

Roman: *Medar-ı Maişet Motoru* (1944, Yokuş Kitabevi; 2. baskısı *Birtakım İnsanlar* adıyla, 1952, Varlık Yayınları), *Kayıp Aranıyor* (1953, Varlık Yayınları).

Şiir: *Şimdi Sevişme Vakti* (1953, Yenilik Yayınları).

Röportaj-Öykü: *Tüneldeki Çocuk* (1955, Varlık Yayınları), *Mahkeme Kapısı* (1956, Varlık Yayınları).

Diğer Yapıtları: *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat* (1977, Bilgi Yayınevi), *Açık Hava Oteli* (1980, Bilgi Yayınevi), *Müthiş Bir Tren* (1981, Bilgi Yayınevi), *Sevgiliye Mektup* (1987, Bilgi Yayınevi).

Çeviri: *Georges Simenon'dan Yaşamak Hırsı* (1954 -ölümünden sonra-, İstanbul Yayınları)

İçindekiler

Sarnıç /5
Kalorifer ve Bahar /12
Beyaz Altın /22
Bir Karpuz Sergisi /33
Mavnalar /39
Gece İşi /43
Hancının Karısı /50
Lohusa /54
Ormanda Uyku /62
Kimkime /72
Park /79
Gaz Sobası /89
Plaj İnsanları /98
Davut'un Aynası /107
Grenoble'da İtalyan Mahallesi /112
Marsilya Limanı /116

SARNIÇ

Dağın eteğine beyaz minareleriyle sarılmış bu şehrin lisesi, zaman geçtikçe daha canlı, daha berrak hatıralarla bize döner, bizi tekrardan içine alırdı. Biz, herhangi bir sınıftık. Herhangi bir son sınıf olduk... Ön avlusu, aynı zamanda burunları, kolları kırık heykellerle süslü bir müze bahçesi, ancak son sınıf talebeleriyle muallimlerin gezindiği bir yer olan liseyi, bir gün ardımıza dönüp bakmadan başkalarına bıraktık. Bir daha buraya ömrümüzün sonuna kadar talebe olarak giremeyeceğimizi bile bile. Bu müthiş bir şeydi! Biz ne kadar seviniyorduk!.. Sanıyorduk ki, mütemadiyen bir güzel şeyi geride bırakacak, bir daha ona sürünemeyecek, onun içine giremeyecek, bir ânı bir daha yaşayamayacaktık.

Önümüzde hayat... Her gün bir başka uykuya yatıp; bir başka rüya göreceğiz. Halbuki zaman, ağır ağır bizimle beraber akan nehir, bir göle varıyordu. Bu gölde artık biz akıyor, dalgalanıyorduk. Yahut bana öyle geliyordu. Çoğumuz evlenmiştik. Birbirimizi liseden beri bırakmayan dört arkadaşı, hepimiz, birer kız almıştık. Aynı mahallede oturuyorduk, aynı yolları tepiyor, evimize varıyor; aynı kadını her akşam daha fazla sevmeye çalışıyorduk. Aynı mezarlık karşımızdaydı. Seneler böyle geçtiği

halde aynı sarışın, esmer, ayakları çıplak çocuklar hiç büyümeden aym servi ağaçlarına tırmanmağa çalışıyorlar, aym ölülerin taşları arkasında saklam-baç oynuyorlardı. Birdenbire herşeyin bir saniyede duruverdiğini görmüştük. Daireden evimize, ti-carethanemizden fakirhanemize iki arkadaş döndüğümüz günlerde bir mahalle mescidindeki iptidaî mektebini, bahçesinde bir Roma belediye reisinin burunsuz heykeli dikili lisemizi, İstanbul'u, Darülfünun'u, bir iki Darülmualimat kızını hatırlar ve bu kadar süratle geçmiş bir zamanın hesabını tutardık. Arkadaşım:

— Hatırlar mısın? -derdi-. İptidaî mektebimiz Kirazlı mescitti. Bir gün Şeker hoca derste idi. Bizim Şükrü minareye sabahleyin kimse görmeden çıkmış, paldır küldür iki teneke devirmişti. Hoca ile beraber sokağa nasıl fırladığımızı hatırlamaz mısın?

— Hatırlamaz olur muyum? Hatırlamaz olur muyum?

— Şeker hoca mektebin karşısına dikilmiş. biz arkasında... O bir şeyler mırıldanır, sûreler okurken birden Şükrü, mektep kapısında, elinde tenekeler gözüküvermişti.

— Ya! Ya! Ama iyi adamdı!.. Şükrü'ye ceza bile vermemişti. Saçlarını çeker gibi okşamış, «Yaramaz» demişti, «bir daha yapma emi! Bizi korkuttun.»

Bu sözlere ikimizin de gözü yaşarırdı.

Niçin? Sanki o günler şimdiki kadar güzel miydi? Acaba o günler de bugünküler kadar durgun değil miydi? Her gün, her saat aynı hocayı görmez miydik? Senelerce aym mektebin eşiğini aşındırmamış mıydık?

Aynı mahalle imamının sesini, minareden, aynı saatlerde duymaz mıydık ?

Evimizin arkasında bir türbe vardı. İçerde kandil yanar, yeşil sandukaların içinde kocaman, minare boylu ölüler yatardı. Ölülerin kocaman kavukları vardı. Bir odanın içinde karı-koca yatarlardı. Ve bir kandili her akşam beyaz sarıklı bir ihtiyar yakardı.

Kış geceleri dar sokaklar birbirine yapışır, bir ölü aydınlık sokaklara iner; yalnız türbenin içinden ılık bir ahret ve sâkin ölüm havası eserdi. Sokaklarda çıt yoktu. Sonra birdenbire insanlar yatsıdan dönerlerdi. Keskin bir öksürük sesi duyardık. Kulak verirdik. Karları bir lâstik ezer; odada beyaz başörtülü, rastıklı bir taze bir sakız patlatırdı. Benim bir ablam vardı. Davut'un bir büyük ağabeyi vardı. Biz Davut ile beraber ağabeyinin bizim evin erik ağacında saatlerce beklediğini, karın üzerine iki karış yağdığını, ders çalıştığımız odada ışığı söndürerek, birbirimize soku-larak, nefes almadan rüya görür ve hiçbir şey anlamaz, birçok şeyler sezer gibi seyretmemiş miydik? O Davut kimdi? Kimin çocuğuydu? Niçin onu hatırladıkça içimden bir şeylerin sökülüp koptuğunu, başımın birdenbire dönüp bir müddet sustuğunu duyuyorum. Bu Davut kimdi? Kaçınıcı sınıfta iptidaîyi bıraktı? Üzerine iki karış kar yağın delikanlı, acaba ablamı Davut'un söylediği gibi hakikaten öptü mü? Ablamın duru beyaz yanaklarını bu elleri, kafası, saçları ve ensesi büyük delikanlının beyaz kökleri kocaman dişleri gözükken ince dudaklı, geniş ağız tükürükledi mi? Sonra benim o duru beyaz renkli, iki kaşı birbirine değen etli dudaklı ablam ne oldu? Bu şimdi bazan evinin önünden geçtikçe uğradığım kocaman memeli bir hâkim

karısı olan kadın, benim uzun ve kardan bacaklı ablam mıdır?

Harp zamanındaydık... Anam bir sabah ekmeğin üstüne belli belirsiz tereyağ sürmüştü. Bütün ömrümce bol tereyağlar sürülmüş ekmeği yedim. Fakat o günkü tereyağın sevincini duyamadım. Gün oldu ki, halkla bu çarşıları, sefil dükkânları, pis aşçıları, kışlaları ve tezgâhları dolduran halkla aram bir uçurum gibi açıldı. Kocaman kahvelerde kravatları düzgün, boğazları tok gençlerle bilârd oynadım. Öyle lokantalarda yemek yedim ki, bir öğle yemeği parasıyla beş kişi bir hafta doyardı. O tiyatrolarda, o koltuklara oturdum ki, etrafımda beyaz kadınlar dünyanın en kokulu lâvانتasını sürmüşlerdi, erkeklerin yüzlerinde ise bir tek kıl yoktu. Herkes, herşey pırıl pırıldı. Ama neden her zaman küçük, mütevazı köşeler aradım? Dostlarımı, en sevdiğilerimi bu çarşı içlerinin kara çocuklarından seçtim. Bir tiyatronun galerisinde tanıştığım birisi, en iyi arkadaşım oldu. Bir tezgâhta tülbent dokuyan narin bir kıza âşık oldum. Onun ayaklarını ellerimin içine aldım. Onu paltomun içine saklayarak kış geceleri تنها sokaklarda yürüdüğüm zaman saadeti ilk defa vücuduma bir otuz altı buçuk derece hararetle sindirdiğimi hissettim. En çok zevki kasabanın bayram yerlerinden, halkın tatil günleri serpiştiği çayırıklardan aldım. Kayalara, dağlara, baharın ve yabanî kokuların rüzgârla beraber dolaştığı tepelere tırmanıp küçük çoban çocuklarıyla konuştum. Bir keçi kokusu sarmış ağıllarda çobanlarla arkadaş oldum. Dert dinledim. Onların sefaleti ile kederlendim. Saadetleriyle coştum. Her umumî ve herkese açık yol, aşçı dükkânı, bahçe, kır benim oldu.

İnkaya yollarının rengini ezberledim. Gölge görmeyen yollar benim gölgeyle doldu.

Köylülerle beraber demir parmaklıklara asılıp içkili belediye bahçesinin içinden saz dinledim. Açık yerlerde oynayan sinemaları parasız seyredenlerle yaz günleri birbirimizi ittik.

Mahalle kahvesinde yirmi lira maaşlı posta müvezzileri, balıkçılar, dostsuz mütekaitler, zebun ve sessiz kahvecilerle altı kol iskambil oynadım. Dünya benimdi!

Yine öyle zaman oldu ki, bir partiden insanlar öteki taraftan olanları yağlı iplere geçirdiler. Her ikisine de acıdım. Vurulanla vurduğum, ölenle öldüğüm günler oldu.

Kimdim, neydim, kimi seviyordum?

Her barınacak, her çorbası tüten, her sobası yananevde bir kaderin, bir bilinmez yaranın korkusunu gördüm. Hatırlarım: Günlerden bir gün, dünyanın en şevetperest insanı olmuştum. Ne görsem almak, neye baksam kucaklamak, ısırma, sevmek, koklamak, neyi sevsem kıskanmak, başkalarına koklatmamak isterdim. O zaman sarhoş olmaya giderdim. Durmadan içerdim. İçtiğim zaman herşey güzeldi. Herşeyi kucığıma alabilirdim. Herşeyi ısıtabilirdim!

Bu, yalnız bir hayvanî his miydi? Yoksa bunun gerisinde saklı açık bir insanlık sevgisi var mıydı? Beni idare edemeyen neydi? Bu dünya insan için kâfiydi. Bu dünyada insan en güzel, en büyük, en bahtiyar mahlûktu. O halde, niçin sokakta çıplak çocuklar, aç gezenler, işsiz delikanlılar, titreşen köylüler, yalnız namazlarını ve torunlarını seven ihtiyarlar vardı?

Mütemadiyen sual sorup hiçbir cevap almadan evime döndüğüm akşamların birinde, karımı oturmuş ağlar buldum.

— Karı – dedim –. Ocağın mı yanmaz? Çorbanı mı tütmez? Başında ağrı mı var? Hasta mısın? Ne ağlayıp duruyorsun?

— Efendi! Sayende – dedi –, hiçbir eksigim, gediğim yok... Ne açım, ne açığım, halime şükrederim. Ama kürklü mantom yokmuş. Baloya gitmezmişim. Haftada bir defacık sinemaya da gidemiyormuşum. Bunların ziyam yok!..

— Öyle ise nedir? – dedim –. Derdin ne Fitnat?..

— Anamı, babamı göreceğim geldi – dedi.

Karım, vakti hali oldukça yerinde İstanbul'lu babasını görmeğe gideli tam bir sene oldu. Dönmedi. Babası bana birkaç satır yazdı:

«Muhterem damadım,

Rızam olmaksızın sana varan sevgili kızım bana avdet etti. Çektiği sefaleti anlattı. Hatırıma şu darbimesel geliyor: Kendi Geçememiş, kuyruğuna da kabak bağlamış. Şimdilik karını göndermiyorum. Boşanmak istersen, avukatım gelip seni görecektir. İstemezsen ben gelip seni göreceğim. Bâki selam.»

Onun beni görmemesi için, dünyada yapmayacağım hiçbir şey yoktur.

Dünya birdenbire değişivermişti. Artık ne lise hayatı, ne geçmiş arkadaşlıkların sarhoş edici hatıraları, ne de Kirazlı mescitteki iptidaî mektebi kalmıştı.

Şimdi uzun boylu, ipince bir İstanbul kızını

boş bir odadan, yağın kara bakarak, hatırlıyor; kimseye anlatamayacağım, gizli, egoist bir hayatı yeniden yaşayarak saç sobaya bir iki odun daha atıyor, kurumuş hatıralar sarnıcına gizli, bilinmez bir membardan akan şarıl şarıl su sesleri duyuyorum. Bu son hatıralarla sonuna kadar idareye çalışıyorum.

KALORİFER VE BAHAR

Şehrin şimaliyle şarkı arasında surlar... Surların üstünde ve etrafında sefil kulübeler, bostanlar, kenar mahalleler... Kenar mahallelerin merkezde konuşulan dile göre yayık telaffuzlu kızları, çamurlu yüzlü, bazan da fazla zeki çocukları vardır.

İnsan isimleri çoğunca, anadan doğar doğmaz takılan manasız isimler değildir. İnsanlar buralarda; dal, hıyar, çukur, göbek, lâhana gibi sebze ve meyve isimleriyle; katır, barbunya, zargana, kunduz gibi hayvan adlarıyla, yahut da yüzünün, karakterinin bir tarafını bildiren, bal dudak, cambaz, kıllı, köse, sulu gibi isimlerle çağrılırlar.

Bu mahallelerden şehrin merkezine gitmek, İstanbul'dan Ankara'ya gidip gelmekten zordur! İnsanlar birbirini burada, Ahmet, Mehmet, Apostol, Yorgi, Avram, Şalom diye çağırmadıkları için kimin Müslüman, kimin Hıristiyan, kimin Yahudi olduğu da pek belli olmaz. Her üç lisanın kolay, bitaraf, zaruri parçalarını ve argosunu öğrenmiş olanlar da çoktur. Bazan bir sarı Apostol, bir sulu Avram'a Yahudice satıştır; bazan bir barbunya Ahmet, Zargana Agop'a Ermenice dert yanardı. Sefil kulübelerin, ucu bucağı görünmez yangın yerlerinin ortasında işlenen her suç, o kenar mahallelerin sükûnetini özlemeğe, uzletini sevmeğe, sefaletini tetkik etmeğe gelen mütecessise

karşı olduğu için, fazla dedikodu yapılmaz; yalnız birkaç gün sur haricindeki kahvelerde oturan jandarmalar ve sonbaharda yaprak hışirtılarına karşı Natpinkerton hikâyeleri okuyan polisler telâşa düşerdi. Sonra bir gün sarı yüzlü, korkak, aç bir delikanlının elleri kelepçeli, adaleleri gerilmiş yüzü gülümser vaziyette götürüldüğü görülürdü. Hapishaneye buradan askere gider gibi gidilirdi. Kendi aralarında din farkı gözetmeksizin kız bile alıp veren bu insanların başlıca düşmanı daha doğrusu sevgilisi, bir tepeye çıkıldığı zaman görülen, şehrin merkezidir. Orada kapkaranlık, soğuk geceleri ısıtan bir aydınlık vardı. Bu, bir uzak cümbüş veya yangın hissini verirdi. İnsan çamurlu yangın yerlerinde, ceketinin ceplerinden ellerini çıkarır, gayriihtiyarî bir ışığa doğru uzatırdı.

Kadınlar bu mahallede doğarlar, gene aynı mahallede fakat bir başka sefil kulübede ölürlerdiler. Erkekler bu mahallede doğarlardı ama, katiyen bu mahallede ölmezlerdi. Kimi hapishanede, kimi bir duvar dibinde, bir cami avlusunda, ne bileyim başka yerlerde, kendi doğdukları yerden başka yerlerde ölürlerdiler.

Bu mahallede çocukların bazan baş parmakları yoktu. Bu, çok hususî bir sanata şimdiden alışmaları için mahalle operatörleri tarafından yapılan bir ameliyat neticesiydi. Bazı çocukların da ayakları yoktu. Topuğundan, bileğinden, baldırından, dizkapağından ve kasığından itibaren kopmuş ayaklı, mavi gözlü, koşmamaktan doğan kinlerini tekrar tramvay ve otobüslerden alan çocuklar.

Elektrik, benzin, kalorifer, telefon ve çini soba, hasretini çekmedikleri şeylerdi. Fakat, çıkmaz sokağa

akşam karanlığında düşen mavimsi bir şeyin; bir tramvay teli sürçmesinden doğan bu masmavi masal aydınlığının, cin ışığının elektrik, sonra gene tramvay altlarında homurdanan sesin motör sesi olduğunu biliyorlardı. Bazan kapısı açık bir yazıhanede bir başkasıyla konuşur gibi tavırlar alan şişman adamın komik bir vaziyette, bir acayip matrağı kulağına götürdüğünü ve bir acayip makineye bir şeyler söylediğini görürlerdi. Hattâ büyükler bile küçüklere, bunun ne olduğunu sormaya cesaret edemezlerdi. Yalnız sur haricinde, büyük yoldaki direklerin vınlayışından anlardı ki, şişman adamın sesi bir başka şişman adama aktarılmaktadır.

Bakın, kalorifer bu mahallelere nasıl tanıtıldı:

Bir gün mavi gözlü bir küçük çocuk, uzaktan aydınlığını ve ebedî yangınını seyrettiği şehrin merkezine gidecekti. Nasıl yaz günü kış gününden daha uzunsa, kış gününün yolları da yaz gününün yollarından daha uzundur. Çocuk, yol, iz bilmiyordu. Tramvay kuyrukları onu bir yerden alıp öteki yere götürüyor, bir türlü, ismini işittiği köprüye varamıyordu. Ondan ötesi kolaydı. Bütün tramvay yolları oraya çıkardı. Çok merak ediyordu. Orada, yazın kendisinden büyük arkadaşlarına mahalleyi bıraktıracak kadar mühim neler vardı? Kendisine göre orayı bina etmişti bile. Binalar büyük, büyük, büyüktü. Muhayyelesinin öte tarafı ise o nispette küçüktü. Bir kör kandil vardır, bir de keskin bir ampul ışığı. İkisi arasındaki farkı, ışık mevcut olmadan ve karanlık kafamızda, etrafımızda esip giderken düşünürsek, ne kadar güzel tahlil edebiliriz. Işık denilen şey karanlıktan değil, karanlık ışık tan ötürüdür. Halbuki bu semtin insanları öyle düşün-

mezlerdi. Karanlık mevcut olduğu için ışığa ihtiyaç vardı. Dünya yaratıldığı zaman her taraf karanlık; yani geceydi. Her zaman, kavuşacakları bir ışık, kurtulacakları bir karanlık vardı. Onlar, dünyanın apaydınlık kesilebileceğini sanki biliyorlardı. Küçük çocuğun muhayyilesi bizim gibi bina etmiyordu. Binalar büyük, büyük, büyüktü. Derken, nihayet minareden de büyük değil ya, demiyordu. Nihayet sur kadar da eski değil ya, demiyordu. Bu düşünce bambaşka bir şeydi. Bir yaz gecesi, babası ile beraber bir dut ağacına binmişlerdi. Dut ağacında geceleyin dut yemek güzel bir şeydi. Fakat dut yerken yukarı ışığı seyretmek insanın kafasını uçuruyordu. O zaman düşündükleri ne tuhaf şeylerdi. Bugün, bu kış gününde, o düşündüklerini hatırlayamıyordu. Yalnız şu cümle, bütün düşüncelerinin hulâsası gibi dudaklarına geliyordu:

Orada binalar büyük, büyük, büyüktür.

Köprünün üstünde olduğunu anladı ve tramvayın kuyruğundan atladı. Orada günlerini, vapur düdüklelerinin, teneke kaplama yağmurlukların üzerine konmuş kuşları seyretmekle geçiren insanları seyretti.

Binaların büyük olduğu yere yaklaşmıştı. Oraya biraz daha sonra varabilmek için değil, Köprü üstünün serseriliğini, hercümercini, balıkçıları ve kendi mahallesindekilere benzer insanları görebilmek için acele etmiyordu. Yeni bülûğa ermiş çocukların garip belâhati içinde idi. Herşey sınırlarını uyuşturuyor; her şey onu kendi iç âlemine sürüklüyordu. Balıkçıları seyrederken sinema aklına geldi. Sinema, evet, sinema neydi? Kendisinden büyükler, hattâ küçükler bile onu bilirlerdi. Ama o bilmiyordu. Bir gün sormuştu:

— Sinema nasıl şey, Hödük?

Hödük, beyaz kaşlarını, çil mavi gözlerini birbirine karıştırarak arkadaşlarına bağırmıştı:

— Çocuklar, Capon, sinema neymiş, diye soruyor.

Kimi sinemanın bir kocaman balık olduğunu, kimi çingene gırnatası, kimi bir genç kız, bir parlak oğlan olduğunu söylemişti. Sonra bütün mahalle Capon'la alay etmişti. O:

— Enayiler - demişti -. Sanki ben bilmiyor muyum sinemayı? Hödüğü denemek için sordum.

— Nasıl ulan - demişlerdi -. Söyle bakalım?

— Nasıl olacak - demişti -, karanlık bir yer.

Niçin, nasıl, oranın neden karanlık olduğunu söylememişti. Hafızasının tâ ötelinde bildiği bir şey mi vardı? Ötekiler daha fazla ısrar etmediler. Hödük'le alaya başladılar.

— Capon, ulan Capon, sinemayı bilmez olur mu be!

Capon hakikaten sinemayı bilmiyordu. Niçin karanlık bir yer demişti. Bu, başlayan geceden doğma bir peşin his miydi? Yoksa bir gün bir ufak çocuk: «Geçerken tesadüf karanlıkta gazoz şişelerini devirdim, iki tanesini kırdım, herif yakalayamadı» demişti de oradan mı sinemanın karanlık bir yer olduğunu bilme-yerek anlamıştı? Demek ki, sinema karanlık bir yerdi. Karanlık bir yerde insan korkmaz mıydı?

Sinemayı şimdi o yavaş yavaş anlıyordu. Karanlık bir yerdi. Birdenbire ışıklar yanıyordu ve bir çingene gırnatası çalıyordu. Işıklar sönüyordu. Tekrar yanıyordu. Tekrar sönüyor, her yanıp sönüşte bir kız şarkı söylüyor, bir delikanlı aşağı yukarı o karanlık yerde geziniyordu.

Evet, binalar hakikaten büyüktü. Bu dar sokağın

içinde insanlar nereye koşuyorlardı? Birden okudu: «Santral Sineması». Karanlık değildi. Kapının önünde kız ve oğlan resimleri asılıydı. Kimi yumruğunu sık-mış, kimisi bir kızı kucaklamış, kocaman şapkalar ka-falarında, atlar üstünde delikanlılar gördü. Sinema ka-ranlık bir yer değildi demek... Resimlere bakıyordu...

Ondan ötesini ertesi gün Hödüğe anlattı:

«Herif bana, sinemaya sokayım mı oğlum seni, dedi. Burası sinema değil mi? dedim. Yok, dedi, içeri-sini bir görsen bayılırsın, sen hiç sinemaya gitmedin mi? –Gittim be, dedim, karanlık bir yer. İyi ya işte, dedi, biliyorsun gel girelim. Girdik. Ayaklarım donmuştu, içerisi sıcacıktı. Tabanlarım buz kesmişti. Herif beni bir yaldızlı parmaklığın yamna götürdü. Bu yaldızlı parmaklık demirdendi. Ama kül rengine boyanmıştı. Ayaklarımı oraya dayar dayamaz yandılar. Herif bana kenarında dur, ısınırsın dedi. Bu ne amca? dedim. Buna kalorifer derler dedi.»

Hikâye oldukça uzundu. O kadar uzundu ki, Capon ismi o gün içinde unutulmuş, Capon'un ismi kalorifer olmuştu.

Karın iki karışı geçtiği günlerde ateşsiz kulübe-lerde kalorifer hikâyesi anlatılır dururdu.

Beyaz, bembeyaz kış gecelerinde yalınayak ço-cuklar köpeklerle beraber koşuşurlarken, içerisi ağır bir insan kokusu dolu kahvenin önünde dinle-nirler.

— Ulan Kalorifer – derlerdi—. Isıtıyorsun insam be!

*

Kış güzel şeydir. Tabiat yemişleri, mahsulleri,

kuşları ve arılarıyla insanların saadeti için çalıştığı gün mevsimler ne güzeldir! Çalışan bir insan için kış bir ılık su, yaz bir serin vantilatördür.

Kış, saadetimizi tamamlamak için geliyor. Bahar aşkımızı tazelemek için. Yaz damarlarımızdaki çalışma arzusuna biraz tembellik, güneş ve kudret doldurmak için.

Tabiat çırılçıplak, hattâ zelzelesi, fırtınasıyla bile güzel, özlenir bir şey. Bizi kucaklamak, bizi avutmak, bizi çalıştırmak, bize öğretmek için neler yapmaz. O artık bir sır değildir. Bize bir saadeti bağırان, bizi yaşamaya çağırان bir bütündür. Tavuklar bizim için yumurtluyor, bu vapuru bizim kafamız yaptı. Bu tayyarede uçan biziz. Ellerimiz, ellerimizin içinde gülen, bağırان, seven, en çok seven, insanlarla dolu bir lokantadayız. Şimdiden sonra kahveler, buğdaylar yanmayacak. Çocuklar kalorifer olmayacak, sinemalar dolup dolup boşalacak. Zaman o zamandır.

Bahar böyle düşündürürdü. İnsanlar yalnız baharda, hakikati, ağaçlar gibi yeşererek hissederdiler. Bir oğlan bir kızı dudağından öptüğü zaman, bir ana oğlunu kucakladığı zaman, bir komşu öteki komşunun elini sıktığı zaman, sokakta insan her gördüğünü tutmak, onunla konuşmak, söylemek, söyletmek isterdi. Erikler büyüyor, kirazlar kızarıyordu. Dutların tomurcukları büyümüş, yapraklar burunlarını kundaklarından çıkarmışlardı. Ölenler ölmüş, soğuktan donanlar donmuş, açlıktan bayılanlar bir daha ayılmamıştı, ne ziyam vardı? Bahar gelmişti ya! İnsanlar ebegümeci pişiriyor, kediler ot yiyordu. Kuşlar yaprakları gagalıyordu. Arılar çiçeklerin içinde dönüp dolaşıyor. Gubâritali, kuşların gagasında sanki bir mektuptu. Artık

kimse kimseye acımıyordu. Herkes herkesi seviyordu. Capon'un kurumuş, kısılmış yüzü genişlemişti. Çekik gözleri büsbütün çekilmiş, baharı süzüyordu. Kalorifere ihtiyacı yoktu. Capon Capon'laşmıştı. Sinema bir hatıra bile değildi. Sinema bir düşmandı. Yanmıştı, yıkılmıştı. Şişman adamlar acayip bir makineye ne söylerse söylesin vız gelirdi. Rüzgâr bir sesi bir sese vardırmaq için sinek, böcek, toz, bulut olmuş telefonlaşmıştı.

Gökyüzü tâ gece yarısına kadar bir masal aydınlığıyla aydınlıktı. Kış ümitle, arzu ile beklenebilirdi.

Sur dışından güzel kara kızlar geliyordu. Şalvarlarında ve çıplak ayaklarında arzu getirerek fala bakıyorlardı. Delikanlıları sarı kızlar için düşündürüyor, sarı kızları esmer delikanlılar için hasretlendiriyorlardı. Beyaz, kuvvetli dişlerini gösteriyorlar, yemek, durmamacasına yemek, ısırmaq, gülmek, durmamacasına gülmek istiyorlardı. Kışı onlar da seviyorlardı. Kışı bekliyorlardı bile. Ama niçin ondan bu kadar bıkmıştılar?

Bazan sur haricindeki mezarlıklarda fala bakarlarken yanaklarını ısırnan delikanlıya karşı baklalar ellerinden düşüyor, sonra kışı, çadırı, dumanı, kurtları, azgın köpekleri anlatıyorlardı. Onlar, bunları anlatırken toprak baklaları yeşertiyor, boncuklar mezarların yarıklarından içeriye düşüyordu. Mezarlık içinde falına bakılan delikanlı kışı hapishanede geçirmişti. Toprak oıra da renk veriyordu. Kızarıyordu.

O da bir nebat gibi kabuklarını çatlatıyor, kızıl nusgunu yanaklarına ulaştırabiliyordu.

Her şey güzel, her şey sevimli, her şey istiyor ve alıyordu. Yalnız bu insanların yaptığı şeyler kötü, durgun, yürümezdi!

Kulübeler kıştan daha kötü, daha kokulu, daha sefildi. Şimdi güneş insanların gözünü açıyor. «Size ben bunun için karanlığı, rutubeti vermedim. Kışlar bunun için gelmediler. Bahar sizi görmeye utanıyor. Bu kokan gömlek nedir? Bu pis perdedeki sümük izleri kimindir? Bu tencere niçin kalaysızdır? Bu ibrikteki su niçin bu kadar ılık, bu kadar durgun, bu kadar ağırdır?» diyordu. Bunları güneş söylüyordu. Kulübedeki insanlar bunu duyuyorlardı. Kulübeyi köpeklere, kedilere bırakıyorlar, uzun günleri açıkta, bostanlarda, kuyu başlarında, dut ağaçlarında ve surlarda geçiriyorlardı. Karanlıkla beraber evlerine döndükleri zaman tekrar güneşi dinlemek için sabah olmasını beklerlerdi. İhtiyarlar böyle yaptılar. Gündüzün kırdı, bayırda, çarşıda, sırtlarında küfe, duvar diplerinde ve güneş önünde ısınıp dilenerek, çalarak, kopararak dolaştılar. Fakat karanlıkla beraber itiyatlarına dönüyorlardı. Yalnız çocuklar vahşi idi. Kulübe korkunçtu. Onlarla yalnız güneş konuşmuyor; kuşlar, çiçekler, sular ve ihk yıldızlı masum geceler de konuşuyordu. O zaman çocuklar başlarını alır giderlerdi. Gidenin arkasından gözyaşı dökülmezdi. Gidenlerden pek azı geri dönmezdi. Kışla beraber bir çoğu süklüm püklüm, bir sürü kötü hatıralar, itiyatlar kazanmış dönerlerdi.

O bahar, Capon, yaz girmeden kulübeyi bıraktı. Üzerine bahar yağmurunu çekerek, başı kasketsiz, ayakları çıplak şehri gezmeye başladı. Şehir üç gün içinde öğrenilebilirdi. O iki günde öğrendi. Tramvay-

ların tâ üst tarafında nereye gidip geldikleri yazılıydı. Kışın niçin semt semt dolaşmıştı da bakmamıştı? Yoksa kar mı levhaları kapamıştı? Yürüdü...

Kahveci çıraklığı ederken sesi bir su sesi gibi dökülüyordu.

— Bağırma -diyorlardı-. Ne bu çılgılık?

Bağıracaktı. Sinirlenen adamın kulağı dibinde haykırıyordu:

— Şekerli bir, zarif olacak. Aç bir, doldur iki.

Kış yaklaşırken, ilk yağmurlarla beraber bütün mahalle, akşam üstleri, yazın evlerinden kaçmış olanların dönmesini beklerdi, çoğu sakin ve korkak, başları önlerinde kulübelerine kayıp kaybolurlardı. Günlerce dayak yerlerdi. Âdeta her akşam birinin dönüşü beklenirdi. Bu akşam Camgöz, öteki akşam Fırlama, daha ertesi akşamlar dört meyve ismi birden mahalleye girerdi. İlk karla birlikte dönmeyecekler anlaşılırdı, onların ismi bir kahraman adı gibi, içeri-si ağır bir insan kokusu ile dolu kahvede durmadan tekrarlanırdı. O sene yalnız iki isim ağızdan ağıza dolaştı. Bu iki isim ise bir insana aitti:

— Capon, Capon dönmedi be! Aferin Kalorifer'e!

Böylece iki ismin bir kişiye ait olduğunu bilmeyenler, sanki Capon'u, Kalorifer mahalleye döndürmedi sandılar.

BEYAZ ALTIN

Şimdiki Fırka binaları ile sinemanın bulunduğu yerde servileri, baldıranları ve ısırgan otları arasında kocaman kavuklar, mermer püsküllü fesler yükselen, kara yosun tutmuş mermerlerin üstünde hüvelbâkiler okunan; otları bulutlara karışmış, ağaçları eflâke çıkmış bir mezarlık vardı. Geceleyin bir deniz gibi yakamozlanan bu fosforu bol arazide gündüzün çocuklar birbirini kovalar; ceviz ağaçlarına kocaman delikanlılar tırmanır, mezarların üstünde şıracılar, bozacılar, koz helvacılar uyuklardı.

İşte tam bu mezarlığın karşısında Eskicizade Nedim'in sıra sıra taş yüzlü ardiyeleri ve ardiyelerin arasında dört beş metre enliliğinde, otuz metre derinliğinde bir ticarethanesi vardı. Enliliğin üç metresi bir yazıhane için bölünmüştü. Bu yazıhanenin içinde orta boylu, kurnaz yüzü, tıknaz bir adam otururdu. Hâlâ onu orada kahve içerken, önüne bir şeyler kaydederken görür gibiyim. Mezarlığın taş ve servilerine, hatırında hiçbir ölüm korkusu olmadan bakan bu adam, kasabanın fırınlarında vesika ekmeği satıldığı, sokaklarında aç köpeklerin, topalların, körlerle ihtiyarların gezindiği Umumi Harp sıralarında bir gün beni, yazıhanesinin önünden geçerken çağırdı.

— Gel - dedi -, kâtip, bir yemek yiyelim.

Bir yemek yemek ne demektir? Bir yemek neden ibaret olur? Bu her zaman mühim bir meseledir. Ama o zamanlar bir okka karışksız un, bir yirmi yaşındaki köylü çocuğundan daha kıymetli idi. O halde bir yemek ne demektir? İşte:

Seçilmiş iri taneli buğdayların unundan, evdeki hususî fırında yapılmış, karanfil kokulu, üstü çörek otlu; dilimleri hâlâ fırın, karanfil ve refah kokan ekmek.

Yağları, elleme kömürünün korlaştığı mangalın içindeki nar gibi ateşleri söndüren yağlı börekler. Kebap otu serpilmiş narin kuzu pirzolaları. Meyhaneci Hristo'nun aziz ve kıymetli müşterileri için hazırladığı dört beş senelik eski şarap, yakın köylerden birinin inciri.

Ardiyelerin arkasındaki bahçede pirzolalar pişer, evden sefertası içinde zeytinyağlı enginarlar gelir... Ben bütün bu yemeklerin sonunda gelecek revani tatlısına bayılırdım.

Neden bu yemeklerden bu kadar iştiha ile bahsettiğimi harp nedir bilmeyenler, tesadüf edecekleri her kırk yaşındaki adama sorabilirler. Bu çok yakın mazide tokları açlar doyurdu ve açlar öldüler. Kimisi vatan, kimisi şeker ve un için ölen bu insanların yaşadığı devirde, bir Eskicizade'nin yazıhanesinde öğle yemeği yemenin ne kadar mühim bir şey olduğunu; bana bu ikramı eden Eskicizade de biliyordu. Ben sessiz açlardandım. İsyân duymuyordum. Kimseye karşı sesimi yükseltecek kudreti kendimde bulamıyordum. Bütün şehir halkı gibi zaman diyor, harp diyordum. Ama toklar adamakıllı tıkınıyordu. Zekâ diyordum ve aptallaşıp oturuyordum. Eskici-

zade bana yaptığı bu ikramda tamamen diğerbin kalırdı. O, ya birisini batırmak, yahut da kafese koymak için ziyafet çekerdi. Bana ise, yaptığı kurnazlıklarını, zekânın hesabını vermek için yedirirdi. Mütebessim dinlerdim:

— Buğday para edecek, haberini aldım. Haleplizadelerin İstanbul'daki habercisine bir telgraf ulaştırdım. O adam aynı zamanda benim de komisyoncumdur. Bana «buğday düşecek ona göre davranınız» telgrafını çekirttim. Akşam Haleplizade geçerken telgrafı gösterdim. Deli gibi oldu. İmkânı yok, dedi, yalandır. İşte dedim bu herif senin komisyoncu değil mi? Yüzü karmakarışık gibiydi. Nasıl olur, nasıl olur? diyordu. Müteahhitlerle dün konuştum.

Galiba, dedim, harp bitecek. Harp bitsin, hepimiz istiyoruz ama, dedi, Hükümetin bize yardım etmesi, ticareti koruması lâzım değil mi canım! Bilsydim bu sene hiç âşar almazdım. Yahu, dedim, geçenlerde ben sana şu fiyata buğdaylarını bana bırak demiştim, bıraksaydın bak bu başına gelmezdi. Ben de, bendeki stokları o zaman dayanacaktım. Birşey ziyan etmez, belki üstelik sen de ben de kâr ederdik.

— Ne bilirdim birader –dedi. Yürüdü gitti.

Ali'yi, o akşam İstanbul'a yolladım, diye devam etti. Onların başvuracağı her kapıya gitmiş, buğdayın düşeceğini yazınız. Harp bitmek, Fransızlar sulh istemek üzere dedirtmiş. Üç dört gün sonra Haleplizade, şöyle dükkânın önünden san'ki geçiyormuş gibi geçti.

— Nereye Hacı? –dedim.

— Şu helvacı Rıza'ya kadar gidiyorum. Dönüşte uğrarım –dedi.

Ben Rıza'nın falan bahane olduğunu bildiğim için:
— Dükkanı kapayacağım, şöyle bir su kenarına kadar uzanayım – dedim.

— İyi fikir – dedi –, belki ben de gelirim.

O geçip gitti, ben arabamı getirttim. Sözün kısası, su kenarında o akşam biz, buğdayları Haleplizadelerden aldık. Ertesi gün, ben malları tesellüm eder etmez, İstanbul'daki komisyoncu, Haleplizadelerle şu telgrafı dayandı:

«Buğdaylarınızı elinizden çıkarmayınız. Buğday okka başına dört kuruş bindi.»

Kuzu pizolaları, böbrekler yenir, Hristo'nun şarabı su gibi akardı. Eskicizade, öğle sıcaklığında her şeyi uyuyan kasabaya bir kahkaha salıverirdi. Ben kasabanın bu kahkahayı duyacağından korkar, ürker, utanırdım.

Haleplizadelerin iflâs bayrağını çektikleri günün akşamı su başında verilecek ziyafette hazır bulunmamak için sokağa da çıkmamıştım. Akşam oluyordu. Evin önündeki tahta havalenin kenarında cigaramı savuruyor, sessiz sokakları, susan halkı, köpekleri seyrediyor, arasına geçenlerin ağzından kapmışım Kütelamare, Çanakkale, cephe ve ekmek, vesika, şeker kelimeleriyle zamana intikal ediyor, dertleniyordum. Karnım açtı, Ekmekten sıçan kuyruğu çıkmıştı. Midem bozuktum. Öyle olduğu halde, kaçak cigaramla hali unutmaya çalışıyordum. Bū insanlar benden ne istiyorlardı da mütemadiyen Kütelamare ve Enver Paşa diyorlardı. Midelerinde vesika ekmeğinden başka bir şey olmayan insanlar nasıl zamanı düşünebiliyorlar sulh, harp diyorlardı? Niçin çocuklarından ve tarlalarından bahsetmiyorlardı?

Birden köşebaşından iki kara yağız atın çektiği bir fayton peyda oldu. Arabacı bile ne topal, ne çolak, ne kördü. Peki, askerden nasıl kurtulmuştu? Bu atları gibi kara yağız, sıhhatli adamın ne derdi olabilirdi?

— Vay kâtip, yalancı hastalık ha! Tembellik ha! Rakı da ım içmezsin ulan! Yürü be.

— Bu akşam beni affet ağam. Rakı içecek halde değilim. Bugün yine sıtma tuttu.

— Sıtmaya rakı birebirdir. Sana bir kadeh de kininli konyak vereyim... yürü. Bugün seni bırakmam.

— Gelemem, ağam.

— Kâtip, ben sensiz idemem bu akşam, muhakkak gelmelisin. Kıymetimi bilmezsin. Senin için dört çuval öğüttümdüm. Dört okka da kelle şeker ayırttım. Halt etme artık!

Düşündüm: Dört çuval un, dört okka da kelle şeker.

Su kenarında ılık bir akşam başlamıştı. Kavakların tepesinden kuş sesleri geliyordu. Su üzerindeki kömelerden birindeydik. Bir gölü kendine memba yapan bu küçük çayın sazlıkları içinde o göl, durgun sularını böyle kapıp koyverdiğine pişman yine uyuklardı. Bu çay yine bir göldü sanki... Eskicizade:

— İnsan -dedi-, aslını unutmamalıdır. Bakın bu çay bile aslı göl olduğunu unutmuyor. Suları bir göl suyu gibi ılık ve sessiz. Sanki bir göl gibi sakin, sanki bir göl gibi akıyor. Tabiat bile aslını unutmuyor, görüyon a! Aslında kendisinde bir şeyler saklıyor. Ben işe eskicilikle başladım. Lâkabım da belli ya. Donumu bağlayamazken soğan pazarında köylülerden yumurta alır, satarım. Evlerden Yahudi çocukları gibi eskiler de topladım. Evleninceye kadar bu

böyle devam etti. Sermayem yoktu ki, zengin olayım. Ticarete o kadar pişmişim ki, bir küçük sermaye ile dünya kazanacağıma emindim. Evlendim, karımın biraz parası vardı. Zaman da yardım etmedi değil. Ama ticarete küçükten pişmek lâzım. İşte kâtip! Oğlunu İstanbul'a mektebe göndermeye bakma. Ticarete alıştır. Kibrit satsın; cigara kâğıdı satsın, işe alışsın. Ticaretten fayda var. Tüccar adam kimse- nin kölesi değildir.

Hepimiz onu dinliyor; hak veriyorduk. Bu rakı- lar, bu pirzolaları, bu patlıcan tavaları, beğendileri, havyarları belki en büyük memur yiyemiyordu. Hat- tâ, vatan için şarkılar okuyan dâhiler de yiyemiyor- lardı. Yaşasın ticaret, yaşasın tüccarlar dedik ve içtik.

Sıtma bir on beş gün içinde beni, çocuğa döndür- müştü. Düşüncelerim, her âzam bir çocuk vazîhali almıştı.

— Vay kâtip? Bu ne hal! Allah Allah! Bu ne iştir yahu! Ne kör olası hastalıkmiş o öyle! Kusura bakma, hatırını soramadım. Çok dalavereler döndü. Çok uğraştım, çok yoruldu. Senin dört çuvalı beş edip bugün göndereceğim. Şekeri de on okkaya çıkardın. Bir sene yersiniz. Biraz da kahve gönderece- ğim. Nohutla karıştırın da idareli kullanın, birkaç ay sonra hiç bulamayacağız.

— Sağol ağam!

— Otur bakalım şu sandalyaya! Al eline kalemi, şu benim hesapları görüver. Deftere geçir. Şu mektubu da yaz. Kopyasını al. Ondan sonra da ziyafete başlarız.

— Helvadan da ye kâtip. Dokunmaz merak etme. Halis Halep yağından yapıldı. Biraz daha misket al kâtip. Üzüm adama dokunur mu hiç?

— Peki ağam. Ne diye şimdi o Rahmi beyi bu kadar tutuyorsun.? Adam akıllı para yaptığını söylüyorlar. Senden sonra kasabada onun ismi anılıyor.

— Sen merak etme kâtip. Bir seneye kalmaz, onu ben bir alaşağı edeceğim. Süürünecek. Ekmek parası bulamayınca yine bana gelecek. Sen görürsün kâtip.

— Peki ağam, neden böyle yaparsın?

Cevap vermezdi. Gülerdi. Bu onun en büyük zevkiydi. Sinemasız, tiyatrosuz, kadınsız ve kumarsız kasabada hırslar elbette böyle tatmin edilirdi. Birini alaşağı etmek için evvelâ kendisiyle boy ölçüşebilecek bir vaziyete çıkarmak, sonra el ense etmek. Ardından bir kahkaha salıverip su başında bir âlem tertip etmek.

Kasabanın bütün sessiz görmüş geçirmişleri Eskicizade'yi severlerdi. Hepsine iyiliği dokunur; herkese şeker, un gönderirdi.

Harbi Umumî bitmek üzereydi. Rahmi beyi el ense kavrayan Eskicizade bu vaziyetten biraz hırpalanır gibi olmuştu.

Rahmi bey ümidinden fazla mukavemet göstermiş, yenilmemek için çalışmıştı. Bu, Eskicizadeye aşağı yukarı yüz bin liraya mal olmuştu.

Fakat bugün Rahmi bey, ben ve Eskicizade yemek yerken Rahmi beyde herşey suyunu çekmişti. En tuhafı, zavalh adam kendisine edilen fenalıktan habersizdi. Oturmuş; cellâdıyla yemek yiyordu.

O akşam İstanbul trenine kadar kendisine yoldaşlık ettik. Bilet parasını Eskicizade verdi. Tren kalkarken Rahmi beye bir cüzdan içinde tabanca parasını vermeyi de unutmadı.

Arabanın içinde bize dişleri gıcırdayan ağaçları, köpekleri, tekerleklerin altındaki kumları küçümseyerek evimize döndük. Eskicizade dalgın ve meyas gözüküyordu.

— Kâtip – dedi –. Dişlerim çok fena; hepsi ağrıyor. Seninle İstanbul'a kadar gidelim de şunları yaptıralım.

— Olur ağam, yaptıralım.

Ertesi gün satılmış buğdayları çuvallara yerleştirdik. Hesap seksen bin okka bir buğday gösteriyordu. Ardiyenin bir tanesi hâlâ tıklım tıklım, ama hesap dolmuştu. Koşarak Eskicizade'ye gittim.

— Seksen bin kilo doldu ağam – dedim –. Bir ardiye daha ağız ağıza dolu. Bu nasıl iş?

— Ha! Kâtip – dedi –, buna ardiye mahsulü derler. Sen onları da çuvallara doldurt bakalım.

Buğdayın fire verdiğini bilirdim. Yani seksen bin kilo buğday yetmiş dokuz bin sekiz yüz altmış yedi kilo gelirse buna aklım yatar. Bu da zaten mal alınırken hesap edilirdi. Fakat seksen bin kilonun faraza doksan bin kiloya çıkıp böyle artma bir fire verdiğini hiç görmemiştim.

Yine böbrek, yine enginar, yine ayva kompostusu, misket üzümü, sarı bayır inciri vardı. Yine Eskicizade gülüyor.

— Kâtip, – diyordu, bu işe aklın yatmadı ha!.. Hey Ali pehlivan! Gel buraya ulan! Anlat kâtibe şu ardiyenin doğurduğu evlât meselesini.

Ali pehlivan köylülerden alınan malı tartan kantarcıydı. Aslen belediyenin kantarcısı olmakla beraber, bazan da Eskicizade'nin kantarcısı oluyordu.

Vaziyet anlaşılıyordu. O zamana kadar yediğim yemekleri yine kusmadım. Fakat o akşam, kasabaya

bir daha dönmek üzere, İstanbul'a hareket ettim.

İstanbul bir âlemdi. Burada aç köpekler insanlaşmıştı. Binbir Eskicizadenin yanında bin bir şeriki cürüm yaşıyordu.

Fırınlara önündeki insanlar; otomobildeki tokalara, bizim, kasabada Eskicizade'ye baktığımız gibi bakıyorlardı. Zaman, diyorlardı; harp, diyorlardı. Kimse sesini çıkarmıyor, top sesleri uzaktan uzağa işitiliyordu. Çarşılarda vatan şarkıları okunuyor, cephelere giden genç şairler, genç yazıcılar «Harp yaşasın! Yaşasın harp! Harp! Harp!» diye bağırıyorlar, ölenlere mersiyeler, vesika ekmeği yiyenlere has şiirler okuyorlardı. Yaşasınlar yükseliyordu. «Âti bizimdir» diye haykırıyorlardı. Sokakta sarı kırmızı Almanlar birer kahraman gibi dolaşıyorlardı. Almanlar ne güzel adamlardı!..

İstanbul hâsılı bir âlemdi. Yiyen, içen, gülen doluydu. Yemeyen, içmeyen, gülmeyen bir köşeye çekilmiş; yemiyor, içmiyor, gülmüyordu.

Eskicizade'ye indiğim otelin kiraathanesinde rastladım.

— Yazıklar olsun kâtip – dedi –. Hani beraber gelecektik.

Ben biraz soğuk:

— Öyle oldu ağam – dedim.

Yumuşadı. Biraz sonra ben ondan daha yumuşaktım.

O akşam yattığımız yer, Beyoğlu'nda kocaman bir apartımandı.

Yanımızda üç tane taze kız vardı. Havyar sofrada idi. Eskicizade'nin bile İstanbul'dan getirtmeğe utandığı has fırancala dilim dilim, ince ince kesilmişti.

Bütün kızların gözleri havyardan ve rakıdan çok bu acayıp nesnede idi.

Yedik, içtik...

Ertesi gün kendisine, Eskicizade'nin dişlerini yaptırtmaya gittiğimiz dişçi:

— Plâtin yapalım paşam –dedi–, altın herkesin ağzında. Sonra sarı da iyi durmuyor. Plâtin yapalım. Eskicizade:

— Yapalım –dedi.

Dişçinin yüksek bir para istemesine karşı güldü. Bana hitaben:

— Ardiye bu sene on bin okka mı mahsul vermişti? –diye sordu.

Eskicizade'nin dişlerini plâtin yaptırdık. O bana İstanbul'da bir iş buldu. Mütareke ilân edildi. Kendisi memlekete döndü. Arasına yine ismini iştir, dalavelerini duyardım; servetinin hesabından dem vurulurdu. Fakat çokluk yanına uğramazdım. Kasabaya beş sene evvel gittiğim zaman,

— Kâtip – diye seslendi.

Ama sesi eskisi gibi çıkmıyordu.

— Şuramda, kâtip, şuramda bir şey var ki, beni sıkıyor, anlayamıyorum. Hamur işi memnu, yorulmak memnu, heyecan memnu, rakı yasak. Böyle yaşamak mı olur? Hey gidi günler hey!..

Eskicizade kalp sektesinden öldüğü zaman sevinenler çok oldu. Ben sevinmedim. Ekmeğini yediğim için müteesir bile oldum.

Ardiyelerin karşısındaki «Kanlı Mezarlık»a gömülmüştü. Daha orası mezarlıktı. Bugünkü fırka binaları ve sinema yapılmamıştı.

Bir gün, belediye meclisi, şehrin tâ göbeğindeki

bu mezarlığın ortadan kaldırılmasına karar vermişti. Serviler kesilmiş, kokuları tâ uzaklardan duyuluyordu. Bu selvi kokusuyle kasaba o kadar dolmuştu ki, ölülerin ayağa kalktığı rivayeti bile çıkmıştı. Eskicizadenin toprağı başka yere taşınmak lâzım geldi. Şehir haricine bir şeyler götürüp gömdüler. Fakat bu ikinci tedfinden sonra kasabaya şu havadis yayıldı:

«Eskicizade'nin kabrinden hiçbir şey çıkmamış.» Bu; kasabaya müthiş merak oldu. Acaba bu adamın kemikleri ne olmuştu? En küçük esnaf bile bu büyük tüccarın ölüsü ile alâkadar oluyor, birbirine acaba bu adamın kemikleri ne oldu? diye soruyordu.

Nihayet iş öğrenildi. Bunu yapanlardan birisi tutuldu. Bu genç, bir köylü delikanlısı idi. Herşeyi inkâr ediyordu. Elde hiçbir delil de olmadığı için serbest bırakıldı. Fakat serbest bırakılır bırakılmaz ötekine berikine anlatmakta hiçbir beis görmemişti.

— Ne yapalım? — diyordu —. Herifin dişlerinin beyaz altın olduğunu babam söylerdi. Her buğday götürüşünde sırttır, dişlerini gösterirmiş. Pırıl pırıl parlardı, derdi. Beyaz altın da müthiş para edermiş... Ne yapalım?

— Pekâlâ, ölüyü ne yaptınız?

— Ne yapacağız? Su boyuna kadar götürdük. Ayağına bir taş bağladık. Cumburlop!

Ardiye mahsulünün on bin okka verdiğini benden başka bir de Ali pehlivan bilir zannedirdim. Oysa bütün civar köyler bunu bilmeden, anlamadan bir kablelvuku his gibi duyarlarmış.

Ardiye mahsulünün karşılığı olan beyaz altınları, ölününün ağzından sökenler İstanbul'a koştular. Bu parayı meyhanecilere ve kart fahişelere dağıttılar.

BİR KARPUZ SERGİSİ

Birdenbire ellerimi öpmeğe başladı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Şimdi yalnız kırmızı küçük kulaklarını, ensesinin çukuruna düşmüş dumanlı kumral saçlarını görüyorum. Bir an içinde değişivermişim. Bir başka insandım. Bütün muhakemelerim altüst olmuş; fikirlerim değişmişti. Bu anda benden herşey yapılabildi. Bu ellerimin öpüldüğü birkaç saniyede benden bir dünya istenebilirdi. Ben bu dünyayı yaratacak kadar kuvvetliydim. O, artık dudaklarını ellerimin tüylerinden tırnaklarına kadar gezdiriyordu. Bir zaman yanağının, kırmızı ve yanan yanağının da elime bir kumaş temasıyla süründüğünü hissettim. Ellerimi, bu sevilen, sevmeyi yadırgayan ellerimi, kendisine bıraktım. Ellerim benim olmaktan çıktı. Kafam müsterih bir iklime çekildi. Düşünmekten durdum. Neden sonra sevmeye alışmamış bir insan ruhuyle ellerimi yanaklarından çektim.

— Yok -dedim-. Heyecanlanma! Bu paranın, sana verdiğim bu paranın ne ehemmiyeti olabilir. Bırak, yapma, utanıyorum.

— Bana verdiğin para için değil. Vallahi para için değil. Dinim hakkı için! İnan vallahi para için değil. Dinim hakkı için!

Avlusunun otları taze kesilmiş, minareleri çimenlerin üzerine akmış, kubbeleri yakın çarşılara dökülmüş

sessizlik ve esrar dolu İstanbul camilerinden bir tanesinin avlusundaydık. Bir öğle üstüydü. Fırsat buldukça, canım sıkıldıkça, kafamın içine bir başka benlik sokuldukça insanları sevmek için; bir uzlet içinden, bir yoksuzluk ve kimsesizlik içinden; bir varlığın ve kimsenin karışıklığını daha iyi duyabilmek için daima melânkolik köşeler arardım. O zaman küçük kumruların gezindiği cami sundurmalarında düşünür; İstanbul'a, bu köprülerin ve sefillerin ve vapurların birbirini düşündüğü, birbirini çağırdığı İstanbul'a bakar kalırdım.

Cami avlularında hiçbir zaman yalnız kalmadım. Belki benim gibi aynı hisle dolu birkaç insanı, bir servinin veya bir çınarın veyahut da bir kubbe gölgesinin içine uzanmış buldum. Fakat bugün kendisine para verdiğim insana birbiri arkasına bir hafta, sonra muhtelif fasılalarla bir bahar, bir yaz, orada rasgeldim. Bana artık öyle geliyor ki, bir gün, hasretini uzaktan çekmeği, kendisini senelerce görmeyip de günlerden sonra bir gün görmeği özlediğim bu şehri terketsem, senelerden sonra döndüğüm zaman onu gene orada, bir kubbenin, bir servinin gölgesinde bulacağım sanırdım.

O kadar birbirimize alışmıştık. Arka üstü yattardı. Ellerini, dumanlı kumral saçlarının döküldüğü ense çukuruna kenetlerdi. Gündüz, yıldızları görür gibi gökyüzünde düşünürdü. Kafası bir Yahudinin kafası kadar ticarî entrikalarla dolu idi. Şimdi cebinde parası da vardı. Çalışmak istiyordu. Yazdı. Bir karpuz sergisi açabilmek için projeler yapmakta idi. Cins karpuzlar rüyalarına giriyordu. Ama çalışmamak... Ah çalışmamak! Başlayan yazın bütün güzelliğini

görebilmek için arzusu iradesiyle çarpışmıyordu bile. Arzusu iradesini almış, birlik olmuşlar, dost olmuşlardı. Beraberdiler. Bütün gün ayrılmıyorlardı. Yalnız rüyalarında birbirlerinden bir lâhza ayrılıp tokatlaşıyorlardı.

Bir adım ötemizde kaynayan yaza karşı, gölgenin ve bir orta zaman rutubetinin içine gömülüp karpuz sergisinin projelerini yaptık.

Tekirdağ karpuzlarını en arkaya dizeceğiz. Sağlamcı ve pazarlık yapmayan müşterilere onlardan... Sonra, öne kocaman siyah karpuzlardan koyacağız. Bunlar kalın kabukludur, hep kırmızı çıkarlar. Ama çabucak kof cevizlere dönerler. Vodina kavunları en iyi cinstir. Kokuları dışında değil; içindedir. Bu çitili, üzerleri çentikli, kokulu kavunlar yumuşayıverirler, eziliverirler, onları çabuk sürmelidir. Ne pahasına olursa olsun elden çıkarmalıdır. Birdenbire hararetlenir:

— Küçük bir çırak tutmalıyız – derdi –. Çıraksız iş görülmez. Bıçkın bir çocuk buluruz, kapkara bir şey olur. En küçük bir pıtırıtı, bir karpuzun olup olmadığını anlamak için üstü fiskelendiği zaman çıkan sestem bile uykusundan uyanan, atik bir çocuk bulmalıyız. Karpuz sergisinin bütün işi o çocuktur. Yalnız böyle bir çırak bize daha iyi çalışmanın, dil dökmenin, geniş olmanın, iş bittikten sonra türkü çağırıp cigara savurmanın lezzetini verebilir.

Ben,

— Yok – derdim –, önce çıraksız çalışmalıyız. Ona masraf ister.

Gene birdenbire sözümü keser:

— İstemez – derdi –. Ben kendi ekmeğimi onunla

paylaşırım, sana ne? Ziyanı yok, patron sen ol. Sen iki pay al, ben bir pay. Bu bir pay, çırakla bana yetiştir.

— Pekâlâ.

Ertesi gün onu gene bir kubbenin altında elleri ensesinde arka üstü düşünür bulurdum.

— Çırak yarın hazır –derdi.

Ağustosun öyle bir günündeydik ki yaprak oynamıyor. Çok berrak ve sıcak bir hava, sesleri uzaklardan bize getiriyor, tâ Kumkapı sahillerinde yıkanan insanları düşündürüyordu.

— Haydi gidelim Kumkapı'ya –dedim–. Bir kenarda denize gireriz.

— Ben sabahleyin gittim –dedi–. Sen istersen git, bir banyo yap, gel. Ben çırağı bekliyorum.

— Paralar –dedim.

— Bitti mi? –dedi.

— Bende metelik yok.

— Bana verdiğin para duruyor –dedi–. Bu para, bize yeter de artar bile.

Ben Kumkapı sahiline yollandım. O arka üstü yattığı yerden sağ tarafına döndü. Gözlerini kapadı.

Ben bir minare gölgesinden güneşe doğru adımlarımı ağırlaştırırken arkamdan bağırdı:

— Hacı bey! –dedi–. Yarın sabah altı buçukta Beyazıt havuzunun kenarında ol.

— Olur, olur.

Saat ona doğru Süleymaniye'nin avlusuna vardığım zaman kimsecikler yoktu. Bir adam güneşin altında soyunmuş, çamaşırlarında bir şeyler arıyordu,

O zannettim. Değildi. Akşama doğru idi. Sundurmanın önünde düşünmekle uyumak arası bir

halde meltem çıkmasını bekliyordum. Ter içinde gözüktü. Tıraş olmuştu. Siyah bir fanila giymişti.

— Niçin altı buçukta gelmedin? — dedi.

Beni uykumdan çekip alarak sürükledi. Karpuz sergisine vardığımız zaman, güneş altında bu kadar hızlı yürümekten şakaklarım zonklıyor, vücudum çoktanberi akmamış bir terle yumuşamış, kaşınıyordu. Pis bir hasırın üzerine kırk elli tane karpuz dizilmişti. Küçük, hakikaten duman gibi kara saçlı tuhaf bir çocuk, bu küçük karpuzların önünde haykırıyordu:

— Çeyreğe!.. Çeyreğe!.. Elini mi kestiri baba!.. Param olsa da ben de yesem!..

Karpuzların bazılarını nereden düştüğü meçhul bir güneş vuruyor, sokağın başından bir vantilatörden eser gibi bir meltem esiyordu.

— İşte — dedi —, bizim sergi de böyle olacak.

Sonra indiğimiz yokuşu ağır ağır çıktık. Kararan güne karşı bir karpuz sergisini düşündük:

«Bir karpuzun üzerine mumu yakardık. Mum kara ve kocaman karpuzun üstünde ağustos gecelerini salları dururdu. Çırağımız önce küçük, hurda bir karpuzu kesmiş yemiş; sonra, kocaman bir karpuz başını koymuş uyumuş olurdu. Arkadaşım hâlâ Tekirdağları kara beneklerden, kara benekleri alacalardan, vodinaları topatanlardan ayırırdı. Bazan bir Kırkağaç kavununu eline alır, bana döner:

— Bir başka cins Kırkağaç — derdi —. Bunu ayrı koyalım. Bu, kışa dayanır. Kışın bile çürümez, yumuşamaz. İçi buz tutar. Kışın soba kenarında bunu kesmek lâzımdır. Ilık suya koymalı bir müddet,

ılık suda kaldıktan sonra kesip yemelidir. Tadına doyum olmaz.

Sonra her iş biter. Simsiyah külhanbey gömleğini çıkarır, bir Yenicami gömleği giyerdi. Ceketini serginin tahtasına çakılmış çividen alır, omuzlarına bırakır:

— Haydi gidelim –derdi–, köprüden biraz vapurları seyredelim. Hem hava almış oluruz.»

MAVNALAR

Köprü'nün üstünde el ayak çekilmişti. Üstünden, başından amele olduğu anlaşılan bir adamla, yine aynı yaşlarda elbisesinden gemiciliği dökülen bir başka adam hiç konuşmadan yanyana sigaralarını tütürerek, Üsküdar'a doğru bakıyorlardı.

Üsküdar uzaktan bakılacak ve oraya gidilemeyecek kadar uzak, garip, güzel bir köy haliyle karanlığın içinde kırmızımsı, seyrek elektrikleriyle çoktan uyumuştur. Gemici ötekine:

— Benim Üsküdar'da bir teyzem vardır - dedi -, gidip bir gün girelim.

— Görelim.

Yine konuşmadan köprü altından geçen bir motora daldılar. Motorun arkasında mavunalar doluydu. Üzerinde muşambalar örtülmüştü. Muşambaların altında buğday, mısır, arpa, hububata benzer bir yumuşaklık vardı.

Amelenin kafasından Köprü'nün üstünden, son mavunanın içine, içlerinde buğday olduğunu tahmin ettiği yumuşaklığı atlayıvermek geçti. Bu hissini söylememek istedi, dayanamadı:

— İçine atlayıverseydim - dedi.

— Sinemadaki gibi, değil mi?

Amele cevap vermedi. Vermedi ama gülümsedi. Bir kış ramazanı gecesiydi. Sonra İstanbul

tarafına dönüp camilerin mahyalarını seyrettiler.

Gemici,

— Ne hoş –dedi– kandiller...

Amele,

— Sahi hoş be! – dedi.

Hafta tatilinde birisi Galata'ya geçirdi. Öteki Şehzadebaşı'na... Kırk yılda bir de Köprü başına giderler, geceleyin geceye bakarlar. Gecenin içinde her zaman Üsküdar'ın ışıkları, Galata'daki büyük vapurlar, iskelelerdeki küçükleri, köprü altından gelip geçen artlarına dolu veya boş mavunalar bağlanmış motorlar görürlerdi. Böyle akşamlarda birbirlerinin dostluğuna güvenileceği, iyi iki arkadaş olduklarını dört beş cümle konuşmadan anlarıydı.

Amele, her zaman, buraya her gelişlerinde içi buğday dolu, yüklü motorlar geçerken Köprü'nün demirleri üstüne çıkıp ayaküstü kendisini bırakmak isterdi. Bazan arkadaşına bunu söyler, arkadaşı:

— Sinemadaki gibi değil mi? – der...

Ya eve gider yatarlar, yahut vakit erkense bu sözden birdenbire hatırlayarak Yüksekaldırım'da bir sinemanın ön sıralarına geçip otururlardı.

Ne film gösterilirse gösterilsin onlar mütebessim ve memnundurlar. Eve gelince yine konuşmazlardı. Biri Galata'daki dostunu, sinemadaki herifin yaptığı gibi öpeceğini; öteki Şehzadebaşı'ndakinin avucunun içini karanlık sokaklarda koklayarak öpeceğini; içleri ezilerek, uykuları kaçarak düşünürlerdi.

Birisi,

— Uyudun mu? – der.

Öteki,

— Uyudum – diye cevap verirdi.

Beriki gülerse öteki derhal uyurdu. Gülmezse gülmeyen uyumuş olurdu.

Beyaz, mehtaplı bir geceydi. İnsana büyük bir yol gitmek arzusu veren, iskelede yatan vapurların bacaları hafif bafif duman çıkarıyorlar... Bazan bir vapur, denizin içindeki bir başka ışıklı vapurla beraber iskelelere yanaşıyor, üç beş kişi merdivenlerden hızlı hızlı geçip gidiyorlardı.

Amele birdenbire:

— Gitsek mi?..

Öteki

— Gidelim – dedi.

Aynı odada yatıyorlardı. Birisi Sıvaslı idi. Öteki İzmirli. Biri vapurlarda çimacılık yapıyordu. Ötekisi bir değirmende çalışıyordu. Ayda dört liraya tuttukları odada hiçbir gece oturmazlardı. Birbirlerinin yüzünü de çok az görürlerdi. Birisi işini dokuzda paydos ederdi. Öteki on ikide gelir yatar. Oda simsiyah karanlıktı. Yine karanlık, rutubetli, küflü bir avluya bakan demir parmaklıklı, pencereden, günışığı zor girerdi. Birinin yatağı sağda, ötekinin yatağı soldaydı. Amele, yorganı olmadığı için soyunmadan yatar. Öbürü, don gömlek uyurdu.

Sabahleyin beriki saat altı vapuruna yetişmeliydi. Ötekisi ise öğleden sonra iş alırdı. Bazan her ikisi de altıda uyanmış olurlarsa Rum patron yanında çalışan amele:

— Sabahın kalimera oğlum – derdi.

Ötekisi de kalimerayı karamela manasına alır:

— Seninkisi de lâtilokum –derdi, gülerlerdi.

Bir gün çimacıyı işinden çıkardılar. Bir iskele

memuru yüzünden. Adam şu kadarcık anlattı:
— Bana «eşşoğlu eşek» dedi, ben de çenesini dağıtıverdim.

Arkadaşı:

— Yapmamalıydın – dedi.

Bu söz, ötekinin o kadar gücüne gitti ki, üç gün aç gezdi, arkadaşından bir yardım istemedi. Beriki birikmiş parasını yiyor sanıp halini sormadı. Çımacı Paşabahçe Cam Fabrikasında iş buldu. Orada yatıp kalkacağı için arkadaşına veda etti. Öpüştüler. Son akşamlarını yine Köprü başında geçirdiler.

— Bir Üsküdar'daki teyzeme gidemedik – dedi amele.

Sıvaslı:

— Olmadı işte... Yine gideriz inşallah canım!..

O kadar güzel bir ay vardı ki gökyüzünde. İnsanın içine ay âleminin acayıplığı çöküyor. İnsan kendi kendine orada olsak, diyordu. Ayın içinde... Ama hiç kimse bunu ötekine, yanındaki arkadaşına söylemiyordu. Tam o sırada sakın suların içinden patırtılı bir motor sesi geldi. Ve ardında belki ona yakın mavnalar. İçlerinde yine buğday vardı. Amele, tâ altlarından geçen tepeleme buğday yüklü mavnalara baktı. Fakat içine, içlerine atlamak arzusu ilk defa olarak gelmedi.

GECE İŞİ

Ömer, evvelce saçlarındaki mendili uçuran kara yele savrulmuş bir küfürle kadına hücum etti. Bu hareketten meyhanedekilerin en genci ürperir gibi oldu. Bu gencin yanındaki kırkbeşlik bir adam:

— Otur evlât – dedi

Kendisinin değil, ruhunun kaçıp gitmek isteşini anlayan bu adama genç çocuk korkuyla baktı.

Akşam, daha ortalık kararmadan içmeye başlamışlardı. Tramvayların ışıkları yanmış, meyhanenin ışıklarını Ömer, mahsus yaktırmamıştı. Bu yarı karanlık içinde daha iyi konuşuluyor, daha iyi içiliyordu.

Sonra ışıklar teker teker, korkak korkak, âdetta hiçbir elektrik düğmesi çevrilmeden, sanki kendi kendilerine yanmışlardı. Her ampul beş on dakikalık bir fasıladan, bütün ampuller, ancak bir saatlik zaman geçtikten sonra, kendiliklerinden Ömer'in haleti ruhiyesiyle ve karanlıkla beraber yanmışlardı.

Işıklar yanınca meyhane her akşamki manzarasını almıştı. İçinde Ömer'in bulunduğu zannedilmeyecek kadar gürültülüydü. Dudaklarını kıpırdatmadan konuşan külhanbeyler, külhanbey işçiler, balıkçı, yahut ne iş yaptığı meçhul Rum ve Ermeniler herşeyden bahsediyorlardı. Bu meyhanede namuslu insanlar bile hırsızlarla yankesicilerin vakalarını

tiksinmeden, ürpermeden dinlerlerdi. Meyhane aynalarının içinde cemiyetle başbaşa gidemeyen, sarılıp yürüyemeyen insanların bir vakadan, bir cerhten, bir katilden hatıralı gözleri gözükiyordu.

Ömer'in hücum ettiği kadın, kızarmış yanağını ovalayarak:

— Ne oldu ki, Ömer ağa -dedi-. Lafımı yanlış anladın, kötüye çektin.

— Yanlış anlamadım. Ben malımı bilirim.

Araya kemancı Karabet girmişti. Bu, küilhanbeylerin hüürmet ettikleri bir adamdı. Bu cemiyette Karabet, bir artist muamelesi görüyordu. Onu aşağı yukarı, büyük küçük herkes sayardı. Gençliğinde uzun seneler geçirdiği hapishanenin havası suratında, ruhunda, elbisesinde kalmış, onlarla beraber kemanını çalardı.

Ömer,

— Sen hele biraz yan dur Karabet -dedi.

Karabet isterse bunu kendine bir hakaret sayar; küilhanbey damarları işlemiş olsa Ömer'in üstüne atılabilirdi. Yana çekildi ama her fırsatta pala atmaya hazır bir vaziyet aldı. Ömer, şarkıcı kadının kızarmamış sol yanağını işaret ederek:

— Bir daha -dedi-, elinin hamuruyle erkek işine karışma!

Genç kadının yerine biraz ileride gözleri sevinçli, dişleri çürük, saçları oksijenli, bütün bunlara rağmen hâlâ güzel ve sevimli, hâlâ bir kedi kadar sokulgan ihtiyar bir Rum kadını cevap verdi:

— Merak etme Ömer ağa -yanağını bir eliyle acıyormuş gibi tuttuğu halde-, merak etme sen. Zehra bir daha elinin hamuruyle erkek işine karışmaz.

Bu cümle o kadar komik bir vaziyette söylenmişti ki, çok gülmeyen Karabet bile güldü. Zehra, sandalyesine çökerken dişlerinin arasından bir «kahpe!» fırlattı. Ömer de çalgıcı yerinin merdivenlerini inerken gülümsüyordu. Susmuş meyhane, sanki bu gülümseme parolasını bekliyormuş gibi deminki gürültüsünü buldu. Hiçbir şey olmamış gibi o acı zeytinyağı ve anason kokulu hava ortalığı kapladı. Herkes tekrar kendi kahramanlık maceralarına, seveda hikâyelerine, birbirlerine içlerini dökmeye hazırlandılar. Yalnız tâ köşede camdan dışarıyı seyreden iki yabancı, garsonu çağırıp «ne oldu?» diye sordular.

Garson bir sır tevdi ediyormuşçasına bir taneşinin kulağına bir şeyler mırıldandı. O da arkadaşına, meze tabaklarının üzerinden bir şey üflüyor gibi hadiseyi anlattı.

— Karı, o delikanlı için demiş ki, «Ömer tabiatini değiştirdi galiba...» demiş.

İki müşteri ürkek ürkek Ömer'in masasına baktılar. Ömer dalgın, düşünceli mezeleri yokluyor, yanındaki, sert yüzlü, kırk beşlik adam onu teselli eder, yatıştırır hareketlerle bir şeyler anlatıyordu. Bu kırk beşlik adamın yanında yirmi yaşlarında bir genç vardı. Yüzü pembe, yanakları dolgun, duru beyazdı. Gülümsediği zaman çirkinleşiyor, bir altın diş, zaman zaman ağzının çukurunda parlıyordu. Gözleri söniik, fersizdi. Saçları yumuşaktı. Omuzları dar, hali tavrı, küilhanbeyliğine rağmen, kadıncanaydı.

Ömer meyhaneden çıktığı zaman, vakit epeyce geçti. Bir teşrinisani gecesi ıslak ve ispiertolu sokaklarda kimseyi dinlemeden dolaşıyordu. Ömer yanındaki kırk beşlik adama:

— Şunu sav -dedi-, bir boka yaramaz, korkak. Kırk beşlik adam, üç adım arkalarında yürüten omuzları kalkık çocuğa:

— Oğul -dedi-. Hadi sen git yat.

Çocuk ses çıkarmadan rüzgârla beraber savuştu. Deniz kenarına birbiriyle konuşmadan varmışlardı. Gecenin içinde ne müşterisi beklediği belirsiz kayıkçılar, onları görünce «buyrun» bile demediler. Onlar iki üç sandala atlayarak bir ceylanibahrinin küpeştesine ulaştılar. Oradan bir kapak kaldırdılar, içeriden sıcak bir hava yüzlerine çarptı. Aşağıda müthiş bir karanlık içinden horultular geliyordu, sigaralarının ateşiyle birkaç yüz gördüler. Bir tanesinin önünde onlar da, hayret etmiş gibi birdenbire durup yere çömeldiler. Bu uzun, bir naaş gibi uzun bir insandı. Yüzü beyaz, âdeta cam kırıklarından yapılmış bir levha gibi sigaranın ateşiyle yanıp yanıp söniyordu.

— İdris, ulan İdris!

Yatan adam homurdanarak etrafına bakındı. Sesi sakın ve hayretsiz:

— Kimsiniz -dedi-, ne var?

— Kalk İdris, benim... Ömer.

— Yanındaki kim?

— Kim olacak be. Mavro.

— Mavro mu, ne var yine?

— Ne olacak iş var.

— Ne işi?

— Gece işi be!..

Uzun adam pabuçlarını aradı. İçeriye karanlık, gece ve rutubet dolan açık delikten ağır ağır dışarıya çıktılar. Yine sandaldan sandala atlayarak

çamurlu bir kaldırıma ayak bastılar. Orada Ömer saati sordu.

Birisi,

— On bir buçuk – dedi.

Yürüdüler. Her yer kapanmış, sokaklardan bekçi düdükları, geceye has ne olduğu belirsiz hışırtılar, insansız ayak sesleri geliyordu.

Bir sabahçı kahvesi buldular. Dışarıdan bir gaz lâmbası yandığı sanılan, fakat, içerde yirmi beş mumluk bir ampul yanan bu kahvedeki insanlar birbirini görmüyor sanılırdı. Halbuki içeriye girince bir sefil insan ve yaşayan koku, sonra bütün bunları kâfi derecede gösteren bir aydınlık vardı.

— Merhaba Ali!

Bir acem şivesi:

— Merhaba Ömer ağa, hoş geldin.

— Hoş bulduk. Bize üç çay, taze ise... simitçi yok mu?

— Nerdeyse gelir. Çayım yeni demlendi.

Sedirin üzerinde iki çıplak, küçük insan uyukluyor. Yer yer çıplakları gözükmüyor, onlar bu oldukça ılık kahvede hâlâ uşuyorlardı. Ömer yalnız burunları, bir karpuz çekirdeği kadar ufak burunları gözüken bu insanlara yaklaştı.

— Bunlar da ne Ali?

Ali, Ömer'in yanına gelmiş; mustarip, acı bir yüz takmıştı.

— Sokak çocukları zavallılar. Almasak olmuyor. Ne yapalım?

Ömer, Ali'ye doğru dönüp hiçbir şey söylemeden, onu süzdü. Sonra; duvardaki bir halıyı, koca elleriyle kucaklayıp söktü:

— Bedava acıyacağına –dedi–, şu paçavrayı üstlerine örtüversene... Baksana nerdeyse donacaklar.

Çıplakları kapanmış iki küçük çocuk üzerlerine atılan halıya uyanmadan büriündüler. Birbirlerine karşı dönerek sarılıp; yeniden derin çocuk uykularına düştüler.

Sobanın başında, Köprü başlarında balıkçılık yapan bir esrarkeş oturuyordu. Sessiz sedasız düşünüyordu. Balıklar, kocaman balıklar, her biri dev gibi balıklar, zokaları denizin içini yemyeşil aydınlatan oltalar ve küpeşesi karidesler, deniz kızları, dev cüsse şeytan minareleri dolu bir kayık...

Biraz daha ileride kara gözlü, alabildiğine esmer, kıvrıkcık saçlı, on dört, on beş yaşlarında birisi vardı. Uyumuyor; sigarasına bakıp düşünüyordu. Ömer, onun yanına gidip oturdu. Öbürleri de biraz öteye, sandalyelere çöktüler, uyuklamaya başladılar.

Biraz sonra kahvedeki sessizliği hiç ürpertmeyen ve esrarkeşi dalgasından uyandırmayan küçük bir hadise oldu. Ömer, elinde başkasının avuçlarından alınmış bir sustalı ile ayağa kalktı. Sesi sakın ve memnundu.

— Şaka yaptık be Karayel! Şaka yaptık be! Karşısındaki ufak çocuk bir deniz gibi nefes alıyor; bir rüzgâr gibi konuşuyordu.

Nihayet:

— Ben öyle şakalara gelmem, Ömer ağabey. Öyle şakalar için yedi bıçak attım. Yedi bıçak yedim.

Kara çocuk, tuhaf bir Karadeniz şivesiyle. yapılan hareketin alçaklığından, âdiliğinden, kancıklığından bahsetti durdu. Ömer hayretle, tebessümle dinliyordu.

— Şaka idi şaka, Karayel. Ben seni bilmez miyim? Ali ulan, yap dört çay daha. Git simitçiyi de bul getir.

Çocuğu Ömer'le aralarında geçmiş vakanın şaka olduğuna ikna biraz güç oldu. Fakat şimdi dört kişi başbaşa vermişlerdi. Dört kişi başkasının işitemeyeceği bir sesle konuşuyorlardı. Yalnız Mavro, bir başkasının işiteceği şekilde yanındakine:

— İşte – dedi –. Tam aradığımız erkek çocuk. İşten de çıkar. Zaten işi de bir ıslık değil mi?

Sonra yine dört kişinin işiteceği bir şey konuştular. Simitçi aramaya gitmiş Ali gelince, onları ayakta buldu. Dört kişi taze simitleri ısırarak sokağa çıktılar, karanlığa karıştılar.

HANCININ KARISI

Yanıma, sabahları gözlerimin içine bakan, akşamları beni kapımın eşiğinde bekleyen sarı bir köpek aldım. Beni her şey aldatıyordu. Mısır tarlalarından geçerek kenarına vardığım su, uzaktaki beyaz yazın içinde uyuklayan kasaba, kasabanın havuzu fıskiyeli gazinosunda tavla oynadığımız şişman tüccar, şehrin belediyebahçesinde yanına oturduğum ve küçük kızları beraberce seyrettiğimiz delikanlı, hattâ şehir haricinde ceviz ağaçlarının gölgesine uzandığımız yulaf demeti saçlı boşnak çoban, hepsi, herşey, su, değirmen, gölge, güneş, mor püsküllü çapkın mısır koçanları, herşey beni aldatıyor.

Kimi zekâma, kimi hırsıma, kimi maddeme, kimi ruhuma sataşıyor. Yeis, bir kartal hızıyla kafamda kanat geriyor. Kimseyi, hiçbir şeyi sevmemek için elimi, kolumu sallayarak kendime derdi çağırıyordum. Dert, sararmış buğday tarlalarının üstünden geçen rüzgâr hışırtısıyla gelip beni buluyor. Ben bir başak gibi sallanıyordum. Ne sular şarkı söylüyordu. Ne de tarlalarda ekin biçen sessiz, sakın köylüler bana yol gösteriyordu.

Sarı köpekle beraber epey yol almıştık. Köprüler geçmiş, bataklıkların kenarından yürümüş, çobanlardan yol sormuş, bir dağın eteğine varmıştık. Dağın eteğinde kapanık manzaralı, seyrek evli,

sakin, sokaksız ve çarşısız acayip bir köy vardı. Ana yoldan hiçbir yol ayrılmadan çimen ve çayırların üstüne bir hayli ev yığılıvermişti. Evlerin önünde ne bir çocuğa, ne bir kıza, ne de çorap ören bir ihtiyara rastladım. Köyün araba izleri dolu ve böylece yollu sokaklarında dolaştım. Kimselere rastlayamadım. Tekrar ana yola geldiğim zaman akşam karanlığı basmıştı. Sarı köpeğim aç ve susuzdu. Ama beni bu uzun seyahatte yalnız bırakmamağa karar vermişe benziyor, hâlâ önümde zıplıyor, yorgun ayaklarını kaldırmak üzere atılıyor.

— Buralarda bir han olacak – dedim.

Bir av köpeği gibi havayı kokladı. Burnu yerde, benden iki yüz metre ileriye kadar gitti, döndüğü zaman:

— Han filân bulamadın galiba – dedim.

Yere çömeldiğim zaman iki ön ayağını omuzlarıma koydu, uzun uzun uludu.

Dağı tırmanmağa başlamıştık. Bir su sesine doğru gidiyorduk. Bir oluktan buz gibi bir su içtik. Yıldırım vurmuş gibi ağacın kütüğüne oturdum. Akşam ışığına karşı düşündüm. Tepemde bir ihlamur ağacı tütüyor... Niçin bu yaz gününde küllenmiş bir mangalın kenarında kaynayacak bir çaydanlık, boğazından, bademciklerinden hasta bir insan tahayyül ediyorum.

Niçin serin akşam güneşinin dağa ve dişbudaklara tırmandığı bu anda bir kış... «Çingenbacalo» elmalarının dizildiği raflar, bir kırmızı saç soba hatırlıyorum. Evet yine niçin, bir karanlık evi, bir ihtiyar adamı; onun öksürüğünü, onun sigarasının dumanını, evin bahçesinde kızılıcak ağacındaki öksese yapışmış bir sükütu anıyorum.

Köpeğim yanımda bir kız bileği kadar ince, beyaz, damarsız – kimbilir hangi serseri çobanın kabuğunu soyduğu – bir dal parçası ısırıyor. Ben bu yaz gününde ıhlamur kokusuyla kışları... nezleleri... kızılıcak ağaçlarını... hepsinden evvel ve sonra bir ihtiyar adamı hatırlıyorum. Bu ihtiyar adam, dedem... Ben dokuz yaşında bir çocuk...

Gece birdenbire geliyor. Bir kalb çarpıntısıyla, korku ile yerimden kalkıyorum. Zaman unutulmuş ve bulunmuş. Bir kilometre ileride tatlı, gevrek bir ışık. Köpeğimle beraber ilerideki ışığa doğru koştuk.

Hanın sahibi cılız bir adamdı. Köpeğime bir papara, bana sucuklu iki yumurta hazırlayan karısı ise olgun, dolgun, kırmızı, geniş bir kadındı. Beyaz başörtüsünden genç birkaç saç gaz lâmbasının altında pırıldıyor, gözleri geceleyin dağda kurt gözleri gibi parılıyordu.

Sabahtanberi köpeğime bile açmadığım içimi bu cılız han sahibine açtım.

— Ben – dedim –, gölü görmeye gidiyorum. «Karakurt gölü»nü. Gölün kenarında güzel bir köy varmış. Hastayım. Bana orada birkaç ay geçirecek bir yer bulunabilir mi?

— Bulunmasına bulunur ağam, ama o köyün ahalişi biraz kuşkuludur. Yabancı pek sevmezler. – Sonra gülümsedi –. Köyün kadınları – dedi –, belki işitmişsinizdir. Çok güzel olurlar. Onun için bilmem erkekleri sizi yadırgamazlar mı?

Sonra uzun uzun o köyün kadınlarından, köyden, «Karakurt Gölü»nden bahsetti.

Birkaç saat içinde o kadar birbirimize alışmıştık ki nihayet:

— Ben de o köylüyüm, delikanlı – dedi –. Kasaba çocukları biraz kötü oluyor nedense. Bizim köyün karıları da bir parça iştihalı. Ama seni anladım arkadaş, sana bir yer bulmağa çalışacağım.

Köpeğimi sevdi. «Demek ki darıdınyada,» dedi, «bundan başka sana yar kalmadı.»

— Kalmadı çavuş – dedim –, kalmadı.

Askerliğinden, on yedi sene süren askerliğinden bahsetti. Sonra daha çok samimileşti. Bütün derdini söyledi. Bir dağbaşındaki han sahibinin de derdi vardı. Bu genç saçlı, geceleyin kurt gözlü kadını doyuramıyordu. Çocukları da olmuyordu. Yoksa ona vakit bırakmaz, dört beş çocukla ihtiyarlatıverirdi.

Köpeğim uyumuştı. Biz cigaralarımızı tazeleyerek uzaktan uzağa ışıkları gözüken, biraz evvel geçtiğimiz köye doğru pencerelerimizi açtık. Yine anlattık:

Orası bir Çerkez köyü idi. Eskiden bütün köy halkı eşkıya imiş. Şimdi ise yabancı görünce evlerinden çıkmayacak kadar korkak mı diyeyim, çekingen mi diyeyim bir tuhaf olmuşlar...

Dağ içinden sesler geliyor. Gece koyu karanlık bir deniz hışırtısı çıkarıyor, çakal sesleri kayadan kayaya kulaklarımıza geliyordu. Hancı beni dört yataklı bir odada bırakarak çekildi. Bir şey bekleyerek sabaha karşı uyumuşum. Bu beklediğim şeyin, hancının doyuramadığı genç saçlı karısı olduğunu uzun seneler anlayamadım. Fakat oydu. Gelmedi. Ne bir ayak sesi hanın boş, loş, sessiz, ölü sofalarında gezindi, ne de bir kapı gıcirtısı duydum.

LOHUSA

«Kumköy» Sakarya kenarında, hemen hemen yanyana denilecek kadar kasabaya yakın, kırk beş hanelik bir köydü. Kasabanın kenar mahallelerinden sonra bir mezarlık başlardı. Yer yer duvarları yıkılmış, baldıranla ısırğanlar mezarları ve mezar taşlarını kaplanmış, bu, artık ölü gömülmeyen mezarlık geçildikten sonra Sakarya'nın tahta köprüsü gözükürdü. Daha köprüye varmadan sağ kolda küçük bir öküz arabası yolu, küçük bir tepeye doğru tırmanır, tam tepedeki kocaman çınarın dibine varılınca birbirinden birer ikişer dönümlük tarlalarla ayrılmış köyün evleri, ottan damları ile meydana çıkıverirdi. Yol, buradan itibaren kasaba yolları gibi Arnavut kaldırımı idi. Tâ köyün ilk evine kadar bu sarsak ve harap yol gider, orada birdenbire bitmez, seyrekleşir; gene bir yüz adım kadar tek tük kaldırım taşları bulunur, sonra bir çimenlik başlardı. Bu çimenliğin ortasındaki araba izleri, iki muvazi hatla hiç bozulmadan, âdeta kenar çimenler hiç ezilip sararmadan her evin kapısına kadar varırdı.

Kasabanın üç ana yolu vardı. Bu üç ana yoldan ikisi Sakarya'nın köprülerine çıkardı. Nehirse kasabanın dışında kocaman bir münhani çizerdi. Kumköy, kasabanın köprülere çıkan her ana yolundan aynı mesafedeydi. Her iki taraftan da şehre aynı-

zamanda varmak mümkündü. Fakat bir mezarlık geçildikten sonra şehrin çarşısına varılan yol, daha ziyade bir iktisadî yoldu. Çünkü bu yoldan kasaba çarşısına daha çabuk varılabilirdi. Halbuki öteki yoldan kasaba, hemen hemen iki tarla geçildikten sonra başlayıverirse de, çarşı oldukça uzaktı. Kasabanın bu mahallesi, Boşnak mahallesiydi. Boşnak mahallesi ise su gibi berrak sarı kızlarıyla bir macera ve aşk yoluydu.

Köy, küçük kasabanın tesiri altında o kadar köylülüğünü unutmuştu ki, bazan Kumköylüler Sakarya'nın öte tarafındaki köylere kız alıp vermeye gittikleri zaman bir şehirli muamelesi görmek isterler ve bir şehirli vaziyeti takınırlardı. Köyün iktisadî taraftan her nedense Arnavut kaldırımı, iki tarafı böğürtlen çalılıklı yolu bulunduğu halde, öteki taraftan, macera ve aşk tarafından, kasabaya daha çabuk varmak mümkün olan yerinde yolu yoktu. Tarlalar içinden, çalılıklardan geçmek lâzımdı. Bu yolda ancak delikanlıların kocaman hendekler atlayarak maceraya çıkması mümkündü. Boşnak kızlarına tutkun köy delikanlıları, sabahleyin kasabaya mektebe giden çocuklar, bu tarla yolunu tercih ederler, hep de Hasan ağanın tarlasından geçip giderlerdi.

Hasan ağanın evi, köyün tam ortalık yerinde, üç katlı kocaman bir kasaba eviydi. Köyün öteki evleri gibi kerpiçten değil, yarı kerpiç, yarı kâgirdi. Önde ise birbirine muvazi, davarların girebilmesi için icabında kaldırılan iki uzun direk, kapı yerine kullanılırdı. Evin insanları, bu direkleri kaldırmaya lüzum görmezler, iki direk arasından geçerlerdi.

Bu evin üç katında ayrı ayrı üç aile barınırdı. Alt

katta yetmiş dokuz yaşında Hasan ağa, orta katta büyük oğlu, üst katta ise Hasan ağanın bu senelerde everdiği büyük kızı oturuyordu. Hasan ağa büyük oğlu ile dargındı. Büyük oğlu da ablası ile geçinemiyordu. Hasan ağa köyün kasaba çarşısına yakın iktisadî yolundan yetmiş yaşınakadar edeceği istifadeyi etmiş, oldukça hilekâr, zeki, yorulmaz bir adamdı. Yetmiş yaşında üçüncü karısından bekâr kaldığı zaman, beş sene bir delikanlı gibi köyün macera ve aşk yolundan kasaba ile muameleye girişmişti. Bir kış gecesi karın iki arşını geçtiği tarlalardan sarı saçlı, burnunun üstü çilli, bilekleri mor damarlı yirmi beş yaşlarında bir genç kız getirivermişti. Şimdi dört senedir onunla yaşıyordu. Dal gibi kızı şişmanlatmak için elinden geleni yapmıştı. Hiç Türkçe bilmeyen sarışın Bosnalı, bu yıllar zarfında Türkçeyi sökmüş, pembe teni güneşten biraz kararmış, kalçaları adamakıllı dolmuş, memeleri büyümüştü. İhtiyarın gözü seksen yaşına rağmen ondan başkasını, daha tabii ve sessiz muhabbetleri görmez olmuştu. Yeri meçhul altınlar yalnız onun için bozduruluyor, yalnız onun göğsü üstünde büyük beşibiryerdeler, minnacık fındık altınları parılıyordu.

Yetmiş dokuz yaşında Hasan ağanın son dördüncü karısı birdenbire sancılandı. Hasan ağa dargın olmasına rağmen yukarıya seslendi:

— Ulan Rüstem, Rüstem!..

Yüzünün sertliğini, bıyıklarının büyüklüğünü, ensesinin kalınlığını, ellerinin kocamanlığını ifşa eden acayip bir erkek sesi işitildi:

— Ne var – dedi –, ne var?

Sonra tahtaları çökertir gibi kırk beş yaşlarında,

ağır başlı, hakikaten burma bıyıklı, delikanlı bakışlı bir adam indi. Saçları ağarmıştı. Dar alnına düşen yağlı siyah saçlarını yana ayırmıştı.

— Ne var – dedi –. Bir kaza mı var?

Bir oda kapısının ışığında kısa boylu, ufacık bir adam gözüktü. Yüzünün yarısına odanın açık kapısından çıkan ışık vuruyor, yüzünde bir on beş günlük beyaz bir sakal parıldıyordu. Yanakları bir genç çocuk yanağı kadar buruşuksuz, pembe; sesi pürüzsüz ve canlı idi:

— Boşnak mahallesine koş – dedi –. Rizo'yu bul. Ebenin evini bilir. Sana göstereyim! Karıyı al getir, anan ölecek.

Rüstem hayret içinde durakladı. Soru sormuyordu. Gözlerine düşen saçlarını elleriyle itti. Alnını tuttu. Bir şeyler homurdandı. Sonra yüzü birdenbire kıpkırmızı oldu. Alacakaranlıkta bile, kızdığı hareketleriyle belli oluyordu. Rüstem en çok babasına onun için kızardı. Anan! Anan! Niye anam olsun derdi. İnsanın bir tane anası olur: Onunkisi de ölmüştü. Bu onun babasının karısı diye, niçin anası olacaktı. Otuz yaşındaki karı onun anası olmazdı. Rüstem onun ağası idi:

— Anlamadım – dedi –. Ebeyi kimin için çağıracağız. Ablam yoksa bu sene bir daha mı doğuruyor?

İhtiyar:

— Anan dedik ya – dedi.

Rüstem sinirlenmişti. Büsbütün anlamıyordu. Sahiden anlamıyordu:

— Ne anası? – dedi –, deli mi oldun?

İhtiyar, oğlunu kızdırmaktan başka hiç bir şeye yaramayan ana kelimesini bir daha tekrarlamaktan

hiçbir fayda gelmeyeceğini anlamış gibi yutkundu:

— Boşnak kızı, Zehra doğuracak.

— Zehra mı doğuracak? Allah Allah! Kimden?

İhtiyar odaya doğru koştu. Kapının arkasından dikenli bir sopa kapıp oğlunun üzerine doğru yürüdü. Rüstem iki adım geriye çekilmiş, merdivene doğru dönmüştü. Babası:

— Kimden olacak ulan –dedi–. Kimden olur ki? Kocası kim? Benden... Benden elbette!

Tâ üst kattan gürültüye koşmuş bir delikanlı ile elli yaşlarında fakat dimdik bir adam, ikinci katın merdiveninden sarkmış, baba ile oğlunun kavgasını dinliyorlardı. Rüstem onlara doğru baktı.

— İnsenize aşağıya –dedi–. Ne diyor bu?

Delikanlı merdivenin trabzanlarından beline kadar sarkmıştı. Kadın onun omuzuna abanmıştı. Birdenbire karar vermiş gibi merdivenleri hızlı hızlı indi:

— Elbette –dedi–. Herkes senin gibi kısır değil. Ayıp mı? Babanın çocuğu oluyor, kardeşin doğacak. Hayvan gibi bakacağına Boşnak mahallesine koş!

Rüstem bağırdı:

— Sus, boğazlarım seni, karı!

Sonra hâlâ yukarıda trabzanlardan bir küçük çocuk haliyle bakan delikanlıya döndü:

— Ulan gidinin oğlu aşağı insene! Koşsana, kaynatanın çocuğu olacak!

Sonra babasının yanına sokulmuş kızkardeşine bütün hıncıyla haykırdı:

— Bu herifi sen yukarıda balla besle! Koynunda büyüt! Harmanı biz dövelim, öküzleri biz çifte koşalım, tarlayı biz sürelim, siz yukarıda aşık atın. Biraz

o koşsun be! Seksen yaşındaki herifin çocuğu oluyor diye ben ele güne rezil olamam. Ne haliniz varsa görün!

Yukarıda hiç yerinden oynamayan delikanlının arkasında otuz otuz beş yaşlarında narin yapılı, beyaz başörtülü bir kadın peyda oldu. Bu Rüstem'in karısıydı. Sessiz, emin adımlarla merdiveni indi:

— Telâş etmeyin!

Sonra ihtiyar adama doğru yürüyerek:

— Ne telâş ediyorsun, önce Ümmügül ablayı çağırın. Onun eli vardır. Bu işlerde o herkesten üstündür.

İhtiyar:

— Yok –diye bağırdı–, imtihanlı ebeyi isterim.

Görümce bir kaynana nüktesiyle babasına:

— İnsan –dedi–, çocuk doğurmayınca ebenin imtihanlısı ile imtihansızını birbirinden ayırt edemez. Gülümseyerek ilâve etti:

— Kusura bakılmaz. «Telâş etmeyin» de, ne demek oluyor? Ah babacığım!..

Hâlâ kapısı aralık duran odaya doğru koştı:

— Ah anacığım! İnşallah kız olur.

İçerde tombul yanakları kızarmış ter içinde tıknaz bir kadın kıvranıyordu. Boşnakça bir şeyler mırıldanıyordu. Yüzü kindar bir mana ile buruşuk, kapıdan içeriye haykıran kadına kısılmış bir sesle fısıldadı:

— Sus, ortalığı velveleye verme! Ne bağırsıyorsunuz? Ümmügül'ü de çağırın imtihanlıyı da. Babama haber versinler. Kocan da kasabaya koşsun. Babamın dükkânı daha açıktır. –Sonra sesini yavaşlatarak, munis:

— Haydi Esmacığın – diye ilâve etti –. Evlâdının başı için!

Esmâ kapıya doğru baktı. Dışarıda baba oğul ağızlarına geleni söylüyorlardı. O lohusaya doğru döndü. Sesi bir yılan ısığışı gibi cevap verdi:

— Utanmayacak mısın kaltak? Babam değil, ölmüş anam da çağırtalım bari. Kızının mürvetini lörşün.

İçeride fısıltı, ısıklık arası bir kavga ve kin baş-göstermişti. Lohusa helecanlar geçiriyordu.

Öteki:

— Kimbilir kimden? Babam olacak herifin burnundan girip ağızından çıktın. Seksen yaşındaki herifin çocuğu mu olurmuş. Nerede görülmüş diyordu.

Lohusa Boşnakça mırıldanıyor. Aynı lisanla yeminler ediyor, karnındakinin ihtiyarın mahsulü olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Görümce ise Boşnakça bildiğini anlatır bir yüzle:

— Yemin etme –diyordu –. Gözün kör olsun, sus!..

Genç, sarışın lohusa yemin etmekte devam ediyordu.

Dışarıda ise baba oğul boğaz boğaza gelmişlerdi. İhtiyar bastonunu oğlunun kafasına indirilmiş, Rüstem'in alnındaki perçemleri arasında kır-nuzı bir yara açılıvermişti. Kanı gözlerine dolan oğul bir hamlede babasının üstüne atılmıştı. Elindeki sopayı kapmasıyla ihtiyarın beline indirmesi bir olmuş, sonra aşağıya inmeye korkan ablasının kocasına doğru seğırtmişti. İhtiyar yere diz çökmüş, kalçalarını tuta tuta beddua ediyor. Yukarıda genç

çocuk, kalın bastonlu kayınbiraderine yalvarıyordu:

— Etme, eyleme ağabey, ben ne yaptım? Bu evin içinde ben sığıntıyım. Beni hor görme! Vurma ağam, vurma!

Ama karşısındaki şimdi kalın bastonu, kafasını elleri içine almış adama rasgele vuruyordu. Genç adamın seslerine ve yardımına koştuğu sanılan lohusanın yanındaki kadın, kardeşinin üzerine atılıp bastonu elinden alıyor, kardeşine kindar bir gözle baktıktan sonra lohusanın odasına koşuyor, genç kadının karnına doğru sopasını kaldırıyordu.

ORMANDA UYKU

Kaşık adasının kıyılarında yaz geceleri karides ve pavurya yakalayan sandalların ışıklarını, büyük bir çam fıstığının altında bir Tiring Galata kanapesinden seyre daldığım zaman, tâ çocukluğumu, büyük bir dut ağacının altındaki sofrayı, sofranın başındaki babamın arkadaşlarını, rakı kadehlerini, tabaklara düşen karadutları hatırladım. Çakal eriğine bağlanmış kuzu, kasabanın suyuna ve bu suyun sazlarına konmuş parlak, mor yeşil kanatlı yusufçuklar, uğruna bileğimdeki saati, kuzuları, babamın kilit altındaki romanlarını, kuşları, karıncaları, tavukları fedaya hazır olduğum esmer, sıcak arkadaşım: neredesiniz?

Tam iki senedir insanlardan kaçırıyordum. Ne sevincim, ne kederim belliydi. Yalancıkdan seviyordum. Dilim paslı, uykum berbattı. Ama şimdi, karides avlayan balıkçıların ışıklarıyla geçen hastalığıma inanmıyorum. Ne bromüre, ne de fosfatlara muhtacım. Doktorla şair arası bir insan kesiliyor: «Karides avlayan balıkçıların karpit lâmbalarını, her akşam bu saatte, yemekten sonra, bir kocaman deniz suyuna karıştırarak içiniz. Bütün dünya rengini değiştirecektir. Uyku çocukluğunuzdaki gibi, büyüyen nebat, her gün boy atan bir canlı mahlûk habersizliğiyle size dönecektir» diyorum.

Hasta olduğum günlerde hislerimin, fikirlerimin izah edilemez, karanlık bir şiir gibi gözükken tarafı vardı. İnsanları sevmemekliğimin sebeplerini buluverirdim. Nefret, kin içindeydim. Her güzellik beni normal zevklerin ötesine çeker, dudaklarım başka dudağa değdiği zaman bir ölümün, bir enerjisizliğin adımlarını duyardım. İnsanlar ölürken böyle mi ölürlerdi? Son nefes denilen şey ne müthiş bir şeydi öyle ise. Hiçbir taarruz kabiliyeti kalmamış bir adamın feveranı ile başkasına sarılırdım... Yeniden, yepyeni bir insan olmak için zaman zaman bir volkan haliyle bir şeyler püskürüyordum.

Balıkçılar, Ada'nın öteki kıyısına geçmişlerdi. Kanapeden kalktım. Karanlık yoldan evime döndüm. Yatağıma yatar yatmaz uyudum.

Bol bir uyku uyumuştum. Odamda güneş vardı. Bir kuş sesi duydum. Pencereden bir ağacın yapraklarını yeni görüyormuşum, penceremin önündeki bu ağacı yeni yeni seviyormuşum gibi geldi. Parlak gümüş yaprakları doya doya seyrettim. Tenha köyün sokaklarında lengerler içinde balık götüren ateş bacaklı çocuklara baktım. Kalem gibi baldırlı, kavruk çocuklara para verdim... Bir yalının yetmişlik uşağından cigaramı yaktım. Deniz kenarına indim. Plâja doğru yollandım.

Bembeyaz bir kızdı. Burnunun etrafında ve üstünde çilleri, şişman denecek kadar dolgun, her tarafında bir yuvarlaklık vardı. Yüzü dört beş yaşında bir çocuk yüzü idi; silik, küçük, berrak. Alt dudağı üst dudağından kalındı. Böyle kızları ben her zaman görür; her zaman içimi bir melânkolinin, sinirlerimi defedilmez bir arzunun kapladığını hissederdim. Bir şeyler

yapmak ister, yapamaz, yutkunurdum, sarsılırdım. Şimdi bütün bu hisler geçmişti. Bu kızın güzelliği, bu güzelliğin bana yaptığı tesir çok normaldi.

Şimdi elimi uzatıp bu yanumdaki pırıl pırıl su içinde uzanmış mahlûka değdirebilirdim. Eskiden bunu yapardım. Eskiden olsa elimin bu hafif temasıyla arzularımdan bir kısmı eksilir sanırdım. Halbuki şimdi o arzuların eksilmediklerini, aksine arttıklarını biliyordum. Bir kabineye girip soyundum. Genç kızın yanına uzandım. Seyrettim. Kulaklarında mavi küpeler vardı.

Yemeğimi yedikten sonra kırlara çıktım. Bir çayırılıkta futbol oynayan çocuklara hakemlik yaptım. Çocuklarla beraber koşuyor; penaltı münakaşalarında hiçbir tarafı tutmamak için kimsenin yüzüne bakmıyordum. Bazı çocuklar o kadar güzeldiler ki...

On beş, on altı yaşlarında, diün sabah plâjda gördüğüm bu çok sıhhatli genç kız, o kadar hoşuma gidiyordu ki, kadınları güldürebilen, dört beş dakika içinde ahbap olan bir arkadaş buldum. Dedim ki:

— Ahbap, şu kızla konuşabilir miyiz?

Ay, denizi içilebilir bir hale getirmişti. Ben de herkes gibi evvelâ denizin üstünde yürümek, yürüyebilmek istedim. Sonra eğilmek, bir vahşi fakat zararsız hayvan hissiyle bir taraftan etrafı dinleyerek su içmek, sonra yine, kimbilir, yine aynı o vahşi hayvan iştihasıyla bu küçük kızla bir çalının dibinde koklaşmak.

Arkadaşımı on dakika içinde istediğimi yapmıştı. Kulaklarında küçücük mavileri pırıldayan iki küpe... Başka bir şey görmüyorum. Diün sabah da aynen

böyle olmuştu. Yalnız bu küpeleri görmüştüm. Tuhaf!

— Size ay ışığı ne gibi bir arzu verir?

Cevap beklemeden:

— Bana – diyorum –, ağlamak arzusu verir – Hakikaten ağlamak istiyorum –. Ben bir santimentalim küçük hanım.

— Bana uyumak, cibinliğin altında uyumak arzusu veriyor.

Arkadaşım aşk ve evlenme üstüne konuşulacak şeyler bulmuştu. Genç kız:

— Bizim âdetlerimizde, kız, erkeği satın alır. Parasız kızlardan çoğu koca bulamaz. Bizim delikanlılarımız aşk nedir bilmezler. «Böyle şey dünyada yoktur», derler – diyordu.

— Bizimkiler kızları satın alır, bizim erkekler.

— Daha fena – dedi.

— Bu, aşkın olmadığı mı gösteriyor? Yoksa müteakıl menfaatler mi aşk doğuruyor?

Arkadaşım Fransızca olarak böyle söyledi. Bu sözden iyice anlamadım ama birinin verdiği paraya mukabil, ötekinin şefkatini karşılık koyduğu seziliyordu.

Küçük kız, büyük bir insan gibi:

— Uyumak istiyorum. Hiçbir şey, hiçbir erkek kolu beni bir saat daha uyumaktan alıkoyamaz. Kimseyi sevmiyorum. Dansı arasına edersen hoşuma gidiyor – o da akrabalarım ile olmak şartıyla –; ne ay ışığında, ne de karanlık gecede hassasım. Ben bir küçük kızım, uyumak istiyorum.

— Allah rahatlık versin öyleyse.

Ben de uyumak istiyorum. Ay ışığı dolmuş odam-

da, mavi küpeli kızla bir rüyaya hazırlanarak uyuyorum da, sonra rüyamda:

Ay ışığında bir gölden kocaman kulaklarım, uzun dört bacağımla dimdik; daha vahşi bir hayvanın beni yakalayacağını –su içerken gafil avlayacağını düşünerek tetik, atik– uzun boynumu eğiyor, su içiyorum. Sonra yine etrafı dinleyerek bir tavşan hızıyla ormana, çalılığa, kocayemiş ve incir ağaçlarının arasına koşuyorum. Burnuma lodos rüzgârı yakın bir dişi kokusu getiriyor. Hava elektrikle yüklü, tüylerim pırıl pırıl... Bir çam ağacının dibinde koşmaktan terlemiş bir dişi ile çiftleşiyorum.

Birdenbire uyandım. Sofanın saatine baktım: Gecenin on bir buçuğu. Sokağa fırladım. Şimdi bir yokuş tırmanıyordum. Etrafım ağaçsız, bol bir aydınlık var. Herşey yaldızlı. Aşağımda küçük şehir... Kulübe ve saraylar, birbirlerinden farksız. Biraz daha tırmanınca ileride çam ormanı gözükmeye başladı. Ağustosböcekleri durmadan ötüyorlar. Öyle olmasa insan, hâlâ kendini rüyada sanacak ve bir sairfilmenam korkusuyla en küçük bir çıtırtıdan, uyanıverecek... Belki dakikalarca etrafını tanımaya çalışacak. Çam ormanını boylu boyunca geçtim. Şimdi bir küçük kır kahvesinin setleri üstünde deyim. Birdenbire bir çardağın altında cigara pırıltıları gördüm. Sessizce yürüdüm ve oturdum.

Şimdi Fransızca seyahat, köy kelimeleri sık sık tekrarlanan bir şarkı duyuyorum. Bir pistin üstünde sürünen, sürtülen ayak sesleri...

Herkesin uyuduğu saatlerde genç uykusuzların dansetmesi. Gizli, metrük bir kır gazinosunda ve ay ışığında. Bu bir saadettir. Ne sakınım. Ben ki dans

salonlarına, barlara, hattâ balolara düşman bir adamımdır. Sinirlenirim. Bana öyle gelir ki, oralarda yalnız bir tek fikir vardır: O da bir kadın kandırmak. Ondan ötesi, mızıka, ışık, kadeh, raks, âdi birer vasıtaadır. Burada böyle düşünmüyorum. Burada, diyorum, kadın artık kadındır. Kanmaz, kandırır, böylesi daha iyi, daha doğru. Böyle olagelmiş! Neler düşünüyorum? Kanmak, kandırmak nedir? Burada, ay ışığındaki ıssız, metrûk kır gazinosunda bu iki kelimenin hiçbir manası yoktur. Bana öyle geliyor ki, burası bir başka dünyadır. Bir dakika sonra yine cayıyor, belki diyorum, bu kır gazinosunun, bu ay ışığının da bu dönen insanlar üzerinde hiçbir tesiri yoktur. Tıpkı dans salonunda gibidirler. Ora âleminin kanunları burada da caridir. Bu kenarlarda dansetmeyip oturan, cigaralarının pırlıtları gelen insanlar, gizli gizli herkesi kontrol etmektedir. Belki de anaları babalarıdır. O halde burada yine kanmak ve kandırmak mevzuubahistir. Ama ne olursa olsun, ben uzaktan istediğim gibi, dedikodusuz, riyasız bir dünya görüyorum ya: Ay ışığı kulübe ile sarayı birbirinden nasıl farksız yapıyorsa insanları da başka türlü yapamaz ki. Her kulübemsi insan bir saraydır. Nitekim ben de. Yanımda bir dal çıtırtısı duydum. Silkindim. Arkama döndüm. On adım tahmin ettiğim bir uzaklıkta bir hayal bir ağaca dayanmış duruyordu. O da benim tarafıma bakıyordu. İlerledim. Kaçtı, kovaladım. Biraz sonra ikimiz de nefes nefese bir çamın dibine düştük.

Kimdi, neydi, güzel miydi, çirkin miydi, kulağında mavi küpeleri var mıydı, bilmem?... Hatırladığım şey, yalnız derisinin terden buz gibi olduğu idi. Bu da terlemiş bütün insanlarda müşterek bir şey. Sonra muhak-

kak harikulâde gençti. Genç insanların ağızları kokusundan bellidir. Bu bir kuş, tüy kokusudur.

Gürültüsüz, sessiz bir kavga yaptık. Yüzü ter içindeydi. Beyaz, terli alnını her zaman göreceğim; biraz dardı. Mütemadiyen gözlerini öptüğüm için onları hiç görmedim. Bir daha birbirimizi görmeyeceğiz; gözden öpmek iyi değildir; ne iyi, ne iyi! Ne yazık, ne yazık! diyen bir şeyler vardı bende. Burnumu nefesine tutuyordum. Ağız ağzımın içinde açıktı. Öpmüyordu, ısırılmıyordu. Yalnız sanki hayret, şaşkınlık içindeymiş gibi ağızı açık duruyordu. Biraz sonra mırıldanıyordum:

Mon enfant, ma soeur...

Nihayet ayaklarım ayaklarından, beli elimden çözüldü. Kenara mahcup bir çocuk gibi büzüldüm. Diz kapaklarımı uyuyan çocukların yaptığı gibi burnuma kadar çektim, onu seyrettim:

Ayağa kalkmıştı. Arkası bana dönüktü. Eğilir, kalkar, gerinir gibi birtakım hareketler yaptı. Saçları dağınık, ensesi ne güzeldi! Dönüp baktı. Eliyle geniş, bol, cömert, eyvallah, selâma benzer bir hareket yaptı. Gözlerimi kapadım, uyudum. Kendimi bir yaylada bir metre karın içine uzanmış hissediyorum. Uyuşuyor, üşüyorum. Çocukluğumda okuduğum bir kitapta bir süvari, karlı bir ovada giderken, bir direk görür. Atını bu direğe bağlar, gocuğunu kafasına çeker, uyurdu.

Sabahleyin pırıl pırıl bir güneşle uyanırdı. Kendisini bir kilisenin avlusunda bulurdu. Atını arardı. Kilisenin çan kulesinden atı kişnerdi. Karların yavaş

yavaş eridiğini, ben ağır ağır alçaldığımı, kilisenin avlusuna kadar indiğimi hissediyorum. Çocukluğumda süvarinin atını oradan nasıl indirdiğini düşünmüştüm. Yine düşünüyorum. Uykuda değilmişim gibi oluyor. Bir dakika rüzgârı, gramofonu duyuyor, yeniden uyuyordum.

Dünyada en sevmediğim şey, sabahtı. Ben bir Parisli kadar sabahtan nefret ederdim. Senelerdenberi güneşin doğuşunu seyretmedim. Senelerdenberi hayatın yeniden başlayışını görmedim. Görmek de istemedim. Herşey her günkü halini aldıktan sonra, sokağa çıkardım. Gece onda kapanmış dükkânlar, ışıkları sönmüş pencerelerle dolu İstanbul tarafı sokaklarını hayretle, hüziinle dolaştığım olurdu. İçime bir acı yapışırdı. Bu sabah gün doğmadan dükkân açıp, ilk müşterinin parasını sakalina sürecekle bir çarşı içi Müslümanı kadar erken uyanmıştım. İçimde bir cenuplu sevinci, tembelliği, yumuşaklığı, şehveti var. Bir Marsilyalı, bir Pireli, bir Napolili, bir İskenderiyeli gibi güneşe serilmek canım istiyor. Bir kânunusanide Napoli'deydim. Harikulâde güzel yüzli bir çocuğun, şimal rüzgârını kesen bir binanın önünde kıvrılmış uyuduğunu görmüştüm. Biraz sonra bir meydan geçmiş, orada da yine böyle bir sürü insan, sabah güneşine tembellikle dolu bir şehvetle serilmişlerdi. Pire'de Türkiyeli, Anadolu şivesiyle Türkçe konuşan kundura boyacılarını, sonbaharda siyah üzüm küfelerinin kenarında uyumuş seyretmiştim. Mısır'a gitmedim. Fakat orada da sıcak günlerde erken uyanan cenup çocukları ezeli, kanlarından ve güneşten gelen şehvetle dolu bir tembellikle uyur, uyuşurlar, şimalde yağmurlu şehirlerin insanları mütema-

diyen yerinde duramaz, koşup dururlarken ve mütemadiyen paraya para katmaya çalışırken fakir, sefil, tembel, şehvî fakat iyi ve artist cenup insanlarını düşünürdüm. Şimalde her fazla kazanılan parada ve medeniyette cenup çocuklarının hesabına bir haksızlık görürdüm. Napolili kumarbazla İstanbul Yenicami merdivenlerinde uyuyan küfeci, şehvet ve tembellik içinde bedbaht ve iyi.. Şimalli, zengin ve kötü... Hayır şimalli, meyhane, yağmur ve alkolla sarhoş ve iyi... Yarabbim !...

İnsan saadeti için şehvet ve tembelliğin de bir rolü var mıdır? Hakikî medeniyet ve muvazene acaba şimalle cenup insanı arasındaki ruh ve karakter farkından doğabilir mi?... Çok çalışıp çok kazanmak fena bir şey mi? diye düşündüm. Ormanın içi yaprak yaprak ışıkla doluydu. Bir deniz içinde gibiydim. Rüzgâr vardı. Bir nefes alma verme duydum. Bu kadar rüzgârla dolu olduğu halde orman ağaçlarının uykusu mu devam ediyordu?

Kafamın altına iki elimin avucunu koyuyor, evvelâ koyu sıcak bir çay, kızarmış ekmek, beyaz delikli bir peynir, bir bardak su, bir salkım üzüm. Sonra insanları, hayatı, yemişleri ve dünyayı, nefes alıp vermeyi, şehveti düşünüyorum. Burada, ormanın içinde uyanmanın bahtiyarlığı ne güzel!.. İnsanları sevmek, hayatı sevmek ne iyi şey... Ancak insanları sevebiliriz. Bir tek insan bütün insanları nasıl sevebilir? İki türlü: Biri; çok büyük bir adam olarak. Böylesi ne iyi! Fakat kimbilir bu işin ne eziyetleri vardır: Ne işkencelerle büyük adam olunabilir. Bir de avantür-ye olarak insanları sevmek vardır. Bu daha çok insanları değil, hayatı sevmek demektir. Avantür-ye ile

büyük adam arasındaki fark da; birinin insanlar, diğerrinin hayat üzerindeki fazla bilgi ve sevgileridir. Don Kişot'la Cervantes arasındaki farkı anlıyorum.

Gözüm ormanın dikenli göğsünde, daha ötedeki mavi gökte, büyük bir insan olarak insanları sevmekle, bir avantürüye olarak hayatı sevmek arasındaki farkı düşünüyorum.

İnsanları seven, çok seven, onlar için birçok şeyler yapmak isteyen bir insan olabilmek ihtirası içimde doğuyor. Vücudumun ve sinirlerimin kısıldığını hissediyorum. Ne büyük bir arzu ve ne çabuk arzularımın kırılışını duyuyorum. Haleti ruhiyem bir hayal inkisarına müsait olmadığı için derhal bir sergüzeştçi ruhuyla doluyorum. Doludizgin bir sergüzeşte doğru yeniden koşmak. Sonra yeniden bozulacak uykularımı, aile saadetlerimi, şunları bunları, kaloriferli odaları, radyo makinesinin konuştuğu modern dekorlu bir misafir odasını, şehrin insanın bütün hayallerini hapseden, sergüzeştlerini mahveden sinemalarını düşünüyorum. Hayır! Bu da olmayacak. O halde? O halde pekâlâ minimini bir insan zerresi halinde, karınca kaderince, insanları sevmek de mümkündür ama...

Bir küçük insan zerresi halinde bu sabah, bütün insanları, çocukları, kuşları, yemişleri, sefilleri ve açları beyhude bir sevgi ile seviyor, kederlenmeye zaman kalmadan birdenbire bir sıçrayışta ayağa kalkıyorum. İlk vapuru karşılamaya koşuyorum. Ve bekliyorum. İlk vapurdan binbir yabancı çıkıyor. Bir dost çehresi bulamıyorum. Bir şeyler anlatmak ihtiyacımdayım. Vapurdan kimseler çıkmayınca kaleme kâğıda sarılıyorum.

KİMKİME

Yukarıki ev, aşağıdan bakıldığı zaman, ideal bir evdir. Gençliğinde hiilya kurmuş bakkal, tüccar veya hovardanın oturabileceği; mütekait bir hoca, eserlerini yazan bir romancı, yahut da menfada bir siyasînin son günlerini geçirmek isteyip de geçiremeyeceği evlerden biridir.

Önüden pazar günleri üç beş âşıkın geçtiği, âdeta kendi kendine, kayaların orada çatlayıp dökülmesiyle vücuda gelmiş sanılan bir yola; sair günler, yalnız yollara mahsus olmayan kimsesizliğin garipliği siner. Ada'nın içinde bu yolu seven üç beş kişi vardır ama, onlar da daha çok, akşam karanlığı bastıktan sonra yıldızları seyretmek için –yahut bana öyle gelir– bu yoldan geçerler.

Yolun bir kenarı Ada'nın en ayak basılmamış yeridir. Çamlar birbirine girmiştir. Yol, iz yoktur. Bunun için de çamların altında ne ruj sürülmüş kötü mendiller, ne de gazete kâğıtları, sardalya kutuları bulunur. Yolun öteki kenarında ise uzaktan bir tek güzel ev gibi gözüktüğü halde iki çirkin ev vardır. Evlerin bir tarafını yol, üç tarafını da yine çam ormanı kaplar.

Uzaktan insana, içinde mesut günler yaşamak, çam kokusu, poyraz koklamak arzuları dolduran bu evde yaşayan insanları; leblebilerini satmak için

mi, yoksa bir çamın altında bağısız ve çamsız bir memleket düşünerek uyumak için mi geldiği belli olmayan leblebiciden başka kimse tanımıyordu denebilir. Bu evin insanları o kadar sakin yaşıyorlardı. Kış günleri orta yaşlı sarı bir adamın tam saatinde vapura koştüğünü gören berber, müşterisine: «Yukarıki evin moruğu» derdi. Bütün dedikodu bundan ibaretti. İhtiyar adam, küçük çıkınlarla döner, artık haftalarca aşağıya inmezdi. Aşağıda birbirlerini çekiştiren Ada ahalisi, Karadeniz'den balıkçılar gelmişse dedikoduları birkaç gün bırakır; evlerini, gizlice kiraya vermeye çabaldı. Gizlice kiraya verilmeyen evi, yazın deniz banyosu ve istirahat için gelenler tutmazlardı. Çünkü, balıkçılar bekârdılar. Hem bekâr; hem balıkçı.. Bir balıkçının gömleğinde, olsun olmasın, bit var kabul edilmiştir.

Ada'nın yerli ahalisi, birbirinin balıkçılara ev kiraladığını haber aldığı halde, yaz gelmeden kimse kimsese bildiğini söylemediği, bu sırrı dilinin ucuna her an geldiği halde yutkunduğu günlerde, bir gün, sarı ihtiyarın haftalardanberi aşağıya inmediğini kimse fark etmemişti.

Günlerden güzel, berrak bir kış günüydü. Balıkçılar şehre inmişlerdi. Köy sokaklarında kimseler yoktu. Sarı saçları beyaz olduğu halde gayet genç yüzlü, sıska bir kadın şehrin sokaklarını dolaştı. Berberde tıraş olan müşterisiz kahveci:

— Bu karı da kim? — dedi.

Berber dikkatli dikkatli baktı. Küçük gözleri şimşek gibi:

— Allah Allah kim bu? Tanıyor gibiyim — der gibiydi.

Müteessir:

— Tanıyamadım – dedi.

Kadın, evvelâ kahveye baktı. Bir köşede iki yerli Rum balıkçı tavra oynuyordu. Kahveci, kahvenin içindeki berbere tıraş oluyordu. Kadın oraya bir göz attıktan sonra iskeleye koştu. Balıkçılardan biri kadını görmüştü.

— Yukarıki evin karısı – dedi.

Ötekiler:

— Vay!.. – dediler.

Kadın, iskeledeki memuru buldu. Kocasının dün gece öldüğünü, çocuğunun aç kaldığını, cenazeyi gömmeleri için yardım etmelerini rica etti. Memur, kendisine bu yolda bir müracaate ilk defa şahit oluyordu. Bu ne bir paso meselesiydi, ne de eşya tarifelerinden beş on para aksatacak, müşkülât çıkartacak bir vaziyetti.

— Ben ne yapabilirim – dedi—. Benim vazifem vapuru beklemek.

Kadın:

— Müslüman değil misin?

— Hanım, elhamdülillâh Müslümanız ama memuruz da. Buradan ayrılamam; mesul olurum. Hamal kâhyasına git.

Hamal kâhyasının evi köyün tam ortasında iki katlı, güzel bir bina idi. Kadın eve yaklaşınca sobadan çıkan aleve bir şeyler söylemek ister gibi bir hal aldı. Âdeta bir anda, soba yanan bir odada billûr bir kâse içinden sarı, kehribar sarısı tel tel bir tütün sarar ve komşu havadisleri anlatır gibi oldu.

Kapıyı vurdu.

Saç sobanın etrafında biri erkek, biri kız, iki

çocuğun ortasında kara yağız bir adam oturmuş, eski, sararmış bir gazete okuyordu. Gözlüklerini takmıştı. Entarisinden kıllı ve kalın baldırları iki Herkül bacağı gibi kavi uzanıyordu. Terliklerinden biri yere düşmüştü. Fevkâlade çirkin bir ayak, yeni doğmuş bir çocuk morluğu ve cesametiyle kadına bakıyordu.

— Buyur, anlat hanım!

Kadın, derdini iskele memuruna anlattığı şekilde buna da anlattı:

— Kocam dün gece...

— Hanım - dedi - . Paran var mı? Bu kış kıyamette oraya hangi hamalı çıkartabilirim. Çıkmazlar hınzırlar ki! Hepsi aç. Yazın kazandıkları şimdi çoktan bitmiştir. Balıktan pay almazsalar, hepsi acından ölü. Senin için bir şeyler yaparım. Yaparım ama, beş parasız da bu iş olmaz.

— Satacak bir şeyim yok. Söyledim. Evde çocuk bile aç.

— Bir yerden para da bulamaz mısın?

— İstanbul'a incek param olsa belki...

— Al sana on bir kuruş on para.

Kadın, teşekkür ederek çıktı. Fırına doğru koştu. Bir ekmek alarak yokuşu tırmanmaya başladı. Bir kız çocuğu yarı yolda eteklerine sarıldı. Bir ekmek on dakikada yeniden arzulanır bir şey olmuştu.

Kadın tekrar aşağıya indi. Belediye doktoru aklına gelmişti. Belediye doktoru, kışın kimya tecrübeleri ile meşgüldü. Nitratları eritir, turnusolları maviden kırmızıya, kırmızıdan maviye çevirir, klor istihsal eder, suyu tahlil eder, cereyan geçirir, ozon koklardı.

Bir kadının kendisini görmek istediğini haber

verdikleri zaman, küçük laboratuvarında idrarını tahlille meşguldü. İdrarına bir şeyler koymuş, şeker var mı? diye bakıyordu.

Mavileşen idrardan evvelâ birtakım gazlar çıktı. Sonra idrar birdenbire kiremit kırmızısı kesildi. Doktor kendi kendine:

— Eyvah! – dedi –, yakalandık. Zaten şüpheleniyordum. Neydi o su içmek! Uyumamak! Hay Allah müstahakını versin!

Hanım kapıdan başını uzatıp:

— Bey bir kadın sizi görmek istiyor.

— Geliyorum – dedi.

«Ben o kadına gösteririm, beni rahatsız etmeyi» der gibi söylendi.

— Söyle, ne var? Derdin ne hanım?

Kadın anlattı. Doktor:

— Ben görmeden kalkamaz.

— Fakat hastalık filân yok, ölen öldü.

— Bakalım öldü mü; ne bileyim ben?

— Hiç olmazsa söyleyin, kaldırsınlar.

— Oraya kadar çıkamam. Ben de hastayım hanım. Şeker hastalığım var. İhtiyarım, yorulurum. Bir eşek bulursan çıkarım, yoksa adımımı atmam.

— Peki – diyerek kadın çıktı –, bir eşek bulmaya çalışırım.

Kadın sokağa çıktığı zaman, sabahki yaz havasının birdenbire uçup gittiğini hayretle gördü. Isırıcı bir rüzgâr çıkmıştı. Bulutlar, çamlığa doğru, evlerine doğru, büyük bir ölünün cenazesine gider gibi, akın akın gidiyorlardı. Koşarcasına eve gitti. Ölüyü bir çarşafa sararak aşağıya indirdi. Kar başlamıştı. Dışarıya çıktığı zaman entarisi bir dakika içinde bembeyaz kesilmişti.

Tâ tepeye kadar ölüyü yarı taşıdı, yarı sürüdü. Tepeyi aşmış, öbür yamaca doğru olan düzlükte durmuştu. Rüzgâr buraya kadar gelmiyordu. Burada âdeta tekrar yaz havası başlıyordu.

Etraf sessiz, âdeta ılıktı. Bu ılıklığın içinde lâpa lâpa, sakın kar yağıyordu. Sahilin bu dik yamacını ancak lodos rüzgârı tutar. Poyraz burada yalnız uzun çamların tepelerinde kalır.

Biraz ileride uçurumlar vardır. Kadın ölüyü oradan dudaklarında dua mı, yoksa üşümekten ürperme mi, ne olduğu belirsiz bir kıpırdama ile yuvarlayıverdi. Hiçbir ses duymadı önce. Sonra, dinledi. Kulağına yalnız yuvarlanan çakıl sesleri geldi.

Üç gün kar yağdı. Üç gün rüzgâr esti. Üç günde yalnız üç vapur iskeleye uğradı. Hamalbaşı sobanın kenarında iki senelik gazetelerini okudu ve mısır patlattı. Doktor hergün idrarını tahlil bahanesiyle bir lokmacık olsun pilâv yiyordu. Bir kadının kendisine geldiğini artık hatırlamıyordu.

İskele memuru zayıf, kuru, sinirli bir adamdı. Zaman zaman içinde bir yangın hissediyordu. Bir kadının kendisine, ölüsünü gömmek için müracaat ettiğini bir dakika içinde hatırlıyor; sonra, unutuveriyordu.

Fakat bu bir an hatırlayıpta, âdeta kendi ölüsünün de günlerce kaldırılmadığını görür gibi oluyordu.

Günlerden yine yaz gibi bir gündü. Berber müşterisini tıraş ederken durdu. Usturasının ucuyla camdan dışarısını göstererek:

— Yukarıki evin karısı... Yine nereye gidiyor acaba? – dedi.

Yüzü sapsarı bir kadın iskeleye doğru yürüdü. Durdu. Sonra vazgeçmiş gibi rıhtım boyunca gezinmeye başladı. İhtiyar bir adam da oralarda geziniyordu. Bu adam havanın güzelliği bahanesiyle şöyle Adalara kadar uzanayım diyen adamlardan birine benziyordu.

Kadın bu adama doğru yürüdü. Bir şeyler söylemek istedi. Sonra vazgeçmiş, aklıma gülünç bir şey gelmiş gibi hafifçe gülerek karşıki Ada'nın burununu dönen vapura yetişmek üzere iskeleye yollandı.

Vapurun içinde tek kadındı. Tek biletsizdi. Fakat Kadıköy iskelesine vapurdan ne kadar bilet varsa o kadar adam çıktı. Ne fazla ne eksik.

PARK

Galiba parka ilk ben giriyorum. Saatin kaç olduğunu bilmiyordum. Yalnız sokaklardan sabah manzarası daha kalkmamış, kaldırımların temizliği daha kirlenmemişti. Sabah sisi benimkinden biraz uzak kanepelerdeki benden çok evvel gelmiş insanları hayal meyal gösteriyordu.

Etrafımda vapur düdüğü, tramvay çanı, otomobil kornası, şimendöfer sesi duyuluyor. Ama şehir uğultusu daha başlamamıştı. O uğultu ile beraber yerimden kalkacak; o uğultunun içinde benim de sesim bulunsun diye dolaşacaktım. Ne garip bir uğultuydu o!...

Bir çimenliğin üstünde gazetemi okurken birdenbire kulağıma gelirdi. Bu insanların yürümesinden, koşmasından, tahtaların düşmesinden, makinelerin işlemesinden, atların yürümesinden, uzak, çok uzaktan geçen arabaların, uzak çok uzak kaldırımları takırdatmasından, kimbilir daha nelerden, nelerden bir araya gelme, ne müthiş bir birikme mahsulü bir sestti. Bu, arı kovanının etrafındaki aynı vızıltının birikmesinden doğan tek ses değildi. Bu, ayrı ayrı birbirine benzemeyen sesler çıkaran canlı cansız milyonların, şehir denilen kovan içinde vınlıyışı idi. Bu sesin içinde ağlamak, yürümek, demiri dövme, esnemek, tramvayı işletmek, atı nallamak ve horlamak var.

Şimdiki halde kuş sesleri duyuyorum. Etrafımda biri ceketli ihtiyar, öteki ceketsiz genç iki park temizleyici, hiç konuşmadan kuru yaprakları süpürüyorlar. Fakat kuru yapraklar onlarla konuşuyor gibi!... Yalnız bu bana mevsimi hatırlatmaya kâfi: Sonbaharı.

Aslan bana bakıyor. İlerdeki çiçekleri sulayan adamın avuçlarında alâimisema. At kestaneleri düşüyor. Havuzun suyunda şişman hareketsiz balıklar...

Bu sonbahar sabahındaki Gülhane Parkı'nın misli menendi yoktur. Bütün millet bahçeleri gibi güzeldir. Ancak burada kendi bahçemizdeyiz... Burada, uzun çitlembik ağaçlarının dibinde mektebi asmış taze çocuklar, gelmeyecek kızları beklerler. Burada çapaçul, izinsiz askerler mahzun uyur. Şurada niyetleri kötü, arzuları ters ihtiyarlar korkak, sarı, sakallı, zayıf, melânkolik ve pis dolaşırlar. Ömründe iş yapmamış, işinden kovulmuş, yalnız bir dirhem, uçacak kadar az güzelliği ve gençliği kalmış esrarengiz delikanlılar acele acele küçük patikalara tırmanırlar.

Kanapenin birinden kalkıp ötekine serildim. Bir cigara daha yaktım. Havuzla aslanların arasındaki bir kanapede idim. Küçük, badik kızların arkasından perçemli mektepliler geçiyor. Gülümsüyorum. Yanımdaki kanapede bir kadın ağzının içinde bir şarkı söylüyor. Bütün üstübaşı kötü insanlara laf atıyor. Hepsini de isimleriyle çağırıyor.

— Gelsene, ulan Ahmet! Sen de mi büyüdün?

— Recep nereye?

— Ali efendi yukarıya mı?

Bu «yukarıya mı» derken yüzünü görseydiniz,

herşeyi, ama herşeyi derhal anladınız. Ali efendinin yüzüne bakmadan kim olduğunu, yukarıya niçin çıktığını.

Ali efendi kıpkırmızı oldu. Hiddetlenmek istedi; hiddetlenemedi. Yalnız fena fena:

— Dilber! Dilber! –dedi.

Ali efendi yukarıya mı, aşağıya mı, nereye gideceğini şaşırmişti. Gayriihtiyarî saatini çıkarıp baktı. Bir müddet, eminim ki, saatini görmeden düşündü. Belki de bir saat, iki saat, saate bakıp kalacaktı. Dilber:

— Ali efendi – demeseydi –, bir sigara versene... Hem saat kaç?

Ali efendi saati söyledikten sonra Dilber'in yanına oturdu.

— Bana – dedi –, böyle şakalar yapma Dilber. Başıma geleni sormuyorsun?

— Geçmiş olsun Ali bey? Ne oldu?

Ali efendi yelek cebinden tostoparlak bir kâğıt parçası çıkardı. Yavaşça içini açtı. Dilber'e gösterdi.

— O nedir o?

— Buna derler sıçan otu..

— Kız o zehir öyleyse. Ne yapacaksın o zehiri?

— Yutacağım Dilber. Üç dört gün sonra bir gün yutuvareceğim.

— Amanın! Nasıl iş o... Ali bey sen delirdin mi?

— Bana iftira attılar, iftira! Gel, eğil, kulağına söyleyeyim...

Dilber, Ali efendinin anlattıklarını dikkatle dinledi.

Ali efendi sordu:

— Başka çare var mı? En aşağı üç sene, benim

gibi bir adam. Ömründe bir saat evinde oturmamış. İstanbul'da oturamamış, zaman zaman dünyalar kendisine dar gelmiş bir adam... Farzet ki üç sene yattık, sonra?.. Bizim tekaüt maaşı kesilecek. Ben ne iş yaparım? Şimdi, sanatım sayesinde, ötede beride beş on kuruş çıkarıyorum. Aman Allahım! Sonra ben ne yaparım? Ele güne karşı mızıkaihümayun çavuşlarından Ali efendi şunu yapmış, bunu etmiş...

Dilber,

— Hakkın var Ali efendi ama -dedi-. İnsan canına kıyamaz. Yoksa doğrusunu söyleyeyim mi, senin yerinde olsam benim de yapacağım budur.

— Sahi mi kız?

— Vallahi...

— Öyle ise kararımı verdim gitti. Son mahkemeden çıkarken. - Ağzına eliyle bir şey atar gibi bir hareket yaparak, şuh ve hazin..- Hop -dedi-, yallah!.. - Devam etti:

— Şimdi Sedat'ı arıyorum. Yukarılardadır. Bir de ona danışacağım. Bende hastalık falan yok. Yok ama, ötekine hastalık geçmiş. Muayeneye gidiyorum. Tâ eskiden, yirmi sene evvel bir belsoğukluğu geçirdimdi ama...

— Söyleme sakın. Onu da söyleme. «Hiç hastalık almadım» de.

— Öyle diyeceğim.

Birden müthiş şeylere derinden, gizli bir yerden, fakat katî karar vermiş insanların sarılığını almıştı. Uzun yüzü uzamış, şiş göz kapakları hareketsiz, havuzla benim aramda bir yere sabit gözlerle baktı. Hipnotize bir halde söylendi:

— Ölüm -dedi-. Bugün, yarın hepsi bir... - Dur-

du, biraz sonra – hepsi değil bir ama – dedi–, ne yaparsın?. – Yine düşündü – hayatta bir gün bir gündür, – dedi.

Yüzüne kan gelmişti. Bütün trajediyi mahsus, yukarıya gitmeğe bir bahane bulmak için uydurmuş gibi çirkin bir gülümseme ile ayağa kalktı. Bir müddet ayakta ceplerini karıştırdı. Bir cigara paketi çıkardı. Altındaki yazıyı tetkik etti. Saatine bir daha baktı. Dilber'e bir cigara daha verdi.

— Ben hele bir Sedat'ı göreyim – dedi.

Ağır ve meyas adımlarla yürüdü. Patikanın başında bir kederden silkinmiş gibi çevik ilerledi, kayboldu.

Dilber, Ali efendinin arkasından bakmadı bile. Benden kibrit istedi. Zahirde bana söyler gibi:

— Sanki – dedi–, Sedat'ı görüp de ne olacak?. Sedat ona ne yapabilir? Kendisi muhtacı himmet.. Yarın öbür gün o da kodestedir.

Düşündü, bir şey bulmuş gibi güldü:

— Anladım... – dedi–. Sedat hapishaneyi bilir. Öteki işi yapamayacağım aklı kesti. O yüzden Sedat'ı görmek istiyor ha! Dur bakalım öyleyse?..

Ayağa kalktı. Şarkı, ıslık, pislik. Sultanahmet Parkı kadınlarına has, birçok erkekleri tiksindiren, pek çoklarını acındıran ve güldüren, bana da, uzak kenar mahallelerde kalmış bir genç kızlığın masum şuhluklarını hatırlatan bir süzülüşle küçük yola doğru salındı, gitti.

Şimdi yukarıda, çocuk bahçesinin kenarındaki kanapelerde oturmuşlardı, Ali efendi ile Sedat. Sedat:

— Hapishaneye alışılır, Ali bey. Hem neler

vardır neler? Ben iki sene nasıl geçti, duymadım. Allah insana orada da yaşamak kuvvetini veriyor. Hem canım daha dur bakalım... Senin şimdi kaç liran var?

—

— Söyleyemezsin bilirim, ama ben senin birikmişini beş yüzden fazladır derim. Çıkar şunun üç yüzünü gözden. Ver yüzünü ona... Ondan ötesini de bana bırak, ben işi temizlerim.

Ali efendi bu tarafa hiç yanaşmıyor, boyuna hapisane mevzuuna dönüyordu:

— Nasıl be? Nasıl yerdir?

— İşte koğuşlar vardır. Koğuşların çavuşu vardır. Biraz paralı isen on tane yardakçı peyda olur. Yatağını yaparlar. Çişini bile dökerler. Yalnız aptallığa gelmez ha! Neden düştüğünü bir öğrenmesinler. Katillik bile seninkinden iyidir. Hiç olmazsa gözü kanlı diye çekinirler. Doğrusunu söyleyeyem mi sana? En şerefli si cerhten, katilden gelenlerdir. Oranın ağaları onlardır.

— Ya öğrenirlerse?.. Ha?

— Onun da kolayını buluruz. Yüz bir senelik Deli Ahmet'e ben bir tezkere yazarım. Sen de gönlünü hoş eder, paradan yana çekinmezsin. Canım bırak bu lafları Allasen!..

Son kelimeyi o da şuh bir eda ile ellerini saçlarına götürerek söylemişti.

Ali efendi birdenbire kalbinin demir bir elle sıkıldığını duydu. Düşecekti. Bayılmak üzereydi. Müt-hiş bir kalb çarpıntısı ve korku ile kanapeden kalktı. Yarı kendinde...

— Ben biraz dolaşayım – dedi.

Ali efendi biraz sonra yalnız başına önümden geçip gitti. Onun ardından Dilber'le Sedat iki liseli arkadaş gibi gülüşerek havuz başına geldiler.

— Kalıbımı basarım ki –dedi Sedat–, o kurtulacak. Ama biz de bir şey vurabilirsek. Madem ki hastalığı yok. Hem olsa bile canım, muayene olacak değil mi? Onun da kolayı vardır. Beyhude telâşa düşüyor. Parası da kıymetli. Ama ona bu iyi bir ders oldu. Park onun neyine yetmez ki.. Görürsün bu işten kurtulur kurtulmaz artık işinden çıkar çıkmaz buradadır. Hem sonunda ben ona bir oyun oynayacağım..

— Ne oyunu o?

— Görürsün...

Dilber'in kulağına eğilerek bir şeyler söyledi.

Dilber bir deli sevinciyle:

— Kız deli misin, o beni alır mı?

— Aldıracağım kız, görürsün. Ben de postu sizin eve sererim.

Dilber, iş şimdiden olmuş bitmiş gibi:

— A! gel Sedat, başımla beraber... Söyle nasıl yapacaksın?

— Evvelâ metres gibi eve gireceksin. Olmazsa hizmetçi gibi. Sonrası kolay. Sen kaç yaşındasın, doğru söyle.

— On yedi.

— Öteki iş doğru değil mi?

— Sana yalan mı söyleyeceğim? –karnını göstererek– belki de sendendir.

— Sus kız! Senin ağzında da bakla ıslanmaz ki...

Sedat benim tarafıma tuhaf tuhaf baktıktan sonra:

— Dikkat –dedi-. Ağzından bu lafı bir daha kaçırma. Bütün planlarım altüst olur.

— Hangi planların?

Sedat müthiş bir küfür savurdu:

— Ananın körü planlarım – dedi-, sersem karı! Aptallığa vurma! Ben şimdi onu öteki parkta bulurum. Sen akşama hazır ol. Benim odaya tam saat sekiz buçukta gel.

Sedat yürüyüp giderken, Dilber arkasından seslendi:

— Sedat! Sedat!

— Ne var?

— Bana on kuruş versene bir şeyler tıkınayım.

— Vallahi, billâhi meteliğim yok.

Öteden bir adam:

— Gel kız – dedi-. Al on kuruş. – Sedat yürürken geri döndü.

— Ağabey, dedi o adama; bana da versene on kuruş. Yarın veririm.

Adam, ona da on kuruş verdi. İkisi de bir dakikada kayboldular.

Şehrin uğultusu başlamıştı! Yerimden kalkarak uzaklaştım.

O zamanlar işim gücüm yoktu. Sultanahmet'deki evimden çıkar çıkmaz her zaman parka gider, her gün bitmiş bir insanla tanışırdım, her gün bitmiş bir insan yeniden şehrin uğultusuna karışır, bir daha parka bir yabancı gibi uğrardı.

Sanki park, öyle bir yerdi ki, birtakım garip insanlar, işlerin bittiğini, kendilerinin mahvolduğunu sezerek geliyorlar. Park günlerce onların dertlerini

uyutuyor, tamir ediyor, bir gün yeniden onları taptaze bırakıveriyordu.

Günlerce Sedat, Dilber ve Ali efendiden hiç birine rastlamadım.

Yine böyle bir günde aslanın yanındaki kanapede roman okuyordum. Sedat'ı bir bahriyeli askerle biraz ileride görünce kulak kabarttım:

— Alçaklar! – diyordu –. Yaptığım iyiliği unuttular; herifi kodesten kurtardım. Dilber'i mis gibi fesliyenler, aslanagızları dolu, park gibi bahçeli bir eve yamadım. Bir ay sonra nikahlarını kıydırdım.

Bahriyeli birdenbire:

— Çocuk ne oldu? – dedi.

— Bilmem – dedi Sedat –, vakit kalmadı ki... Ni kâh olur olmaz ben zaten farketmişim ya... Dilber'de bir kurum, bir eda. Bir de güzelleşti hınzır. Ya herif? Akşamları elleri çıkınlarla gelmez mi?.. Dilber aşağı, Dilber yukarı... Görsen güle güle katılırdın. Ben de uşak vaziyetine düştüm. Sabahleyin herif beni yirmi beş kuruşla kapı dışarı eder. Eve de ancak Ali beyefendi geldikten sonra dönebilirdim. Mutfakla apteshanenin arasında kilerimsi bir yer gösterdiler. Bir de kırba yaptılar, orada yatıyordum. Bir sabah lânet olsun dedim. Yaptığım iyilik gözünüze dizinize dursun!

Ali Bey daha insafly çıktı. Çıkardı on papel verdi.

— Harçlık et oğlum Sedat – dedi –. Sen de bir iş bulur çalışırsın. Daha gençsin. Ben bak ihtiyar halimle şöyle böyle iyi bir adam oldum.

Bir türlü namuslu bir adam oldum diyemediğini farkettilim, çekildim. O gün bugündür eve uğramadım. Dün akşam param bitmişti. Onlardan eklemek iste-

yecek değildim ya!... Şöyle bir uğrayayım dedim, bir hizmetçi kapıyı açmız mı?

— Hanım evde yok — dedi—. Bey daha gelmedi Başka zaman uğrayın.

Akşam yine uğradım. Yukarıki odadaki ışık beni sokak başında görür görmez söndü. Aynı hizmetçi:

— Bu akşam Beylerbeyi'ne misafirliğe gittiler. Beyin halasına. Gelmezler, demesin mi?..

Anladım ki istenmiyorum...

Bahriyeli:

— Sana bir şey söyleyeyim mi, Sedat — dedi—. Sen yine eski işine girsen fena yapmazsın.

— A!.. Ne girecekmişim. Ben uşaklık edemem. Ben mis gibi tornacıyım. Sanatımı bırakamam.

GAZ SOBASI

Köy kahvesinin içi, bu akşam her zamankinden kalabalıktı. Sebebine gelince, kahveci Recep'in şehirden yeni satın aldığı gaz sobasıydı. Recep, hangi akla uyup da bu gaz sobasını almıştı, bilinmez. Deli dolu bir adamdı o.

Şehre her inişinde bazan kahveci, bazan kendi, bazan da herkes için birtakım yenilikler satın alır. Bu şeyler bir ay geçmeden tecessüsten düşer, hurdalaşır, Recep bile yüzüne bakmaz olurdu.

Bir defasında bir numaralı kilit satın almuş, 3796 numarada kurmuş; açmış. Başka bir numarada kurmuş, bir daha hangi numarada kurduğunu unutmuş, açamamış; bozulup gitmişti.

Köye ilk elektrik cep fenerini o sokmuş, ecinnileri gördüğüne imam efendiye ilk yemini o ettirmişti.

Bu sefer de bir gaz sobası satın almıştı. Petrol lâmbasını yakmadan kahvenin içi bir mor aydınlıkla aydınlanmış, bütün gözler sobaya dikilmiş, baka kalmışlardı. Uzun müddet, sessizce, kahvenin buz gibi soğuk meşin peykelerinin ısınmasını beklediler. Sonra kahve nefesle ısındığı zaman bir ihtiyar:

— Recep –dedi–. Lâmbayı yaksak iyi ederiz. Bir-birimizi göremez olduk.

Lâmba yandığı zaman, demin kahvenin ortasında

mavi, kırmızı, yeşil mikalarından tatlı ışıklar çıkaran acayip ve güzel şey, bütün masallığını karanlığa bırakmış, sahicilemişti. Halbuki kış geceleri delikanlılar sahici şeylerden hoşlanmazlardı. Onlara, yalan, hülya, rüya, masal lâzımdı. İhtiyarları gücendirmemek için ses çıkarmadılar.

— Demin hoştu be! — dediler yalnız—. Keşke lâmbayı yakmasaydı.

Lâmba yanınca, meşinlerin yırtıkları, peykelelerin yağları, hasırların kopuk parçaları meydana çıkmıştı. Kahve tâ eskidenberi gördükleri kahve idi. Evvelâ camlardan çoğu, dışarıyı görmeyecek kadar kirliydi. Bazıları kalın ve renkli elişi, bazıları eski Türkçe sarı ve bir hatıra kadar cansız, fakat kavrayıcı, ısıtıcı gazete kâğıtları ile kaplıydı. Arasına poyraz bir delikten bütün hızıyla giriyor, Acem baskısı asker ve muharebe resimlerinin üzerinden aşıp gidiyordu. Köyde bozuk çalma meraklıları kalmadığı için, tozlu ve meyus bir köşede asılı bozuk kendi kendine sallanıyor ve bazı kafalara «Yine şair arıyor bozuk!..» dedirtiyordu. Sonra yine nefesler camlara yapışıp sis ve duman içindeki karanlık meydanı gözlere kapıyordu.

Delikanlılar oyunlarına dalmışlardı. Bir tarafta bir ihtiyarın başına toplanmış daha çocuk yaşta insanlar bir şey dinliyorlardı. Bu adam bir masal anlatıyordu. Şehirler, binalar, memleketler, sular ve köprüler, hanlar, kadınlar, Recep'in yeniliklerine taş çıkartacak yenilikler, sustalı çakılar, dürbünler, kuleler...

Masalı dinleyenlerin gözlerinde daha neler vardı?...

İhtiyarlar ise bir köşede tamamen siyasi idiler,

ciddî idiler, sahici idiler. Hiçbir şey para etmiyordu. Fırtına, ekinleri yakmıştı. Patateslere kırağı yağmış, daha filizlenmeden dondurmuştu. Vergi memuru iyi adamdı. İnsafsız değildi. Veya insafsızdı. Yukarıda paşalar, büyükler acaba köylü için ne düşünüyorlardı?

Recep'in kızım Ahmet'in oğluna, Mehmet'in torununu Hacı'mn teyzesi kızına veriyorlardı. Bazan biri kalkıp tâ köşede duran hasıra çömeli namaz kılıyor, yine geliyordu.

Recep kahveleri hazırlıyor. İcat ettiği bir salebi yatmadan evvel tavsiye ediyordu.

Recep çok canlı bir adamdı. Mavi gözleri, elmacık kemikleri çok çıkık bir yüzü vardı. Giyinişinde ise öbür köylülere benzemeyen bir hal. Sanki bir köylü modası icat etmiş gibiydi. Üstünde süsleri az bir cepken. Ayağında mavi bir pantolon, mavi bir kuşak. Burada kama başına çok benzeyen bir boynuz gözükiyordu. Fakat bu bir kama değil, bir çekecekti. Pantolon cebinin bir kenarında her zaman sarkan bir kehribar tesbih püskülü vardır.

Sonra, Recep, düşünen, hayal eden bir adamdı. Köy delikanlıları kışın hülya içinde yaşamasalar, ne bel belleme, ne ağaç budama, ne sözüm ona sürekle avı fayda ederdi. Dertlenirlerdi yoksa. Sonra, askere gidip geldikten sonra sahici olurlardı. Sahici olmak herşeyini bir saat gibi kurmak demektir. Kış, böyle kurulmuş bir çalar saat gibi onları bekler, yaza, tam vaktinde uyandırır. Halbuki iki çocuk babası olmadan, askere gidip gelmeden yatsıdan sonra hemen yatmak, sabahleyin uzun boylu gerinmeden kalkmak, harama el sürmek, kahvede lakırdıya karışmak olmaz, namaz kılınmadan yapılamazdı.

O ise bütün köy delikanlılarının askere gidip gelmemiş, iki çocuk babası olmamışlarının bir numunesiydi. Çocukları sıram sıramdı. Bir resmî nikâhlı, bir imam nikâhlı, bir de on dördünde el uşağı Emine'si vardı. Böyle olduğu halde, hayal ederdi. Onlar gibi -çocuklar gibi- hayır, çocuklar gibi değil. O çocuk kalmışların başıydı.

Şehre inip herkesi, ama en çok kendisini şaşırtacak şeyleri almazsa, üç karısını en yakın fırınsatta aldatmazsa, masal dinlerken kahve isteyenlere homurdanmazsa, arasına çekeceğini çekip gözleri kırmızı olmazsa, yapamazdı. Recep, gaz sobasını aldığı zaman köye bir yenilik getirdiğine memnun olmuş, için için sırtmış, tâ ana yola kadar otobüste onu kucağında getirmişti. Kâğıtlara sarılı makineyi kepenkleri kapalı kahveye koymuş. Ancak müşteriler geldikten sonra yakmıştı.

Kırmızı, mor mikalardan çıkan ışıklara dalıp çocukluğuna, bir kuyuya düşer gibi düşmüştü. O zaman bu kahve babasınınındı.

Bir gece Bursa'dan hoş sohbet hovarda insanlar köye gelmişler; bir tanesi, gençlerin oturduğu yüksekçe yere bir perde germiş, Karagöz oynatmıştı. Köylüler, Karagöz'ün her sözüne katıla katıla gilmüşlerdi. O, Recep, o sözlerin hiçbirini hatırlamıyor. O zaman da işitemişti. O, hayale, perdeye dalmıştı. Şimdi gaz sobası yanarken ve kahvenin ışıkları sönükken gözünün önüne bir perde gerilmiş ve Recep'c öyle geliyor ki, bir Karagöz oyunu seyretmişti.

Yine Recep birden hatırladı. Bir gece Bursa'da kaldığı zaman onu Bursalı kahveciler sinemaya götürmüşlerdi. Bu da bir nevi Karagöz'dü. Recep boyuna

sinemanın makinesinden perdeye kadar gelen ışığa bakmıştı. Perdede insanlar, hayvanlar, dağlar, sular herşey gördü. İnsanlar öpüşüyorlardı. Güzel adamlar, şık kadınlar vardı. Recep bu işe şaşmamıştı. Olurdu. Yalnız birdenbire sinemada kar yağmış, insanların yakalarına dolmuştu. İşte o zaman Recep şaşivermişti. Herşey mümkündü. Ama kar, Allahın karı nasıl yağardı? Bunu akli almanuş, köye döndüğü zaman bütün kış, şehir görmemişlere temmuz ortasında kar yağdığını anlatmıştı.

Recep'in gaz sobası mikalarından kırmızı ve mor ışıklar dökerek akşam ezanından sonra yanar, uzun müddet lâmba yakılmazdı. İhtiyarlar, sahici insanlar meydanın karşısındaki Bekir'in kahvesine geçtiler. Gençler ve bir hasıra oturup masal dinleyenler gaz sobasına bakarak Recep'in sinemada nasıl kar yağdığını, Hüsmen pehlivanın Dev Ali ile nasıl güreştiğini, Fransızlara esir düşmüş Ali'nin Marsilya'da ve Cezayir'de neler yaptığını tâ ilk ılık güneşe kadar dinlediler.

Fakat, ilk ılık güneş tekrar sahici bir dünyanın fırtınaları, buhranları, kıtlıkları, vergileri, azapları, tufanları ve ölümleri ile kendilerini beklediğini delikanlılara söylediği zaman, onlar tarlalarına, Recep kahvesinin önüne ve bütün yaz birbiri arkasına eklediği cigaralarına kavuştu.

Yazın Recep'in kahvesi, önüne atılmış yer iskemleleri ve uzunca tahta masalarıyla, yorgunu dinlenmeye çağırın, loş ve serin haliyle kışı hiç hatırlatmaz. Kış, masalları, lâpa lâpa yağın karı, sisi ve gaz sobasıyla bir hülya kadar yalancı ve güzel olsa bile, yazın onu bu serin gölgede hatırlamak, insanın eli elinde ölmüş

birini, bir saniyenin binde biri kadar bir zaman zarfında düşünüp silkinmesidir.

Ekinlerin sararmağa başladığı günlerde, bir on gün kadar işler dururdu. O zamangaçler, Dağlıdere'de yıkanmağa giderler, gitmeyenler de Recep'in kahvesine dolarlardı.

O gün de öyle bir gündü. Kahve kalabalıktı. Bir düğünde kasiğine kurşun yemiş genç bir delikanlı bir köşede beyazları çoğalmış renksiz gözleriyle sapsarıydı. İşte bu sarı delikanlıyle, kırk, kırk iki yaşlarında sağlam omuzları, bir tek aksız simsiyah saçlarıyla yağız bir adam arasında evvelâ hiçten başlayan bir kavga oldu. İhtiyarlar delikanlıların iyi çalışmadıklarından, işleri sürüncemede bıraktıklarından; bugünkü işi yarına bırakmanın kötülüklerinden bahsediyorlardı.

Yağız adam:

— Bunun sebebini ben biliyon – dedi –. Kışın oyalığa alışmalarından...

Sarı ve yarası daha kapanmamış adam sordu:

— Kışın da mı çalışacağız?..

Yağız adam:

— Helbette – dedi –, insan yılan mı ki?.. Yoksa ayı mı? Kışın uyu.. Recep'in gaz sobasına dik gözünü, hülyalan. Sonra yazın nasıl çalışılır?..

Sarı delikanlı bir yerinden yeniden vurulmuş gibi kızardı, sarardı:

— Recep'in gaz sobası, Recep'in şusu busu olmasa bu köyde kan birbirini götürür. Sarhoşluktan geçilmez ağa!..

Yağız adam, genç adamın sözüne cevap vermedi. O sırada vişne şerbetini masaya bırakmış olan Recep'e döndü:

— Keramet senin gaz sobasında imiş meğersem – dedi –. Olmasaymış neler olurmuş. Senin gaz sobası, Recep, neye benziyor biliyor musun?

Recep, kışı hatırlayıp bir saniyenin binde biri kadar bir zaman zarfında üzülp unuttu.

Sarı çocuk:

— Neye benzettin söyle bakalım?

— Puta tapmağa – dedi –. Tövbe tövbe estağfurullah. Namaz kılmazsınız, oruç tutmazsınız. Hatim indirmezsiniz, sonra da Recep'in gaz sobası neye benziyor, diye sorarsınız, neye benzeyecek işte. Ona. Unuttuğunuz, bıraktığınız dinin yerini tuttuğuna göre, imanınıza benziyor. Puta tapıyorsunuz artık siz. Kışın puta, yazın tembelliğe.

Delikanlı üstünkörü bir cevap vermiş, iş ağız dalaşmasından yumruğa döneceği sırada, etraftakiler ayırmışlardı.

İşte, bu vakadan hemen birkaç gün sonra, kahveci Recep'i bir düşüncedir almıştı. Kara Ahmet'in hakkı vardı? Doğruydu. Gaz sobası ile, Dini İslâm arasında hemen hemen hiç fark yoktu.

Namaz kılınırken öbür dünyayı, cenneti, hurileri, kevser şarabını hayal etmekle gaz sobasının kırmızı, yeşil mikalarına bir esrar dalgası ile düşüp kendileri için olmayacak bir dünya düşünmek arasında ne fark olabilirdi?

Ama o gaz sobasının insana düşündürdüğü dünya varmış, hem de belki onların düşünemediğinden daha güzeli bile varmış.

Recep, Kara Ahmet'in lâkırdısıyla hakikaten şaşkına dönmüştü. Kafası durmadan işliyordu. Dine hiçbir zaman inanmamıştı.

«Yok» derdi. «Yok! Cennet, cehennem yok.» Fakat hiçbir gün Allah yoktur dememişti. Dünyaya inanmıştı. Dünya ve dünyada var olan kendisinin ulaşamayacağı bir cennet de vardı. Bunu da hissetmişti. Günlerce böyle, bu düşüncelerle âvare gezdi. Sonbahara kadar...

Sonbaharda kestaneler yer yer meydanlığa yığıldığı zaman, hâlâ düşünüyordu. Sislerin meydanı bastığı, dağa ilk kar yağdığı zaman, kahvesini birkaç gün için kapayarak Bursa'ya indi.

Şehre inmesinin sebebini adamakıllı bilmiyordu. Yeni bir şeyler mi getirecekti? Bursa'nın kalabalık bir zamanıydı. İstanbul'dan kayakçılar dolmuştu. Kadınlı erkekli, acayip kıyafetli, bir sürü insan otobüslerle dağa çıkıyorlardı. Sırtlarında kocaman tah-talar ve değnekler vardı. Recep bunların ne olduğunu merak edip öğrendi. Sinemalara girdi. Kahveleri dolaştı. Gazinolara girdi. Birçok mecmualar, gazeteler, bir sürü kış, kar, sinema resimleri tedarik etti. Köye dönerken ruhu sükûna kavuşmuştu. Gözlerinin ateşi sakinleşmiş, dudaklarının büziiklüğü geçmiş, ağzı genişlemişti.

Midesindeki bulantı geçmiş, kulakları artık uğuldamıyordu. Recep'in böyle anları vardı. Bir şey düşünmeğe başladığı zaman, bütün vücudu ve ruhu ile düşünürdü. Midesi bozulurdu. Kalbi her zamankinden çok vururdu. Uyuyamazdı. Elleri terlerdi. Ağlamak, sonra gülmek isterdi. İşte nöbet geçmişti. Artık rahattı. Otobüsün camına kafasını dayadı. Yine hayal etti. Hayal etmek kadar güzel şey yoktu. İnsam yapan, eden hayal etmekte.

Şimdi kararım vermişti. Kendinden bile gizlediği kararını kopuk filim parçalarını bir araya ekleyip ya-

pılmış bir sinema parçası gibi Bursa ovasının yer yer yağmur suları birikmiş, ağaçlarının altın yaprakları çürümüş ufkundan seyretti.

Köy, ona, eskiden on sene evvel manda arabası ile gidildiği zamandakinden daha uzak geldi. Köyün meydanına vardığı zaman, akşam olmuştu.

Doğru Emine'nin evine gitti. Kapıyı vurdu. İnce, çocuk yüzlü bir kadın kapıyı açtı. Sokak kapısı kapanır kapanmaz küçük kız, Recep'in boynuna sarıldı. Basık tavanlı bir odaya girdiler. Recep:

— Işığı yakma – dedi –. Gel yamma otur!

Kadın bağdaş kurup oturdu. Recep onun dizine kafasını koydu.

— Yarın akşam – dedi –, görecen kız, görecen. Kahvenin önünden bir geçiver. İçerde ne yakacam, biliyon mu?

— Ne yakacan?..

— Ay ışığı!..

Recep'in lüküs lâmbası da bir on beş günde bozuldu.

PLAJ İNSANLARI

Birinin ağzında pipo, ötekinin boynunda akordeon, saçları cilâlı, kısa keten gömleklerinden kılın, kalın, adaleli kolları gözüküyor; genç ve güzel iki delikanlı...

Kocaman hasır şapkalarının altında sarı saçları uçan, eteklerinden aşağıda fevkalâde güzel, cins ayak bilekli, derileri ancak iştaha uyandıracak kadar - fazla değil- yanık iki genç kız...

Delikanlının biri Telefon Şirketi memurlarındandır. İngiliz mektebinde okumuş, sonra Paris'e gitmiştir. Teleföncülük tahsili yapmıştır. Ne iyi değil mi?.. Paris'ten döndüğü zaman getirdiği gömlekler, lastik ayakkabılar, ne güzel, ne cici, ne kimsede bulunmayan -yahut pek az kimselerde bulunan- pratik ve yazın herkeste bulunması lazım gelen haset uyandırıcı şeylerdir. Bu sıcak havada herkes, bu hafif lastik ayakkabıları, bu tiril tiril gömleği, bu yıkandıkça beyazlaşan, sağlamlaşan, iyi biçkili pantolonları giyinmeği ister. Yalnız piposu pek arzulanır şey değil. Ondan ötesini arzulamayacak insan yoktur. Hattâ, yerli ve ismi çıkmış mağazalardan alınmış, iki yıkanıştâ dapdaracık, kısacık olan pantolonlu, üç giyinişte lastikleri ayrılan ayakkabılı, sözde Avrupa malı giyen plaj kasabası gençliği bile. Değil ki bu sıcak havada Kula Dokuma Fabrikasının kalın yünlü pantolonu aya-

ğında, kirli gömlekle balıkçı, kömürcü ve sandalcılar özlemesin! Fakat sandalacı ve emsalinin özlemesi pek ötekilerin özlemesine benzemez. Şimdi aym güzel şeyleri onlara versek; giymeğe uzun müddet tereddüt edecekler. Sonra, gizliden gizliye, kendilerine bile itiraf etmedikleri halde, arzuladıklarım hissedip bir gün sıkılarak gömleği, bir hafta sonra da ayakkabıyı giyeceklerdir. Ondan sonra ne olacak?.. Çabuk kirlenmesi, balıkçılaşması için elden gelen yapılacaktır.

Telefon Şirketi memurunun pipoyu ağzına takışından haleti ruhiyesini anlayabiliriz. Balıkçı İspiro da pipo içiyor ama, tütünü için... Bu delikanlı tütünü için içmiyor mu? Belki tütünü için... Ama insana öyle geliyor ki, fiyakasını tütüne tercih ediyor. Ne olur değil mi?.. Küçük çocuklar da tütüne alışırken fiyakası için başlarlar. O halde?.. Bu delikanlı da madem ki daha çocuktur. Bundan ne çıkar? Müsamaha ile bakılabilir. Kimbilir ben ona kızdığım için bana yalnız fiyakası için içtiği pipo ile ağzının bu züppe çarpılışı, bizi; cakasızları, sandalcıları, bakkal çırağım, dans bilmeyenleri, briç oynamayanları, kadınlara Fransızca laf atmayanları kendisinden milyon defa aşağı görüyor gibi geliyor. Belki de haksızım. Ben ona sinirlendiğim için öyle samyorum. Yoksa cigaraya ahşan çocuğun saf, temiz, fena niyetsiz haliyle piposunu içiyor belki. Belki de suratındaki ekşilik numara değildir de, cigaraya alışan çocuğun tükürmesi gibi bir gudde faaliyetidir. İddia etmem, belki de...

Öbür delikanlı daha iri, daha yakışıklı... Şöyle uzaktan tamyorum; bir Leh Yahudisidir. Leh Yahudileri hakikaten güzel insanlar. Almanya'da okumuş muhakkak. Bu kadar güzel Almanca konuşulmaz,

diyor Almanca bilenler. Türkçeden başka bütün lisansları biliyor gibi bir şey... Türkçe konuştuğunu benden başka kimse işitmediği için, bilmiyor, ama öğreniyor-muş, diyorlar. Ben Türkçesini duydum: Sandalcı Ali it, hergele bir şeydi. Olur olmaz adama pabuç bırakmaz. Garibi iyi Rumca, daha tuhafı çok fena Almanca konuşur. Nereden, nasıl öğrenmiştir? Ne bileyim ben. Kendisine sorulursa, burada, İstanbul'da, Harbi Umumi'de Almanların yanında sandalcılık yapmıştır. Bir gün bu yukarıda bahsettiğimiz Leh delikanlısı Ali'nin sandalını poyrazlı bir günde kiralar. Pazularına pek güvendiği için bu kürek oynatılmayan havada Ada'yı dolaşmağa kalkar. Terler, merler, fakat Ada'yı dolaşmasına da dolaşır. Dalgalarla pençeleşir. Cereyanları yarar. Hakikaten böyle bir havada Ada'yı dolaşmak, kırk yıllık sandalcıların bile kârı değildir. Bravo!.. Bu tam bir sporculuktur. Ali'nin bile «aferin» diyeceği gelir ve der de...

Delikanlı, alelâde limanlık havalarda bir buçuk saatte dolaşılan Ada'yı beş saatte dolaşmış, beş saat dalgalarla aslanlar gibi pençeleşmiştir. Nihayet muzafferane gelir, Ali'ye çıkarır, her zaman yaptığı gibi, bir Ada'yı dolaşmağa verdiği parayı verir. Ali, Leh delikanlısı sandala binerken takırdattığı Almancasını bir tarafa bırakarak İzmit körfezi kıyılarının şeker şivesi, Galata meyhanelerinin ağza alınmaz argosu ile açar ağzını, yumar gözünü.

«Ulan, köpoğlu» der, «yarım papel beş saati? Saati eder on patakoz. Sen aklını peynir ekmekle mi yedin? Sandal su içinde be!.. Çık iki papeli! Gözünü oyarım vallahi, kereste!..»

İşte o zaman, tesadüf, ben de sandal iskelesindey-

dim. Prens kılıklı, parlak Lehli, Ali'nin dediği kadar vardı. Bir çam kalası kadar haşmetli, kızıl, şaşırıp kalmıştı. Bir şeyler mırıldandı. Baktı ki, Ali artık Almanca malmanca anlayacak vaziyette değil, güzel bir Yüksekaldırım Türkçesiyle:

— Aman ağabey! – dedi–, yüzüm gözüm hakkı için, bir buçuk liram var. Vereyim. Al, bırak yakamı.

İşi nasıl hallettiler bilmem? Ben tatlı tatlı gülmek için uzaklaştım. Dedim ya, ben bitaraf adam olmuyorum. Ne yapayım?

Kuledibi'nde yetişip de, Almanlık Lehlilik taslamanın o zamana kadar neye yaradığını bilmezdim. Sanırdım ki, Sulukuleli olur da adam olur, Parisli olur da eşek... düşünürdüm.

Acaba Kuledibi ile Almanya'nın Dresden şehrinin yahut da Lehistan'ın Varşova kasabasının bir mahallesi halkı arasında ne gibi büyük bir fark olabilir?

Sonra anladım. Bütün mesele bir sınıf yaratıp kızı, kırsığı, dansı, oyunu, yüzmesi, eğlencesiyle bir memleketin yerli ahalisinden başka türlü gözükme, mevhum bir kolonizatör vaziyeti takınmak... Bilerek, bilmeyerek Madagaskar yerlilerinin Avrupalılara gösterdikleri hayranlığı bizlerden beklemek...

Kızların birisi de işte bu cinstendir. Parisli olmakla iftihar eder. Babası, anası Katoliktir. Abaencet İstanbulludurlar. Hem de Ermeni. Fakat babası Paris'te dörsene kalmıştır. Evlerinde katiyen Ermenice konuşulmaz. Bu kız, babası, anası Paris'te iken doğmuştur. Doğar a!... Fransız tabiiyetine girivermişler o zaman. İsmine de fevkalâde bir isim takmışlardır. Zamanla güzel Rumca öğrenmişlerdir. Bütün

Türkiye'de yerleşen ecnebler gibi, evvelâ Rumcayı sevmişlerdir. «Grekize olmuşuzdur» derler. Bundan başka, bu kızcağz harikulâde güzeldir. Fevkalâde saftır. Kuledibi Almanları, Lehliler, Fransa'da tahsil etmiş, Türk, Rum, Ermeni delikanlıları için herşeyini feda etmiştir. Dudaklarını akordeon çalana, kalbini Fransızca konuşup dansedene kaptırmıştır. Bize, sandalcılarla, çapaçullara, küçük oğlan kardeşinin bisikletine bindiği zaman, mevzun ayaklarını seyretmek, ipek kısa pijamasından uçup giden kokusunu arzu ile koklamak kalmıştır. Zaman olur ki, bu bile bizim için kâfidir.

Burada biz, bir iki Türk lisesinde okumuş delikanlı, üç memur, iki konuşulabilir, dedikodusu az, iyi balıkçı, çok iyi kalpli bir bakkal çırağı, görmüş geçirmiş bir kahve garsonu zaman zaman bu kızı sever, ona kızar, zaman zaman onu birbirimize, her zaman da aym cümle ile müdafaa ederiz:

«Koklatmadığı için değil mi?»

Sonra yine akşam üstü, hafif melteme karşı fitil oynarken kağıtları bir müddet masaya bırakır: «Janet geçiyor anam, bak!» deriz, birbirimize.

İkinci kız, bir Türk kızıdır. O da galiba bir ecnebi mektebinde okumuştur. O da bir memurdur. Şöyle böyle değil; yüz seksen liralık. Terbiyeli; iyi, nazik bir kızıdır. Biraz fazla erkek düşkünü olmasına rağmen, ne denilebilir? Çalışan, kazanan bir insandır. Ne denilebilir?

Fakat ne tuhaf, ne fena bir zihniyeti vardır; tamamen burjuva, biraz da kozmopolit bir terbiyenin insanı insan edeceğine kanidir. İyi giyinmek, iyi konuşmak, bir iki lisanda espri yapabilmek, dansetmek,

insanın insan olması için kâfi değilse bile lâzımdır, der. Dostlarını da bu insanlardan seçer; daha çok Türk olmayanlara zaafı vardır. Onlar daha kibardır, der. Kibar olmasına pek kibar değildirler; Türk olmayan gençler ama, daha zararsızdırlar. Kolay kolay hücum edemezler. Erkek düşkünü dedim ama, dışarıdan bakan için. Halbuki iyi tanıyınca bu kızı, iş değişir. Gezmek, dans etmek, beraber yüzmek, Fransızca hasbihal etmek, dağa çıkmak, motora binmek, yelken kullanmak için, erkek düşkündür. Ondan ötesinde hepsi hava alınır. Namuslu kızdır ama, hayvandır. Kafasında hiçbir hüküm ve hakikat yer edemez. Başkalarının kafasına dank diyen bir hadise, bir vaka karşısında şimşekler gibi bir ışığı beyinde çakması lâzım gelirken inadı, kötü terbiyesiyle bir türlü ışıklanamaz.

Onların dört kişi, plaja doğru gittiklerini görmüş-tük: Şöyle bir vaka oldu: Plaja gitmek için rıhtımdan geçilir. Evvelâ büyük bir gazino, sonra bir küçüğü, sonra da balıkçıkahveleri vardır. Önde, sıra sıra İzmit körfezi kıyılarının yemişlerini ve sebzelerini yükleyip gelmiş kayıklar bulunur. Fevkalâde haris, insafsız, işlerini bilmez insanlar olan Ada sebzeçileri bu kayıkların gelmediği günlerde herşeyi ateş pahasına satarlar. Yalnız onlar değil ha, bakkal da aynı vaziyettedir. Hasta için zorla altmış kuruşa bir kilo buz alındığını ben işittim. İnanmadım. Sonra hastam vardı. Hemen henien aynı fiyata aldım, yine inanmadım..

Ha... Kayıklarda her türlü yemiş bulunur. Dört plaj insanı, kayıkların önünde durmuşlardı. Biraz erik, bir kilo şeftali aldılar. Tam parayı verirken Lehli delikanlı azametli vücudu, uzun boyu ile biraz sakar

olduğu için, yanbaşında kendisine ve hareketlerine gıpta, aşk, kimbilir bir çocuk hasediyle büyüklüğüne bakan bir küçük çocuğu denize düşürdü. Bir saniyede iki çığlık koptu. Bunlar iki genç kızın çığlığı idi. Yanlarındaki iki delikanlı, akıllarına hiçbir şey gelmeden denize bakıyorlardı. Fakat kenarda duran bir sandalcı ile bir balıkçı, çocuk daha denizden kafasını çıkarmağa zaman kalmadan, hiç düşünmeden ikisi birden dakikasında denize atladılar. Sandalcı Karamursallı, çocuğu denizden çıkardı. Öteki, kendini denize, çocuğu kurtarmak için atan balıkçı, sapsarı kesilmişti. Zorla kıyıya çıktı. Çocuğu kurtaramadığına mahzun bir hali vardı. Rengi sarıydı. Ayağını kesmişti. İkisi de balıkçı kahvelerinin önünden fırlayıp denize atlamışlardı. Kızların yanında demindenberi anlattığımız delikanlılar garip bir pişmanlık içinde imişler gibi geldi bana. Leh delikanlısı sebebiyet verdiği bu hadiseye üzülmüş, mahçup olmuş gibiydi. Ceplerini yokladı. Çocuğu kurtarmak için kendini denize atmış, ayağını kesmiş balıkçıya para verdi. Sonra asıl çocuğu kurtarana doğru yürüdü. Ona da bir şeyler vermek istedi.

Bu adam otuz beş yaşlarında bir adamdı. Belinde kırmızı bir kuşağı vardı. Zayıf, çelimsiz bir şeydi. Sakalı uzamıştı. Rihtıma çömelmiş paçalarının suyunu sıkıyordu. Kendisine uzatılan paraya bakmadı bile.

«İstemez efendi» dedi.

Payını almış Ru n balıkçı: «Al yahu, al» diyordu.

Delikanlı ısrarla parayı uzattı. Bu sefer çelimsiz adam, «İstemez dedik ya hemşerim!» diye kestirip attı.

Delikanlı mahçup geriye döndü. Biz kalabalığın etrafını almıştık. Türk kızının kafasında bir aydınlık doğar gibi olmuştu. Tuhaf tuhaf çocuğu kurtaran adama baktı. Sonra bir karar verememiş gibi önüne bakıp düşündü. Sarışın kafasını sallayarak Lehliye, «Siz mi sebebiyet vermişsiniz kazaya?» dedi.

Leh delikanlısı: «Evet, kaza... Göremedim...» diye bir şeyler mırıldandı.

Genç kız yine Fransızcasıyla: «Vazifenizi yaptınız» dedi.

İkisi birden yürüdüler. Telefon İdaresi şefi bir dakika piposunu ağzından çıkarıp, denize atlamak icabettiği halde akıl edemediğine, Paris'ten getirdiği üstünün başının bozulup «Ridicule» olacağına, olmadığına memnun olmuş gibi tekrar piposunu taktı. Arkadaşlarına yetişti. Yalnız Katolik Janet aramızda kalmıştı.

Bana her zaman tâ çocukluğumda kıra giderken annemin kahvesini ve gaz ocağını içine koyduğu yeşil kırmızı hasırlı sepeti hatırlatan şapkasını tepesine eğmiş, biraz da kısaca boyu ile çapkın bir hal almış; düşünce, sersemlik ve güzellikle doluydu.

Birden Amerikanvari bir jestle koştı. Çocuğu kurtaran sandalcının önünde durdu. Kollarını sandalcının ensesine doladı. Kendine doğru onu eğilmeği mecbur etti. Sonra bir karış sakallı yüzünden dört beş defa şaplatarak öptü. Sonra bir operet kızı gibi gülererek, ıslık çalarak «aman akordeoncum kızacak! Vız gelir, varsın kızsın!» gibi bir düşünce ile uzaklaştı. İşte o günden sonradır ki, Janet'e o gruptan bu gruba mütereddit bir halde; bazan bir balıkçı, bazan bir dansöz, bazan bir Fransızca bilen, bazan İstanbul şivesi

bile konuşmayan; bazan bir sandalacı ve gazel okuyan,
bazan bir Alman mektepli ve kitara çalanla çam alt-
larında rastladık durduk.

DAVUT'UN AYNASI

Ali'nin hatırasındaki doğduğu evin pencere-
lerinden biri bir kızılıcak ağacının, bazıları bir misket
asmasının yeşilliğine açılır. Ali küçüktür. Cüceler,
periler, küçük çocuk dünyası âleminde yaşar.

Ali haminnesini, dedesini insanların en iyisi;
mahalle delikanlılarının mektuplar yolladığı, sarhoş
olup evlerinin önünde nâra attığı, bıçak bıçağa geldiği
Saime'yi; içinde vücudundan ayrı yaşayan ama, gözü
gibi gören, kulağı gibi işiten bir acayip makinenin
değişmeyecek ebedî bir kurcalayıcısı sanır.

Ali için ruh bir saattir. Saime çok yaramazdır.
Bazı çocukların ak bileklerine bir dudak gibi yapışmış
gördüğü kol saatleri gibi Ali'nin bir ruhu vardır.
Saime, on bir yaşındaki Ali'nin kol saati ruhu için
altı yedi yaşında bir çocuktur. Halbuki Saime, uğruna
mekteplerden kovulmayı göze alınacak bir çağdadır.

Zaman, kızılıcak meyvasının kıpkırmızı olduğu
günden başlar. Bu nar çiçeği döner, biraz daha koyu-
laşır, sonra birdenbire solgun bir dudak rengi ile
kızılıklar yere düşer; güneşte pelteleşir. Gözünü kırp-
mayazaman kalmadan, son kızılıcak yemişini ağza attığı
dakikaden itibaren yağmurlar yağar. Kasaba baştanba-
şa bir çamur deryası halini alır. Sonra kar yağar. İlk
karı, saç sobanın yarı ısıttığı bir pencere kenarından
küçük kızılıcak ağacının dallarına konar görmek...

İlk mandalınayı sokakta karın altında, karı, üstüne şeker gibi dökerek yemek...

Daha daha kızılıcak ağacına konmuş ökse... Bütün kış bir tek serçeyi sobamn kenarında ısıtıp, yükün içine kapamakla geçer. Saime günden güne güzelleşir. Saime'nin saçları günden güne değişir. Saime'nin evi kışın; Boşnak mahallesinin en sonunda çıkılamayacak bir seyahat gibi insam hüzünle doldurur. Sokaktan geçen her beygir, her araba oraya gider...

Sobamn kenarında, resimli bir kitabın önünde, bir gaz lâmbasının cigara kâğıdı yapışmış kırık yerinde kışlık kavunların, saman içinde saklı Hendek armutlarının derisi üstünde, zaman zaman bulunup kaybedilen ve insanı uyumadığı halde, uykusundan düşer gibi eden bir Saime hayali vardır.

Ali, otuz yaşında bir gün, doğduğu kasabaya döndüğü zaman, bu eski âlemin içinde yeniden yaşamağa başlamıştı. Bu yaşayış, nihayet her günkü hayatının birkaç dakikasında kuvvetli üç dört saniyeydi. Fakat bu üç dört saniye, berbere tıraş olurken, muallim olduğu mektepte bir küçük kızın vazifesini tashih ederken, kasabanın bir tek oturacak kahvesinde tavla oynayanları seyrederken onu yakalıyordu. Birkaç saniyede bırakmak için.

Ali, şehir dışında, Saime'lerin şimdi yıkılmış eski evlerinin hemen hemen yambaşında, kimsesiz bir kadımn bir odasında oturuyordu. Akşamları elektrikler yandıktan sonra küçük bir çocuk, Ali'nin odasına girerdi. Elinde defterler vardı. Aym masamn başına otururlardı. Ali vazifelerini tashih eder, yarınki vereceği dersi birkaç defa okurdu. Küçük esmer çocuk, yarınki dersine çalışırdı.

Bu küçük çocuk, kimsesiz kadının oğlu idi. Anası, mangalın kenarında kahve güğümü kaynayan, bir kristal hoşaf kasesi içinde sarı kokusu tüten kaçak tütünler bulunan bir Boşnak beyinin hanımının evine her akşam gider. Namazlarla ölçülen bir zaman geceyarısını bir iki saat geçtikten sonra ancak eve dönerdi.

Ruhiye hanım, eve dönünce Ali ile Davut'un çalıştığı odaya girer. Ali'nin paketinden iki Serkl-doryan'ı da oracıkta, minderin üstünde tütürür. Ali'nin tanımadığı insanların havadislerini anlatır. Sonra ana oğul yatmağa giderlerdi.

Ali'nin ancak üç sene evvel bileğine geçirebildiği saat, bir Fransızca lûgatin kenarında ana oğul çekilip gittikten sonra ancak onu bulmuş olurdu. Ali o zaman İstanbul'daki sinemaları düşünürdü. Sinemadan on bir, on biri çeyrek geçe çıkılırdı. Ali kitapları kapar. Bir müzik sesi duyar gibi olur. Bir kadınla dansettiğini, Saime'ye hiç benzemeyen uzun boylu, zayıf bir kadına bir şeyler söylediğini sanırdı. İstanbul'da talebeliğinde yaptığı gibi sessizce, omuzlarını kısararak, tenhalaşmış hafif yağmurla parlamış yollardan dönüyormuş halinde elektrik düğmesine doğru gider, söndürür. Kasabanın horozları bu işareti bekliyormuş gibi ötmeye başlarlar, öterler. Saatlerce, belki bire ikiye kadar öterlerdi.

İkincikânun sonlarında bir geceydi. Kar sabahdanberi dinmemiştı. Ruhiye hanım, ocak başında mısır patlatılan, helva bastırılan bir eve misafirlige gitmişti. Ali, masanın sağ köşesinde, bacaklarından birini masanın üstüne koymuş, sigarası ağzında,

düşünmüyordu. Düşünmemek ona nadiren nasip olurdu. Düşünmeden oturmak...

Sonra uyanıklık içinde bir rüyadan uyanır gibi silkinmek... Tekrar günü, ani bir gazete okur gibi yaşamaya başlamak... Birkaç saniye eski hatıralarına mı, nereye olduğu bilinmeyen bir yere seyahat... Sonra bir kuyudan, rutubetli, küf kokulu bir sarnıçtan gün ışığına çıkar gibi, bu küçük Davut'un önünde uyanıvermek... güzel şey!..

Küçük Davut'u, Ali çocuğu gibi seviyor, hem ona öyle geliyor ki, Davut'un güzel bir anası vardı. Yanakları her zaman koşmuş çocuklarınkı gibiydi. İnce, gevrek, mor damarlı bir eli vardı. Derisinin üstüne yaz günleri Ali başını koyduğu zaman bir serinlik, bir cami serinliği duyardı.

Davut, o kadının uzun bacaklarına tırmanarak büyümüştü. Bu o kadar sahici gibi garip bir şeydi ki:

Davut'un anası ile bir deniz kenarında beraber diler. Davut dört yaşındaydı. Akşam üstleri Ali işten dönerdi. Denize girerlerdi. Karısı ile yanyana, derinliğe doğru giderlerdi.

Denize uzanmış tahta bir kayık iskelesinin ucunda ihtiyar bir adam. Davut'un elini tutmuş, onları seyredirdi. Bu adam kimdi? Ali'nin dedesi miydi?

Ali, birdenbire hiçbir şey düşünmemesinden uyanınca bu olmamış ama, hiç olmamış, fakat o kadar olmuş kadar hakiki vakayı hatırladı. Gözlerini sessizce Davut'a çevirdi. İki arasındaki dostluk çocuğu kendisine bakıldığını hissettirecek kadar, kuvvetliydi.

Davut:

— Yine -dedi-, bir şeyler hazırlıyorsun ama, yalan...

Ali, ayağa kalktı. Odanın içinde yürüdü. Perdeyi aralık edip sokağa bir saniye baktı. Önce odaya sonra hatırına bir şey gelmiş gibi pencereye döndü. Camı kaldırdı. Odanın içini yalayan keskin bir soğuk sigara dumanlarını alıp gitti.

Ali pencereden beline kadar sarkmıştı. Dışarıda buz tutmuş kaldırımlar, bir yaz gününün kaldırımı kadar kuruydu. Karşı boş arsaların üstünde, kuru dalların çizgilediği gökyüzünde büyük bir ay yüzüyordu. Yakın ağaçlarda kar dolu idi. Ali:

— Allahım, Davut! – dedi –. Ne güzel gece.

Davut:

— Aına, çok soğuk.

— Ne ziyarı var, üşür müsün?

— Ne olacak yani, gezelim mi diyeceksin?

Paltolarına, kaşkollarına sarılıp caddeye çıktılar. Davut:

— Don tutmuş – dedi –. Sabaha tıkr tıkr mektebe gideceğiz.

Ali:

— Tıkr tıkr – diye söylendi.

Yine aym his, biraz evvelki, Davut'un kendi çocuğu olduğu, denizde beraber gözgöze; konuşa konuşa yüzdükleri serin derili, koşmuş çocuk yanaklı kadını bir yerde unuttuğu, kaybettiği düşüncesi kafasına geldi. Kadını ölmüş kabul edemiyordu bir türlü. Bu kadın yirmi sene sonra yine bu andaki gezintide mevcut olduğu gibi, yine mevcut olacaktı. Binaenaleyh o, Ali yaşadıkça yaşayan bir mahlûktu. Fakat hiçbir zaman halin içinde yoktu. Mazi ile beraber doğuyordu.

GRENOBLE'DE İTALYAN MAHALLESİ

«İzer» nehri şehrin ışıklarını yüklenip çikolata, deri ve kâğıt fabrikalarının dağıldığı çayırıkları aydınlatmaya; kanatları çamurlu ve çamurlu kanatları ışık bir tayyare hali ve gürültüsüyle kaçar giderdi.

Nehir kenarındaki setlerin üzerine tünemiş sarhoş işsizler, şarap şişelerini, amatör balıkçı ihtiyar Fransızların pos bıyıklarına doğru kahramanca uzatırlar:

— İşsiziz, kırk «su»ya doldururlar, versene ihtiyar, ne olur?

İhtiyar balıkçılardan çoğu, harp görmüş insanlardı. Derhal Verdön'ü hatırlarlar:

— Verdön'de sen yoktun – derlerdi –. Ben oradaydım. Ben de aç gezdim. Bu bacağımda orada tah-talaştı. Geber, fakat iş bul!

İtalyan mahallesi, şehri ikiye biçen İzer'in sağ tarafında, yukarı kışla ve surların arasına sıkışmış dar bir mahalledir. Gündüzleri içlerinde narin çocuklar varmış gibi şişkin çamaşırların dalgalandığı yakın evler, geceleri tâ kiliseye kadar, kırmızı elektrikleriyle yıldızlaşır, yerden uzaklaşırlardı.

Yine gündüzleri esmer kısa boylu, işsiz delikanlıların boyunlarındaki al ve mor fularlarla gezindiği sokaklarda; akşam üstleri bir Kuledibi, yahut bir Kumkapı hali peyda olur; yalnız geceleyin bu tekin

olmayan mahallede, bıçaklı âşıklar dolaşır zannedilirdi.

Kalın sarı bira bardaklı, bilardosunun çuhası yırtık kahvehaneye akşamları uğrardım. Kâğıt oynayan genç bir kümenin yakınına oturur, dinlerdim. On, on bir, on iki, on üç, on dört...

İtalyancanın bu yirmiye kadar sayılan sayısında bulduğum ahengi tarif edemeyeceğim. Hiçbir lisanda sayı bu kadar güzel sayılamaz. «Undiçi, dudiçi, trediçi...»

Oturur; bilardosunu bitirip bançosunu, konçinasını yapıp kitarını alacakları beklerdim.

İtalyan mahallesi saat ondan sonra uzaktan, kitar sesleri gelen vahşi bir ada halini alırdı. Artık hiçbir talebe bu asma köprüyü geçemez. Artık hiçbir pos bıyıklı, babacan Fransız, bu mahallenin vahşi kızlarını kandırmaya gelemez. İtalyan mahallesi bütün bu kötü şöhretine rağmen, benim gibi birkaç –cesur dememek için– mütecessis tarafından aşılmış, esrarı çözülmüştür.

Nehir kenarına dizili sıralarda, derilerinden bir balık ve sahil, bir Pompei, Napoli, bir yanardağ kokusu ve lâvı çıkan kızlar otururlardı.

Gündüzleri meçhul gözleri, muntazam yüzleri, kısa boylarıyla bir başka insan tesirini veren bu, faşistlerin vatanlarından kovduğu ananas renkli ve kokulu insanları geceleyin görmelidir. Senin yabancı olduğunu bildikleri halde, hiç ehemmiyet vermiyor, hattâ sana bakmıyor gibidirler. Ama, senin şerefine, bançolar, kitarlar çıkmış, bir karpuz yer gibi konuşan kızlar, senin şerefine bu şarkıyı okumuşlardır:

*Napoli, beyaz şehir,
Venedik'te gondollar geziyor,
Roma'da heykeller dikiliyor,
Senin şerefine,
Senin şerefine.
Napolili güzel balıkçı,
Dudaklarını
Göğsü hurma rengi almış
Hayır hurmalaşmış
Kıza dokunduruyor,
Senin şerefine hey Napoli.
Napoli, beyaz şehir.*

Delikanlılar hurmalaşmış kızları öperlerdi.

Ben her akşam asma köprüyü geçerken bir defa ürperirdim. Bu köprüniin öbür tarafında gölgeler içinde saklı, bıçakları parlak Sicilyalılar tahayyül ederdim.

Dün öptüğüm kızkardeşlerinin intikamını alacak Sicilyalılar.

Ama onlar:

*Sicilya ormanları,
Gökyüzii kadar esrarlı
Ve intikamcıdır.
Petrol lâmbası yanan
Kamış saz kulübede,
Çerden çöpten kulübede
Mısır ekmeği yiyen çocuk;
Seni seviyor.
Fırından çıkmış mısır ekmeği renkli,
Yeni sağılmış keçi sütü kadar mavi ve sı-
[cak kız!*

*Seni seviyor
Bu Adriyatik dalgalarına
Gemilerin yelkenlerine sardığım kalb.
Sana gel diyorum,
Bekliyorum.
Gelmezsen,
Sicilya ormanları
Gökyüzü kadar esrarlı
Ve intikamcıdır ha!*

MARSİLYA LİMANI

Bu, hiçbir arzuya benzemeyen bir havadır. İçinde Japon fenerleri yanan bahçeler, karlı dağlar, deniz kestaneleri yenen, koyu katran renkli midyenin rutubeti ile limon kokusu dağılan limanlar, şimendöfer camlarına düşen inek resimli köyler, hep bu havanın içinde rüzgârlanmış; hep bu havanın içinde esmiştir. Bir aylık bir sıpa güzelliği ve sevimliliği taşıyan sahil çocukları, bu kendi içlerinden esen havaya dayanamamışlardır. Deniz, bu körpe ve gaddar kız, kimi yeniden kendine çağırdıysa; kimi baştan-başa kaplayıp sardıysa artık ruh; deniz kadar sâkin, meltemli, fırtınalı olmuştur. Ruh artık ne bir şehirlinin, ne bir köylünün, ne bir siyasî, ne de bir katilin ruhudur. Bu ruh denizci ruhudur. Dış, bir balık kadar kaygan; iç, bir deniz içi gibi zehirlidir. Marsilya limanı, bu zehirli hava içinde yaşayanların memleketi.

Niçin bu şehri «Sen Şarlı» kilisesine çıkan fenikülerin yükselmesi anında seyrederken, ağır ağır, fenikülerin dişli rayları gibi, dış dış muhayyilem genişliyordu?

Bu Çin şehrini, pagodlarının etrafına dizilmiş göl kulübesi evleriyle ve insanlarıyla küçük bir şilebin denizdeki gölgesi üzerine kurulmuş; bir Japon adasının yanardağını bu kırmızı bayraklı Rus vapurunun güvertesinde görüyorum.

Niçin Avusturalya adaları yerlileriyle temasta bulunan sarı İngilizlerin çocukları bu kadar güzel oluyor? Bu İngiliz şilebinde tanıştığım ufak çocuk, Avusturalyalı bir yerli kadınıyla sarı bir İngilizin piçidir. Onun için bu kadar güzeldir.

Elinde fırça, yüzünde boya resim çizerek dünyayı dolaşan dev gibi bir Lehlinin Akropol'ünü bu Yunan vapurunun dalga renkli denize en çok yakışan bayrağı etrafında parça parça, küçük küçük çerçevlenmiş bir halde buluyordum.

Bu mazotla işleyen, güdük bacalı, yirmi iki bin tonluk İtalyan vapurunun beyaz güvertelerinde deniz ve her limanda birbirine benzemeyen güzel, çirkin, beyaz, sarı, siyah insan seyreden seyyahlar şimdi şehre dağılacaklar. Kafalarındaki mantarlı kalın şapkalar altında Marsilyalı küçük çocuklar, Honolulu'yu, Aden'i, Baltık Denizi'ni görmüş gözleri görecekler.

Bu Cezayirliler kahvesinde alkol ne temiz şeydi. Büyümüş tırnakları kıvrıkcık saçlarına takılan adam Fransız bahriyesinden terhis edilirken, Cezayir'i bir daha görebilmek için kendisine verilen parayı üç gün içinde, Marsilya'nın dar, fuhuş kokan sokaklarında eritivermişti. Yapacak tek bir iş kalmıştı. Gemileri seyretmek, her gün bir engine doğru açılmak arzusuyla zehirlenip oturmak. Artık Cezayir'i özlemiyor: artık minareler ve ezanlar onu sarmıyordu. Mistral, Marsilya sokaklarında at koşturduğu anlarda, kötü kahvelerde kötü alkol buluyor, kötü sokaklarda kötü kızlar bu karayağız delikanlıyı bedava kohnuna alıyorlardı.

Paris'e gitmek için herşeye razıydı. Şişman adamlarla tanıştı. Beyaz sivri burunlu adamlar ona yirmi bin

Frank mukabilinde bir cinayet işlettiler. Paris'e ekspres sabah saat altı buçukta hareket ediyordu. Bindi. Hiçbir şey olmamış gibi, cebinde yirmi bin Frank, parasız kaldığı zaman Marsilya'ya dönmek üzere bir Cezayirli Paris'e hareket etti. Sabahtı. Garın içinde her zamanki gürültüler. Yük taşıyan tekerlekli arabaları iten sakin, meyus, hamallar; beyaz bıyıkları, burjuva çehre ve vücutlarıyla dolaşıyorlardı. Uykusuz yolcular, tatlı kadınlar, köylüler, binbir lisan konuşulan garın büfesi, sıcak mistral, bacaların üstünden, damlardan, antrasit yığınlarının, fabrikaların arasından atında şövalye hızıyla geçen kumlu 'mistral...

Nehir hışırtısıyla geçen bir trenden bir küçük çocuk Cezayirliye bir buse gönderdi. Cezayirli titredi. Paris'e giden ekspres yürüdü gitti.

Vieux Port'da mistralle karşı karşıya gelmek... Hele bir yaz gününde, kum taneleri ağzında, başında kulaklarına inmiş mor bere, yanında sana yalnız cebindeki para için bağh bir arkadaş, önünde mistral.. Bu sahra, değirmen, tren, deve uçuran rüzgâr İşte o zaman Marsilya sokakları bir panayır yeridir.

Yanındaki sana bir kız bulacaktır. Bu kız, onun tarifine göre nasıl olursa olsun, sana göre böyledir: Uzun, esmer, kara, kapkara saçlı, dişlerinde güneş cüz'ü fertleri kırılmış, kafası aydınlık ve yelkenlidir. Mercan ve kırlangıç balıklarından yapılmış çorba ve yalnız Şatonöf dö Pap şarabından içecektir. İşte o küçük kız: Küçük balıkçı çocuklarının çıplak ayakları, deniz, yelken sonra bu kıyıya has lâcivert, kırmızı hotozlu kuşlar; bu küçük kızın tabiatını birdenbire değiştirevermiş, küçük hotozlu kuşları, çıplak ayakları, denizi, yelkenleri sever olmuştu. İçi gıcıklandığı

zaman kum, beynini ve vücudunu ateş sardığı zaman rüzgâr yahut denizin yosunlu içi, yatağında rüyalara aktığı anda bir nehir hışırtısıyla yapraklardan düşen ay, bu Marsilya kızına sevmeği en romantik şekilde görmeden, bilmeden, anlamadan öğretivermişti. Artık her şeyi biliyordu. Artık çıplak ayaklı erkek çocukların kokusunu duyduğu zaman gece veya gündüz, kış veya yaz kulübenin içinde öpmediği yastık, yorgan ve ayna kalmıyor; Marsilya lodosunda sahranın ateşli, iki azanın birleşik noktalarındaki sıcaklık gibi bir hararet buluyor; ne hizmetçi anasının kara tırnakları, ne de bağcı babasının kadeh kokan titrek elleri onu korkutuyordu.

Türkçe ve Ermenicesi bol sokaklardan, mavi keten elbiseli insanların arasından geçip dar bir sokağa sapacaksınız. Sinemalar çoktan dağılmıştır. Sokakta polisler, serseriler, gizli hevesler içinde projektörlenmiş gözleri âdeta masum, kötü insanlar ve yalnız mistral vardır. Kum, sahra kokmakta. Cezayirli kahvesinden alkol hâlâ dağılmaktadır. Işıklar, dar bir sokak.. bir sürü otel isimleri. İşte Güzel Alpler Oteli. Fransa'nın yalnız bu şehrinde tahtakurusunu yeniden dost çehresi, aç hortumlarıyla sigara tablasının içine dökülmüş suya bırakabilirsiniz. Dışlarında güneş cüz'ü ferdi kırılmış esmer kız bir şarkı gibi Marsilya şivesiyle kulağınıza mırıldanacaktır.

Sokakta polisler kirli kahvelerin içindeki Cezayirli, Ermenileri, Rumları ve Rumlaşmış, Cezayirleşmiş, Ermenileşmiş Fransızları yakalayıp bir kamyonu dolduracak, bu sırada sabah; deniz kestaneleri yenen sahile, beyaz, uzun, uzun yelkenli bir korsan gemisi hızı ve güzelliğiyle pupa yelken inecektir.

upas

upas.evvel.org

İstanbul, 2025